

XÜLASƏ

Sübutdan Artıq

Aİ Sığınacaq Sistemində İnandırıcılığın Qiymətləndirilməsi

GREFO

XÜLASƏ

SÜBUTDAN ARTIQ

Aİ Sığınacaq Sistemində İnanırcılığın Qiymətləndirilməsi

Minnətdarlıq

Hesabatın layihə koordinatoru Clara Odofin idi. Milli Layihə Tədqiqatçılarına, Mieke Verrelst (Belçika), Karen Geertsema və Hannah Helmink (Hollandiya) və Mohbuba Choudhury (Böyük Britaniya), fəaliyyətlərinə görə təşəkkür edirik. Michael Andrew Rossa da bu hesabata əlavə edilmiş siyahıların hazırlanması üçün təşəkkür edirik.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, bu araşdırmaya qatılan Belçika (CGRA / CGVS), Hollandiya (IND) və Birləşmiş Krallığın (UKBA) milli sığınma qurumlarına əməkdaşlıqları üçün ürəkdən minnətdarıq.

Bu araşdırma zamanı məlumat və şərhlər verən dövlət rəsmiləri, hakimlər, qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrinə və vəkillərə minnətdarlığımızı bildiririk. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, hesabatı diqqətlə nəzərdən keçirdiyi və ekspert məsləhətləri verdiyi üçün Duyğu və Hüquq Tədqiqatları Mərkəzindən (CSEL) Dr. Jane Herlihyə xüsusi təşəkkür edir. Layihəyə verdiyi töhfələrinə görə Gábor Gyulai və Macarıstan Helsinki Komitəsinə (HHC) də təşəkkür edirik.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının Avropa üzrə Bürosunda təcrübə keçənlərə də təşəkkürlərimizi bildiririk: hesabata verdiyi səmərəli və qiymətli töhfəsi üçün Amelia Geyts və yorulmaz dəstəkləri üçün Louise Olivier və İmen Xannaciyə minnətdarıq.

Xüsusi qeyd Belçika, Hollandiya və Böyük Britaniyadakı BMT QAK-ın ofislərində, habelə Brüsseldə Qərbi Avropa üçün BMT QAK Regional Nümayəndəliyi, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Avropa Bürosunda, və BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının Beynəlxalq Mühafizə Departamentində çalışanlara gedir. Avropada, Ottavadakı digər ofislərə və Vaşinqton və Kanberradakı Regional nümayəndəliklərdəki BMT QAK heyətinə də təşəkkür edirik.

Avropanın Bürosunun işçisi Fadela Novak-Ironsa hesabatın hazırlanmasında rəhbərliyi, koordinasiyası və rolu üçün həmçinin diqqətəlayiqdir..

UNHCR

United Nations High Commissioner for Refugees

Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés

Bu layihə Avropa Komissiyasının Avropa Qaçqınlar Fondu tərəfindən maliyyələşdirilmişdir.

Bu nəşrdə əks olunan fikirlər yazıçı və layihə tərəfdaşlarına aiddir və onlar mütləq Avropa Komissiyasının fikirlərini əks etdirmirlər. Avropa Komissiyası bu nəşrdə olan məlumatlardan istifadəyə görə məsuliyyət daşımır.

Bu sənəd ümumi paylayış üçündür. Bütün hüquqlar qorunur. Mənbəyi təsdiq edildiyi halda, kommersiya məqsədləri istisna olmaqla, reproduksiyalar və tərcümələrə icazə verilir.

© Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı
Brussel, May 2013

Foto ©: UNHCR

Layihə və Dizayn: BakOS DESIGN

Mündəricat

1. Giriş	9
Hesabatın Məqsədi	10
Hesabatın Predmeti	11
Tədqiqat Metodikasını	10
2. İnandırıcılığın qiymətləndirilməsində çətinliklər	11
İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi prinsipləri və standartları	11
3. Çox aspektli yanaşma	13
Ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtləri	13
Qərar verən şəxsə təsir edən amillər	15
4. Faktların Toplanması	17
Ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaq üçün prinsiplər və vəzifəsi	18
Ərizəçi ərizəni əsaslandırmaq üçün nə təqdim etməlidir?	18
Ərizəçinin sərəncamında olan sənədlər və digər sübutlar	20
Ərizəçinin ərizəni ən qısa müddətdə əsaslandırmaq vəzifəsi	21
Ərizənin əsaslandırılması baxımından təyin edilən orqanın vəzifəsi	23
Ərizəçiyə məlumat və təlimat vermək	23
Müsaibə zamanı müvafiq sorğu-sualdan istifadə etməklə rəhbərliyi təmin etmək	24
İnandırıcılığı araşdırmaq üçün 'ümumi məlumat' suallarını istifadə etmək	24
Ərizəçiyə potensial mənfi İnandırıcılıq göstəricilərini açıqlamaq imkanının verilməsi	25
Təsdiq edilən orqanın öz vəsaiti ilə ərizə üzrə sübutları toplamaq vəzifəsi	28
İnandırıcılıq qiymətləndirməsini bütün sübutlara əsaslandırma	29
5. İnandırıcılıq Göstəriciləri	31
Kifayət qədər detallar və spesifikasiyalar	31
Ərizəçinin iddia etdiyi şifahi və /və ya yazılı maddi faktların daxili tutarlılığı	33
Ərizəçinin bəyanatlarının ailə üzvləri və /və ya digər şahidlərin verdiyi məlumatlarla tutarlılığı	34
Olan xüsusi və ümumi məlumatlarla ərizəçinin bəyanatının tutarlılığı	35
İnandırıcılıq göstəriciləri və ərizəçinin fərdi və kontekstual vəziyyətinin tətbiqi	35
Məqsədə uyğunluq	37
Davranış	37
6. Ərizəçinin davranışını qiymətləndirmək	39
Sığınacaq üçün müraciət etməyi yubatma	41
Ərizəçi təhlükəsiz üçüncü ölkədə sığınacaq üçün müraciət etməmişdir	42
Üzv Dövlətdə Ərizəçinin davranışı	43
Ərizəçinin yalan və vicdansızlığa meyilli olduğunu göstərən davranışlar	43
7. İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinə aparan yanaşmalar	45
Başlangıç Nöqtəsi	45
Hər bir maddi faktın İnandırıcılığının qiymətləndirilməsi	46
Şübhə faydası prinsipinin tətbiq edilməsi	46
Şübhənin faydasının prinsipi nəzərdən keçirildiyi təsdiq edilmiş faktlar?	47
Şübhənin faydasının prinsipinin nəzərə alındığı nöqtə	48
Şübhənin faydasını tətbiq edib-etməməyi müəyyənləşdirərkən nəzərə alınan meyarlar və məqamlar	48
İnandırıcılığın qurulması üçün hədd	49
Hansı faktların inandırıcı olduğu və hansı faktların rədd edildiyi göstərən açıq-aşkar bəyanat	50
İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi üçün strukturlaşdırılmış bir yanaşma	51
8. Nəticə	53
Əlavələr	55
Tam Hesabatın Mündəricatı (CD daxil)	63

1. Giriş

İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi sığınma müraciəti üzrə qərar qəbulunun əsas hissəsidir. Status təyinatı qərar qəbul edəndən əvvəl məsələ ilə bağlı maddi həqiqətləri müəyyənləşdirməyi tələb edir. İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi bu birinci mərhələnin ayrılmaz bir hissəsidir. İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi tələbin maddi elementlərinə aid ərizəçinin bəyanatlarının və digər sübutların qəbul edilib-edilməməsini müəyyən edir. Bu səbəbdən, ərizəçinin 1951-ci il Qaçqınların statusu ilə bağlı Konvensiyaya (1951 Konvensiyası) əsasən ciddi təqib edilmə qorxusunun olub-olmadığını və/yaxud *Üçüncü ölkə vətəndaşlarının və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin beynəlxalq mühafizə benefisiarı kimi dərəcələndirilməsi, qaçqınlar və ya əlavə mühafizə almaq hüququna malik şəxslərin vahid statusu, və verilmiş mühafizənin məğzi (Kvalifikasiya Direktivi və ya KD) üzrə standartlar haqda Avropa Parlamentinin 2011/95/EU sayılı və Avropa Şurasının 13 Dekabr 2011-ci il tarixli Direktivinə əsasən öz ölkəsinə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin əvvəlki yaşayış yerinə qayıtması ilə əlaqədar ciddi zərərçəkmə riski ilə üzləşib-üzləşmədiyini təhlil edərkən nəzərə alınır.*

İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi, adətən müəyyənləşdirilmiş prosedurların nəticələrinə dair əsasdır. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı (BMT QAK) öz Nizamnaməsinə və 1951-ci il Konvensiyasının 35-ci maddəsinə əsasən nəzarət məsuliyyətini həyata keçirərkən Avropa İttifaqı üzv ölkələrində beynəlxalq mühafizə üçün müraciət edənlərin bəyanatlarının əsas elementlərinin etibarlı olmaması ilə əlaqədar ərizə üzrə ilk növbədə mənfə qərar verilməsi ilə bağlı bir tendensiyanın olduğunu qeyd etmişdir. Bundan əlavə, Aİ-də müxtəlif milli hüquqi ənənələri tanıyarkən, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı üzv dövlətlər arasında İnandırıcılıq qiymətləndirməsinə aid ümumi bir anlayış və yanaşma olmadığını qeyd etmişdir.

Qaçqın statusunun verilməsi və qaçqın statusunun alınması üçün Üzv Dövlətlərdə prosedurlara dair minimum standartlar üzrə 1 dekabr 2005-ci il tarixli 2005/85/EC sayılı Şura Direktivinin müvafiq qaydaları və Maddə 4 QD-da İnandırıcılıq qiymətləndirməsinin bir neçə aspektinə aid olan rəhbərlik istisna olmaqla (Sığınacaq üzrə Prosedurlar Direktivi və ya APD), Aİ-nin sığınacaq qanunvericiliyi status müəyyənləşdirmə üzrə bu əsas vəzifə üçün bir az rəhbərlik təmin edir. BMT QAK Qaçqın statusu müəyyənləşdirmə prosedurları və meyarları üzrə Vəsaiti (BMT QAK, Vəsait) və BMT QAK-ın Öhdəlik və Sübut Standartları üzrə Qeydləri bəzi əlavə göstərişləri təmin edir.

2011-ci ilin sentyabrında Macarıstanın Helsinki Komitəsi BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, Beynəlxalq Qaçqın Hüquqları Hakimləri və Sığınacaq Yardımı Assosiasiyası (Böyük Britaniya) ilə birgə Avropa İttifaqı Üzv Dövlətləri tərəfindən aparılan sığınacaq prosedurlarında daha yaxşı strukturlaşdırılmış, obyektiv, yüksək keyfiyyətli və mühafizə yönümlü İnandırıcılıq qiymətləndirmə təcrübələrinə kömək etmək, eləcə də, Aİ qanunvericiliyində və beynəlxalq və regional standartlarda müvafiq müddəaları əks etdirən uyğunlaşdırılmış yanaşmanı təşviq etmək məqsədilə Aİ-də Təkmilləşdirilmiş Sığınacaq üzrə Qərarqəbuletməyə (həmçinin "CREDO" kimi tanınan) doğru bir layihə başlatdı. Layihə, Avropa Komissiyasının Avropa Qaçqınlar Fondu (İcma Tədbirləri Qrupu) tərəfindən maliyyə dəstəyi aldı.

Bu hesabat bu layihənin bir hissəsi kimi BMT QAK-ın həyata keçirdiyi araşdırmanın əsas nəticələrinin xülasəsini əks etdirir. Sübutdan Artıq- Aİ Sığınacaq Sistemlərində İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi üzrə tam hesabat bu sənədin arxasında olan CD-ROM-da mövcuddur. Tam hesabatda müvafiq dəstək materialları və mənbələrə tam istinadlar, eləcə də bu xülasədə olan məlumatların daha ətraflı təhlili və izahı var.

Hesabatın Məqsədi

Avropa İttifaqı Ümumi Avropa Sığınacaq Sisteminin (CEAS) məqsədi, beynəlxalq qorunma üçün ərizənin verildiyi Üzv Dövlətdən asılı olmayaraq bütün ərizələrə prosessual tənzimləmələr və status təyinatı baxımından eyni səviyyədə baxılmasını təmin etməkdir. Buna baxmayaraq, İnanırcılıq dəlillərinin ərizənin nəticəsini təyin edə bilməsi faktı İnanırcılığın qiymətləndirilməsinə yanaşma fərqli olursa, oxşar məsələlərin araşdırılması AI-də fərqli nəticələrə səbəb ola biləcəyi deməkdir. Bu, Üzv Dövlətlərin Kvalifikasiya Direktivi və Sığınma Prosedurları Direktivi ilə eyni qanuni konsepsiyaları tətbiq etməsi və həmin müddəaların ümumi təfsirini qəbul etməsi halında da baş verəcəkdir. Nəticələrdə dəyişikliklər, fərdi qərar qəbul edənlərin əhəmiyyətli səlahiyyətə malik olduğu və İnanırcılıq qiymətləndirilməsinə müxtəlif yanaşmalar tətbiq etdiyi milli yurisdiksiyalarda da baş verə bilər. Bu, Avropa Sığınacaq Dəstək Ofisi (EASO) vasitəsi ilə Avropa İttifaqında olan sığınacaq məsələləri üzrə yerli rəsmilər üçün vahid təlim proqramı olan Sığınacaq Məsələləri üzrə Avropa Tədris Proqramını (EAC) təmin edən AI tərəfindən qəbul edilmişdir. Bu proqram, İnanırcılığın qiymətləndirilməsi daxil olmaqla, sübutların qiymətləndirilməsinə dair xüsusi bir modulu əhatə edir.

Bu hesabatla, BMT QAK beləliklə, üzv ölkələrin təcrübələrinin İnanırcılığının qiymətləndirilməsi ilə əlaqəli olduğu üçün daha da uyunlaşdırılmasına kömək etməyə ümid edir. Bu hesabatın məqsədi İnanırcılığın qiymətləndirilməsinə təsir göstərən əsas anlayışları, istinad standartları, əsas amilləri müəyyən etmək və İnanırcılıq qiymətləndirməsinin müəyyən aspektləri ilə bağlı dövlət təcrübələrinə dair bəzi təfsilatlar verməkdən ibarətdir. BMT QAK-nın bu sahədəki müşahidələri və tövsiyələri qaçqın statusunu müəyyənləşdirən qərar qəbul etmə orqanı kimi, xüsusilə də son illərdə bu sahədəki qərar qəbul edənlərə dəstək olmaq və təlim keçmək üzrə həyata keçirilən işlərlə əlaqədar öz təcrübə və biliklərini əks etdirir. Sığınma sistemində hakimlərin qarşısında duran çətinlikləri həll etmək üçün İnanırcılığın qiymətləndirilməsi üzrə hərtərəfli və müasir təlimata ehtiyac var. Buna görə də, BMT QAK, beynəlxalq qaçqın hüququ və digər müvafiq hüquq sahələrindəki son inkişafı əks etdirən İnanırcılıq qiymətləndirməsinə dair yenilənmiş qaydaları hazırlamaq məqsədi ilə öz rəhbərliyini nəzərdən keçirir. Beləliklə, bu hesabat yenilənmiş vəsaiti əhatə etmir, lakin, tapıntılar vəsaitin hazırlanması prosesində nəzərə alınacaqdır.

Hesabatın Predmeti

Bu tədqiqatın fərqli bir xüsusiyyəti birinci instansiya qərar qəbul edənlər tərəfindən praktikada İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinin həyata keçirilməsinə yönəldilmişdir. 2011-ci ilin oktyabr ayından 2012-ci ilin avqustuna qədər Belçika, Hollandiya və Birləşmiş Krallıqda milli tədqiqat aparılmışdır. Bu üç Üzv Dövlət İnandırıcılıq qiymətləndirməsi üzrə rəhbərlik üçün milli təlimatlar və standartlar hazırladığından və ya Sübutların Qiymətləndirilməsinə dair EAC Modulunun qısa versiyasına əsaslanaraq bütün yeni işçilərə təlim keçdiklərindən, dövlət orqanları ilə razılaşmaqla, bu üç Üzv Dövlət tədqiqata daxil olmaq üçün seçilmişdir.

Qeyd etmək vacibdir ki, bu hesabat həmin ölkələrdə milli sığınacaq orqanlarının təcrübələrinin auditi deyil. Əksinə, tədqiqat zamanı müşahidə olunan və məhkəmə təcrübəsi ilə sübut edilən dövlət təcrübələri hesabatda müzakirə olunan məsələlərin təsvirləri kimi istifadə olunur. Bunlar, Aİ-nin bütün sığınacaq sistemlərinin təcrübəsi haqda məlumat vermək üçün məqsəduyğundur və bu məqsədi daşıyır. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, sığınacaq verən orqanların təklif etdiyi əməkdaşlıq, vaxt və təcrübəyə görə, eləcə də bu tədqiqata əməyi olan bir çox digər maraqlı tərəflərə çox minnətdardır.

BMT QAK-ın Yaş, Gender və Müxtəliflik (AGD) Siyasətinə uyğun olaraq, hesabat əsas diqqət mərkəzində və təhlillərdə yaş, gender və müxtəlifliyə həssas yanaşmanı saxlayır və sistemli şəkildə tətbiq edir. Layihə üçün vaxt və resurs məhdudiyyəti olduğundan, eləcə də məsələlərin mürəkkəbliyi nəzərə alaraq, bu hesabatın predmeti yalnız normal birinci instansiya sığınacaq prosedurunda İnandırıcılıq qiymətləndirilməsinin seçilmiş aspektlərini əhatə edir. Bu seçilmiş aspektlər İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinin məqsədi və faktların yaranma prosesində onun yeri; İnandırıcılıq qiymətləndirilməsinə əsaslanan prinsiplər; 'paylaşılan yük'; İnandırıcılıq göstəriciləri; və şübhənin faydasıdır. Hesabatın strukturu bu anlayışlar ətrafında qurulmuşdur.

Nevrobiologiya, psixologiya, gender və mədəni tədqiqatlar, antropologiya və sosiologiya daxil olmaqla, sığınacaq prosedurunda İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinə aid intizam sahəsində elmi tədqiqatların inkişafı ilə əlaqədar tədqiqatçıların artıq elmi nəşrlərində bu məsələlərin aktuallığını göstərdiyi dərəcədə bu hesabatda ifadə edilmişdir. Yuxarıda göstərilən konsepsiyalara dair fəsilərə əlavə olaraq, hesabatda eləcə də, ibarını qiymətləndirərkən nəzərə alınmalı olan amilləri əks etdirən elmi sübutları dəqiq bir dildə əks etdirən əlavə bir fəsil də var. Hesabat yalnız bu faktorları və onların müvafiq bir hissəsini ayrı bir fəsildə sıralamır; hesabat boyunca müxtəlif hüquqi konsepsiyaların tətbiqi ilə bu faktorları praktik şəkildə qarşılaşdıraraq daha çətin bir yol seçir.

BMT QAK, hesabatda müzakirə edilən qanuni və nəzəri konsepsiyaları qərar verənlərə kömək etmək və sığınma prosedurunda İnandırıcılığının ədalətli qiymətləndirilməsini dəstəkləmək üçün praktiki siyahıya keçirmişdir. Bu siyahılar bu xülasəyə əlavə olunur.

Tədqiqat Metodikası

Bu tədqiqat üçün qarışıq tədqiqat metodikası tətbiq edilmişdir:

- 1 Ofisdə aşağıdakı sənədlərin araşdırılması və təhlili:
 - (a) Üç Üzv Dövlətdə qanunvericilik və inzibati müddəalar;
 - (b) Avropa İttifaqı Üzv Dövlətlərində və digər ölkələrdəki məhkəmələrin (Kanada, ABŞ, Avstraliya və Yeni Zelandiya), Avropa İttifaqının Ədliyyə Məhkəməsinin (Aİ ƏM), Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin (AİHM), Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İşgəncələrə qarşı Komitəsinin (BMT İQK) 200-dən çox qərarı və beynəlxalq cəza məhkəmələrindən (keçmiş Yuqoslaviya üçün Beynəlxalq Cəza Məhkəməsi (ICTY) və Ruanda Beynəlxalq Cəza Məhkəməsi (ICTR)) müvafiq sübutların qiymətləndirilməsinə dair müvafiq qərarları;
 - (c) İsveç, Avstraliya, Kanada və ABŞ-dakı milli sığınacaq orqanları və / və ya tribunalların mövcud dövlət rəhbərliyi;
 - (d) Sübut qiymətləndirmə üzrə EAC modulu;
 - (e) Qaçqın qanununun tətbiqi üzrə 70-dən çox elmi nəşr və sığınacaq prosedurunda İnandırıcılığının qiymətləndirilməsi ilə əlaqəli olan digər elmi araşdırmalar.
- 2 120 birinci instansiyanın yazılı qərarı və məsələlərlə bağlı sənədlərinin seçilməsi və nəzərdən keçirilməsi;
- 3 ərizəçilərin 29 şəxsi danışıqlarının müşahidəsi;
- 4 74 yerli maraqlı tərəflərlə müsahibələr və məsləhətlər; və
- 5 qərar qəbul edənlər üçün İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi üzrə təlimlərin keçirilməsinə müşahidə və bu təlimlərdə iştirak etmə.

2. İnanırcılığın qiymətləndirilməsində çətinliklər

Tətbiqi əsaslandırmaq üçün müvafiq məlumat toplamaq və ərizəçinin tələbin maddi faktları ilə bağlı bəyanatının qəbul edilə biləcəyini müəyyən etmək çox mürəkkəbdir. Sığınacaq prosedurunda İnanırcılığın qiymətləndirilməsi problemləri, təqdim edilmiş faktlar ilə əlaqəli ölkə ilə beynəlxalq qorunma üçün ərizənin nəzərdən keçirildiyi ölkənin coğrafi və mədəni məsafəsi, eləcə də fərdi hallarda məlumatların toplanması ilə bağlı gizlilik tələbləri ilə daha da mürəkkəbləşir. Bundan əlavə, hakimiyyət orqanlarını təyin etməkdə üzləşilən həqiqət, tez-tez ərizəçinin bəyanatlarını təsdiq edən və dəstəkləyən sənədli və digər sübutların kifayət qədər olmamasıdır, halbuki mövcud sübutlar parçalanmış və qeyri-müəyyəndir.

Bundan əlavə ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaq üçün verdiyi bəyanatlar və digər sübutlar - və beləliklə İnanırcılığın qiymətləndirilməsi - hər bir ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtləri ilə bağlıdır. Beləliklə, tədqiqatçılar bu amillərdən birini başa düşməlidirlər. Buraya yaşç gender, yaş, cinsiyyət, cinsi oriyentasiya və / və ya cinsi şəxsiyyət, mədəniyyət, sosial və iqtisadi status, təhsil, din, zehni və fiziki sağlamlıq vəziyyəti, inanc, dəyərlər, mənşə ölkəsində və ya adi yaşayış yeri, eləcə də istənilən tranzit ölkəsində və üzv dövlətdə şəxsi təcrübələri daxildir. İnsan yaddaşının işləməsi, ərizəçinin psixologiyası və onun travmatik hadisələrlə əlaqədar təcrübəsi kimi amillər də təsirdir və başa düşülməlidir. Qərar qəbul edənlər İnanırcılığın qiymətləndirilməsində öz düşüncə proseslərinin, şəxsi dünyagörüşləri və dəyərlərinin və daha geniş siyasi, ictimai və institusional kontekstin təsirindən xəbərdar olmalıdırlar. Tədqiqatın təkrarlanan təbiəti və məsələnin çətinləşməsinə və yorğunluğa səbəb ola biləcək travma və pis rəftar haqqında ismarıqlara rutin olaraq məruzqalma da nəzərə alınmalıdır.

Göründüyü kimi, sığınacaq prosedurunda çox dilli və mədəniyyətlərarası ünsiyyət anlaşılmazlıqlar və səhvlər üçün daha da geniş imkan yaradır. Qərar verən şəxsin ədalətli şəkildə İnanırcılığı qiymətləndirmə bacarığına, birinci instansiya sığınacaq prosedurunun keyfiyyəti, habelə, fərdi müsahibə(lər)in imkanları və keyfiyyəti; şifahi və yazılı tərcümə xidmətlərinin dəqiqliyi; yazılı müsahibə hesabatlarının (müsahibənin səsli yazısı olmadıqda) dəqiqliyi və təfərrüatı; təyinetmə orqanının müstəqil fakt-tapıntı sorğusunun fəaliyyəti və keyfiyyəti; və mənşə ölkəsinin (MÖ) məlumatı və qərar qəbulədən üçün mövcud olan digər informasiya qaynaqları təsir edir. Prosedurun vaxt çərçivəsi, prosedur qaydaları, insan resurslarının mövcudluğu və bacarığı da buna təsir edir.

Bu geniş tanınmış problemlər nəzərə alınmaqla, bu araşdırmada müsahibə verən bir çox qərar qəbul edən şəxs qeyd edir ki, İnanırcılığın qiymətləndirilməsi xüsusi çətin deyil, əksinə sadə bir tapşırıqdır.

İnanırcılığın qiymətləndirilməsi prinsipləri və standartları

Nisbətən az dəqiq göstərişlərə baxmayaraq, qərar qəbul edən şəxslər sığınacaq prosedurunda İnanırcılığın qiymətləndirilməsində məhdud qərarı vermirlər. Onlar, Aİ qanunvericiliyi, eləcə də Avropa İttifaqının Ədliyyə Məhkəməsi (Aİ ƏM), Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (AİHM), Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İşgəncələrə qarşı Komitəsi (BMT İQK) və BMT QAK kimi beynəlxalq və regional qurumların qərar və rəhbərliklərində ifadə edilən beynəlxalq insan hüquqları müqavilələrindən irəli gələn bəzi əsas prinsiplərə və standartlara riayət etməlidirlər. Məhkəmələr, milli səviyyədə yurisdiksiyalarında İnanırcılığın qiymətləndirilməsi üçün standartların inkişafına da öz töhfələrini vermişlər. Bundan əlavə, bəzi dövlətlər və məhkəmə orqanları İnanırcılığı qiymətləndirmək üçün xüsusi təlimatlar hazırlamışlar.

İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi üçün müvafiq olaraq müəyyən edilmiş əsas prinsiplər və standartlar aşağıdakılardır:

- (a) **Paylaşılan vəzifə** Ərizəni əsaslandırmaq vəzifəsi ərizəçi ilə "prinsipialdır". Bununla belə, Aİ ƏM Ədliyyə, Bərabərlik və Hüquq İslahatı Naziri, İrlandiya Baş prokuroruna qarşı M.M məsələsində qeyd edir: *"faktiki olaraq, bu ərizənin müvafiq elementlərini müəyyənləşdirmə mərhələsində ərizəçi ilə əməkdaşlıq etmək Üzv Dövlətin vəzifəsidir"*.
- (b) **Fərdi qiymətləndirmə** İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçinin fərdi və kontekstual şərtlərini nəzərə alaraq fərdi şəkildə aparılmalıdır.
- (c) **Obyektiv və qərəzsiz qiymətləndirmə** Qərar verənlər məsələyə baxmadan hökm verməməli və tapşırıq şübhə ilə və ya imtina etmək düşüncəsi ilə yanaşmamalıdır. Qərar qəbul edənlər öz dəyərlərinin, ön mühakimələrinin və fikirlərinin, emosional və fiziki vəziyyətlərinin qiymətləndirmənin obyektivliyinə təsir göstərə biləcəklərini başa düşməli və bunları minimuma endirməyə çalışmalıdırlar.
- (d) **Sübuta əsaslanan qiymətləndirmə** İnandırıcılıq tapıntıları sübutlarla dəstəklənməlidir. Mənfi İnandırıcılıq dəlilləri əsassız fərziyyələr, subyektiv gümanlara, zənn, stereotip, intuisiya və ya daxili hisslərə əsaslanmamalıdır.
- (e) **Maddi faktlara əsaslanma** İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçinin iddia etdiyi beynəlxalq mühafizəni təsnif edən materiallar kimi müəyyən edilmiş faktlara əsaslanmalıdır. Mənfi İnandırıcılıq dəlilləri təbiətə əhəmiyyətlidir və yalnız kiçik məsələlərə aid deyil.
- (f) **Ərizəçinin potensial əhəmiyyətli mənfi İnandırıcılıq göstəriciləri haqqında şərh vermək imkanı** Ərizəçi istənilən potensial mənfi İnandırıcılıq göstəricilərinə cavab vermək üçün aydınlıq gətirmək və / və ya izahat vermək imkanı olmalıdır. Bu, eşidilmək və müdafiə olunmaq hüququndan qaynaqlanır.
- (g) **Bütün sübutlara əsaslanan İnandırıcılıq qiymətləndirməsi** İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçi tərəfindən təqdim olunan və müvafiq qaydada öz səlahiyyətləri çərçivəsində təyin edilmiş dövlət orqanı tərəfindən toplanmış əlavə sübutların hamısına, o cümlədən ərizəçinin təqdim etdiyi əlavə izahat və sənədli sübutlara əsaslanmalıdır.
- (h) **Yaxın və ciddi araşdırma** Təsdiq olunan maddi həqiqətlərin İnandırıcılığının qiymətləndirilməsi yaxın və ciddi araşdırma aparmaqla, ərizəçinin təqdim etdiyi müşahidələrə diqqət yetirməklə həyata keçirilməlidir. Qərar qəbul edənlər bütün şübhələri aradan qaldırmalıdırlar.
- (i) **Şübhənin faydası** Şübhənin faydası prinsipi ərizəçinin iddialarını dəstəkləmək üçün sübutların toplanmasında və təmin edilməsində üzləşdikləri ciddi çətinliklərin tanınmasını, həmçinin beynəlxalq mühafizənin səhvən imtina edilməsi üzrə potensial ağır nəticələri əks etdirir. Şübhənin faydasını tətbiq etmək, qərar qəbul edən şəxsə hər hansı bir şübhə qaldığı halda etibarlı bir maddi həqiqəti qəbul etmək üçün aydın bir nəticəyə çatmasına imkan verir.
- (j) **Aydın və birmənalı İnandırıcılıq tapıntıları və strukturlaşdırılmış yanaşma** Qərar verən şəxs müəyyən edilmiş maddi həqiqətlərin İnandırıcılığına dair aydın və birmənalı təsəvvürə malik olmalı və iddia edilən maddi həqiqətin etibarlı və ya qəbul edilmədiyini açıq şəkildə bildirməlidir. İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinə dair strukturlaşdırılmış bir yanaşma yuxarıda göstərilən standartların müvafiq tətbiqini dəstəkləyir.

3. Çox aspektli yanaşma

Ərizəçinin ərizəsini əsaslandırmaq qabiliyyətinə dair gözləntilər; ərizəçinin bəyanatlarının İnanırcılığını qiymətləndirmək üçün istifadə edilən göstəricilər; ərizəçiyə şübhənin faydasını təmin etməyin mümkün olub-olmadığını müəyyənləşdirmək üçün tətbiq olunan meyarlar insan yaddaşına, davranışına, dəyərlərinə, münasibətlərinə, risk anlayışı və riskə cavab və fərdi hesabın necə təqdim olunduğuna dair fərziyyələrə əsaslanır. Lakin, elmi araşdırmalar göstərir ki, bu fərziyyələrin bir çoxu insan yaddaşına, davranışlarına və qavrayışlarına dair məlumatlara uyğun ola bilməz. Əslində, ümumi əsaslı fərziyyələrin bir *norma* olduğu görünür və bu normalardan kənarlaşmaq İnanırcılığın olmamasını göstərə bilər. Əksinə, tədqiqat göstərir ki, belə bir norma yoxdur və insan yaddaşı, davranışı və qavrayışımüxtəlif faktorlar və şəraitlərdən təsirləndiyindən geniş və gözlənilməz şəkildə dəyişə bilər.

Buna görə İnanırcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçinin fərdi və kontekstual hallarını tam nəzərə alaraq aparılmalıdır. Bunun üçün qərar verən şəxs coğrafi, mədəni, sosial-iqtisadi, gender, təhsil və dini maneələri aradan qaldırmalı və fərqli fərdi təcrübə, mizaç və münasibəti nəzərə almalıdır. Həqiqətən, bu qanuni bir tələbdir. Qərar verən şəxs İnanırcılığa təsir edə biləcək amillərdən xəbərdar olmalıdırlar. Sübut Qiymətləndirməsi üzrə EAC Modulunda əks edilən amillər aşağıda müzakirə olunur.

Ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtləri

Ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtləri İnanırcılıq qiymətləndirməsinin bütün aspektlərində rutin olaraq və inteqrasiya olunmuş qaydada nəzərə alınmalıdır. Buraya, məsələn, ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaq üçün səy göstərdiyini; hakimiyyətin bu prosesdə əməkdaşlıq etmək öhdəliyini yerinə yetirdiyini; xüsusi göstəricilər ərizəçinin təqdim etdiyi məlumatların İnanırcılığının məqbul göstəriciləri olub-olmadığını; müəyyən edilmiş İnanırcılıq problemləri üçün ərizəçinin verdiyi izahatların məqbul olduğunu; köməkçi dəlillərin olmaması üçün ərizəçinin təmin etdiyi səbəblərin qənaətbəxş olduğunu; şübhənin faydası prinsipinin olan şübhə elementi üçün faktlara dair tətbiq edilməsinin olub-olmaması müəyyənləşdirmək daxildir. Beləliklə, təyin edilmiş orqanın ən tez mümkün fürsətdə İnanırcılıq qiymətləndirməsinə təsir göstərə biləcək bütün fərdi və kontekstual şəraitləri müəyyən etmək və anlamaq istəməsi vacibdir. BMT QAK-nın araşdırmaları tədqiqat aparılmış üç Üzv Dövlətdə bununla əlaqədar yaxşı bir təcrübə ortaya çıxartmışdır.

Diqqətə alınmalı olan müvafiq amillər aşağıdakılardır:

- (a) insan yaddaşının məhdudiyyətləri və dəyişiklikləri, xüsusilə insanların xatirələri qeyd etmə, yadda saxlama və xatırlama qabiliyyətində geniş dəyişkənlik; tarix, vaxt, ümumi obyektlərin görünüşü, düzgün adlar və şifahi danışqlar üçün xatirələrin düzgünlüyü (demək olar ki daima nəticə, təxminlər və gümanlara əsasən bərpa edilən xatirələr). Hər hansı bir xatirənin şifrələməsinə dair yüksək səviyyəli duyğuların təsiri; sorğu-sualın yaddaşa təsiri və sualların soruşulma qaydası da birbaşa bununla əlaqədardır;
- (b) travmanın və digər psixi sağlamlığın yaddaşa, davranış və ifadədə təsiri;
- (c) maddi faktların açıqlanmasına və digər sübutların təqdim edilməsinə mane olmaq, disorientasiya, narahatlıq, qorxu, hakimiyyətə və tərcüməçilərə etimad olmaması kimi faktorların təsiri;

- (d) Stiqmanın, utancın, ailə və cəmiyyət tərəfindən rəddedilmə qorxusu, həmçinin açıqlamaya mane olur. Stiqma həmçinin sənədlərin və ya digər sübutların olmaması, o cümlədən zorakılıq hallarının hesablanmaması və onların mənşə ölkəsi məlumatına (MÖ) daxil edilməsinə dair məhdudyyətləri də əhatə edə bilər;
- (e) yaş, mədəniyyət, təhsil, gender, cinsəl oriyentasiya və/və ya cinsi şəxsiyyət, vəzifə, sosial-iqtisadi vəziyyət, din, dəyərlər və keçmiş təcrübələr kimi ərizəçinin keçmiş haqqındakı bilik, xatirə, davranış və ifadələrə təsiri.

Bu amillər və şərtlər nevrobiologiya, psixologiya, gender və mədəni tədqiqatlar, antropologiya və sosiologiya daxil olmaqla bir çox intizam sahəsində özünü göstərir. Buna görə, bütün İnandırıcılıq qiymətləndirmələri bu sahələrdə mövcud olan təcrübə sübutlarının əhəmiyyətli strukturu tərəfindən lazımi şəkildə məlumatlandırılmalıdır.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komisarlığının araşdırmaları göstərir ki, beynəlxalq və milli məhkəmə təcrübəsi, habelə məhkəmə rəhbərliyi travmatik təcrübə ilə mübarizə zərurətini yaddaşa təsir etdiyini qəbul edir. Bunlar, maddi faktlar haqqında uyğunsuzluqlar baxımından, ərizəçinin ifadə və davranışına da təsir göstərəcəkdir. Dövlət orqanlarına qarşı qorxu və ya etimadın olmaması, müsahibədə bəzi sübutların açıqlanmaması ilə bağlı uğursuzluqları izah edir. Bununla əlaqədar qeyd etmək lazımdır ki, Ruanda Beynəlxalq Cəza Məhkəməsi şahidlərin mədəni köklərinin onların tarix, vaxt, məsafə və yerləri müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkdiyini göstərdiyini müəyyən etmişdir.

BMT QAK-nın diqqət mərkəzində olan üç Üzv Dövlətdəki rəhbərliyi nəzərdən keçirməsi ərizəçinin fərdi və kontekstual şərtlərini nəzərdən keçirmək üçün lazımi faydalı istinadlar ortaya qoydu. Bununla yanaşı, ümumiyyətlə BMT QAK-nın tədqiqatları təyin edilmiş orqanlar tərəfindən müəyyənləşdirilmiş İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi yuxarıda göstərilən sahələrdə müvafiq təcrübə elmi sübutların əhəmiyyətli dərəcəsi ilə tanış olmadığını və/və ya kifayət qədər məlumatlandırılmadığını təklif edir. BMT QAK-nın tədqiqatları göstərir ki, fərdi hallarda tez-tez yazılı daxili qeydlər və qərarlar İnandırıcılıq qiymətləndirməsinin aspektlərinə təsir edə bilən müvafiq fərdi və kontekstli şərtləri qəbul etmir. Beləliklə, məsələlər üzrə materiallarda ərizəçinin fərdi və kontekstual hallarının qərar verən şəxs tərəfindən müvafiq qaydada nəzərə alınmış-alınmadığı heç də həmişə aydın olmur. Bu, əlbəttə ki, bu kimi amillərin nəzərə

alınmadığı demək deyil. Bununla belə, bu kimi istinadların olmaması və qərar verən şəxsin nəticələrinin xarakteri tez-tez bu amillərin nəzərə alınmadığını və /və ya qərar verən şəxslərin cür faktların təsirindən məlumatlı olmadıqları təəssüratını yaradır.

Qərar verən şəxsə təsir edən amillər

Ərizəçinin fərdi və kontekstual şərtlərinin nəzərdən keçirilməsi İnanırcılığın qiymətləndirilməsi, eləcə də qərar verən şəxsin öz fərdi və kontekstual hallarının qərar qəbul etmə prosesinə təsirini anlaması üçün vacibdir. Obyektivlik və qərəzsizliyə olan ehtiyac qərar verən şəxslərdən öz düşüncə proseslərinin, emosional və fiziki vəziyyətin, fərdi dünyagörüşünün, dəyərlərin və inancların və həyat təcrübələrinin qərarların qəbul edilməsinə necə təsir göstərə biləcəyini bilmələrini tələb edir.

Qərarların qeyri-obyektiv ola biləcəyi yollardan biri qərar verən şəxsin özünün dünyagörüşünün və mədəniyyətinin bilinməyən təsiri ilə əlaqədardır. Qərar verən şəxslərə öz vəzifələrini öz dünyagörüşünə və həyat təcrübələrinə əsasən yanaşmaları təklif edilmişdir. Ancaq belə bir yanaşma ərizəçinin müxtəlif həyat təcrübələrini, şəxsi vəziyyətlərini və psixoloji cavablarını və ərizəçilərin qaçdıqları və geri qayıtmaq istəmədiyi fəvqəladə halları nəzərə almır.

Sığınma sisteminin sui-istifadəsinin qarşısını almaq üçün ictimai, siyasi və institusional təzyiqlər qərarlar verən şəxsin düşüncəsinə təsir edə bilər və qərarlar verən şəxslər İnanırcılığın qiymətləndirilməsinə şübhə və inamsız yanaşa bilər. BMT QAK, buna baxmayaraq, qərar verən şəxslərin tədqiqata açıq fikirlə başlamaq istədiklərini, bəzilərinin isə sığınacaq üçün müraciət edən şəxslərin əksəriyyətinin iqtisadi miqrant olduqlarını bildirdiklərini müəyyən etmişdir.

Skeptisizm və ya imtina düşüncəsinin faktların toplanmasına və ərizəçinin bəyanatlarının qiymətləndirilməsinə xələl gətirə bilər. Qərar verən şəxsin vəzifəsi əsas insan hüquqlarının qorunmasıdır və onların məqsədlərindən biri müfahizə; beynəlxalq mühafizə ehtiyacı olan ərizəçiləri müəyyən etməkdir. Təyin edilmiş orqanlar institusional düşüncənin mühafizə yönümlü olduğundan və institusional mədəniyyətin mühafizəyə həssas olduğundan əmin olmaq üçün bu tapşırıqda müvafiq addımlar atmaqla fərdi qərar verən şəxslərə köməklik edə bilərlər.

Qərar verən şəxslər faktların aşkarlanması, əsaslandırılması və qərarların mövcud sübutların hamısı nəzərə alınmaqla deyil, əsasən intuisiya ilə idarə olunduğu hallardan xəbərdar olmalıdırlar. Vəzifənin təkrarlanan xarakterini nəzərə alaraq, BMT QAK-nın araşdırmalarının nəticələrinə əsasən, qərarlar verən şəxslərin qərəzli və ya şüurlu şəkildə ərizələri İnanırcılığa dair əvvəlcədən müəyyən edilmiş fərziyyələrlə ümumi məsələlər profilinə təsnifləşdirməyə meyilli olma riski var. Bir üzv dövlətdə müsahibə verən qərar verən şəxslərin əksəriyyəti bənzər hekayələri təkrar-təkrar eşidəndə, hekayələri yalançı hesab etdilər.

Eyni ölkəyə aid olan və ya adi yaşayış yerləri ilə bağlı oxşar tətbiqlərə dair İnanırcılıq və ya etibarsızlıqla əlaqədar əvvəlki tapıntılar İnanırcılığa dair əvvəlcədən müəyyən edilmiş bir fərziyyəyə gətirməməlidir. Əksinə, bir ərizə eyni mənşəli ölkəyə aid olan və ya daimi yaşayış yerləri ilə bağlı olan digər ərizələrdən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənməsi də bu cür öncədən təyin edilmiş öhdəliklərə səbəb olmamalıdır.

İşgəncə, şiddət, qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftarlar haqqında rutin söhbətlər tədqiqatçılara da psixoloji təsir göstərə bilər. BMT QAK-nın müsahibə aldığı tədqiqatçılar iddia edilən zülmələr haqda ifadələrə dəfələrlə qulaq asmaqdan və/ və ya oxumaqdan psixoloji stressə məruz qalındığına dəlalət edir. Tədqiqatçılar bu kimi sübutlara məruz qaldıqlarından psixi travma adlanan psixoloji marahtlıqdan əziyyət çəkə bilər və onların qərəzsizliyinə istəmədən mane ola biləcək təbii mübarizə strategiyalarını tətbiq edə bilərlər. Onlar sübutların məzmununu o qədər dəhşətli hesab edə bilərlər ki, bunun qeyri-adi, uydurma olduğunu və beləliklə İnanırcılığın olmadığını qənaətinə gələ bilərlər. İnamsızlıq hər bir insanın mübarizə strategiyasıdır, lakin obyektivliyə və tərəfsizliyinə mane olur. Emosional soyuqqanlıq obyektivliyin qorunmasında vacib sayılır. Bununla belə, qərar verən şəxslər bu emosional soyuqqanlılığın ərizəçinin izahatında iştirak etməmək və/və ya inamsızlıq kimi şərh edilməməsi üçün xüsusi diqqət göstərməlidir. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının tədqiqatları göstərir ki, məsələlərin ağırlaşmasında, İnanırcılığın çətinləşməsi və imtina ilə əlaqədar bəzi qərar verən şəxslər arasında özünüfikirləşdirmə mövcud olmuşdur.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının üç Üzv Dövlətlərdəki tədqiqat işində qərar verən şəxslərin öz düşüncələri, fərdi arqumentləri və fiziki və zehni vəziyyətlərinin İnanırcılığının qiymətləndirilməsinə necə təsir göstərməsini bilmələrinin və başa düşmələrinin əhəmiyyətini vurğuladı. Bununla yanaşı, hakimiyyət orqanlarının müvafiq və mürəkkəb dəstək mexanizmləri ilə qərar verən şəxslərin vəzifələrinin psixoloji təsirini həll edən strategiyaların müəyyənləşdirilməsinin vacibliyini vurğulamışdır. BMT QAK-ın araşdırmaları, həmçinin hüquq və rəhbərliyin mədəniyyətin nisbiyyətini qəbul etdiyi halda bir neçə məhkəmə qərarlarının qərar qəbul etmənin digər amillərinə təsirini vurğulamışdır. Bu, həmin amilləri araşdıran elmi araşdırmalardan fərqli olaraq ortaya çıxır.

4. Faktların Toplanması

Ərizənin əsaslandırılması üçün müvafiq məlumatların toplanması və ərizəçinin fərdi və kontekstual hallar baxımından ərizənin tədqiq edilməsi işi qərar verən şəxslərə ərazinin əsas elementləri ilə əlaqədar hansı bəyanatların və digər dəlillərin qəbul edilib edilməyəcəyinə imkan verir. Buna görə də, hər məsələ ilə bağlı mümkün qədər çox müvafiq informasiyanın toplanması mühümdür. Həm ərizəçi həm də təyin edən orqan bu prosesdə əməkdaşlıq etməlidir. Əməkdaşlıq, digər şeylərlə yanaşı, ərizəçi və təyin edən orqanın təqdim edilmiş faktların İnanırcılığını qiymətləndirmək və beynəlxalq mühafizə ehtiyacını müəyyən etmək məqsədilə mümkün qədər sağlam bazanın olması üçün müvafiq dəlillərin toplanmasında ümumi məqsədə xidmət etməyi də ehtiva edir.

QD-nin Maddə 4 (1) birinci cümləsinə əsasən “*Üzv Dövlətlər beynəlxalq mühafizə üzrə ərizəni əsaslandırmaq üçün lazım olan bütün elementləri mümkün qədər qısa müddətdə təqdim etmələrini ərizəçinin vəzifəsi hesab edə bilər.*” Bununla belə, Üzv Dövlətlər ərizəni əsaslandırmaq ərizəçinin vəzifəsi olduğunu və prinsip etibarı ilə yalnız ərizəçinin üzərinə düşdüyünü hesab edir. Müvafiq faktların ərizəçi tərəfindən ilk növbədə bəyanatların və digər dəlillərin təqdim edilməsi ilə təchiz edilsə də, ərizə ilə bağlı məlumat toplama prosesi bundan sonra birgə olmalıdır.

Xatırlamaq lazımdır ki, beynəlxalq mühafizə üçün ilk instansiya uyğunluğun müəyyən edilməsi mənfi proses deyil və ərizəçi ilə təyin edən orqan arasında mübahisə mövzusu yoxdur. Bunu nəzərə alsaq, bəzi hallarda, təyin edən orqan öz vasitələri ilə dəlilləri, habelə ərizəyə kömək etmək məqsədilə digər hər hansı bir sübutları toplaya bilər. Bu, sığınacaq prosesinə aid olan bir sıra amillərlə bağlıdır: bunlar ərizəçilər üçün məlumat vermək və onların ifadələrini sənədli və digər sübutlarla dəstəkləməkdə aşkar çətinliklərdir; səhv bir təsirin mümkün nəticələrinin ağırlığı; bütün müvafiq faktları müəyyən etmək və qiymətləndirmək vəzifəsi ərizəçi ilə qərar verən arasında paylaşıldığı faktı; təyin edən orqanın ərizənin təfərrüatlı və qüsursuz araşdırması vəzifəsi; təyin edən orqanın İnanırcılıq tapıntılarının əsaslı olması tələbi; və ərizəçi ilə müqayisədə dəlilləri toplamaq üçün təyin edən orqanın daha böyük resursların olması.

BMT QAK-nın araşdırması, ərizəni əsaslandırmaq üçün prinsipə ərizəçinin vəzifəsinin xarakteri və dərəcəsinə; ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaqda yardım və köməklik etməkdə və zəruri olarsa ərizəyə köməklik etmək üçün öz vəsaitləri hesabına dəlil toplamaqda təyin edən orqanın vəzifələrinə; və bunların İnanırcılıq qiymətləndirməsi ilə əlaqəsinə aid dövlət qanun və praktikasını nəzərdən keçirmişdir;

Ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaq üçün prinsipial vəzifəsi

Ərizəçi ərizəni əsaslandırmaq üçün nə təqdim etməlidir?

KD-nın 4-cü (2) Maddəsində ərizənin əsaslandırılması üçün tələb olunan müvafiq elementləri sıralayır və bura *ərizəçinin yaşı, dünyagörüşü, habelə müvafiq qohumları, şəxsiyyəti, vətəndaşlığı(ları)ç ölkə(lər) və əvvəlki yaşayış yer(lər)i, sığınacaq almaq üçün əvvəlki ərizələri, səhayət marşrutları, səyahət sənədləri və beynəlxalq mühafizə üçün müraciətin səbəbləri ilə əlaqədar ərizəçinin bəyanatları və bütün sənədləri daxildir.*

Bu KD-nın 4-cü (2) Maddəsində sıralanan məsələlər içərisində “səyahət marşrutu”na qısa bir nəzər salınmalıdır. Ərizəçinin götürdüyü səyahət marşrutu, *üçüncü ölkənin milli qanunvericiliyi (Dublin Nizamnaməsi) tərəfindən Üzv Dövlətlərdən birində qeydə alınan sığınacaq ərizəsinin tədqiq edilməsi üzrə məsul Üzv Dövləti müəyyən edən meyar və mexanizmləri təyin edən 18 Fevral 2003-ci il tarixli 343/2003 Saylı Şura Nizamnaməsinin (AŞ) tətbiqi* və ərizənin Sığınacaq Proseduru Direktivə əsasən qəbul edilməsi ilə əlaqədar təyin edən orqan üçün müvafiq ola bilər. Bundan əlavə, Üzv Dövlətlər miqrasiya marşrutu ilə əlaqədar məlumatların toplanmasında daha da maraqlıdır. BMT QAK, bununla belə, səyahət marşrutunun nadir hallarda beynəlxalq mühafizə üçün müraciətin araşdırılmasında əhəmiyyətli bir fakt olduğunu düşünür. Buna baxmayaraq, BMT QAK-ın tədqiqatı göstərir ki, ərizəçinin bəyanatları və səyahət marşrutu ilə bağlı təqdim etdiyi digər sübutlar bəzi Üzv Dövlətlərin praktikasında İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinə əhəmiyyətli təsir göstərir.

Ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaq öhdəliyi ərizəçinin iddia etdiyi hər bir faktın dəstəklənməsi üçün sənədli və ya digər sübutların təqdim etmə vəzifəsi ilə nəticələnmədiyini vurğulamaq vacibdir. Ərizəçinin ərizəyə köməklik məqsədilə dəlillər təqdim etməsi vəzifəsinə ərizəçinin fərdi və kontekstual halları nəzərə alınmaqla yanaşılmalıdır. Bəzi verilmiş faktlar sənədli və ya digər sübutlardan dəstəkləmək üçün həssas deyildir; ərizəçi sənədli və ya digər sübutlar olmadan ən səmərəli ehtiyacları ilə gəlmiş ola bilər; ərizəçinin fərdi və kontekstli halları (mənsə ölkəsində və ya adi yaşayış yerində olan hallar da daxil olmaqla) müvafiq sənədli və ya digər sübutları əldə etməyi mümkün etməyə bilər; və ərizəçinin ifadəsini təsdiq edən və ya dəstəkləyən müstəqil sübutların çatışmazlığı adi haldır. Buna görə də, ərizəçi yalnız öz ifadələrini mövcud sübutlarla dəstəkləmək üçün səy göstərməlidir; və ərizəçi yalnız praktik olaraq mümkün dərəcədə sübutları təqdim etməlidir. Daima əsas sübut qaynağı olan ərizəçinin bəyanatları ərizəçinin təqdim edə biləcəyi yeganə sübut ola bilər. Bundan başqa ərizəçinin bəyanatları yalnız ərizəni əsaslandırmaq üçün yetərli ola bilər.

İnanırcılığın qiymətləndirilməsinə gəldikdə, qərar verən şəxs ərizəçinin bəyanatlarını təkzib edə bilməz, çünki o, öz ifadəsinin tam və ya qismən təsdiq edən və ya dəstəkləyən heç bir sənədli və ya digər sübut təqdim etmir. Ərizəçinin bəyanatlarının aspektləri sənədli və ya digər sübutlarla dəstəklənməmiş olduğu hallarda, KD-nin 4 (5) (a) və (b) Maddələrinə uyğun olaraq, həmin aspektlər təsdiqə ehtiyac duymur, xüsusilə də:

- (a) *"ərizəçi ərizəsini əsaslandırmaq üçün həqiqətən səy göstərmiş;"*
- (b) *ərizəçinin sərəncamında olan bütün elementlər təqdim edilmiş və digər müvafiq elementlərin olmaması ilə əlaqədar qənaətbəxş bir izah verilmişdir."*

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırması ərizəçinin ifadələrinin ərizəni əsaslandırma biləcək sübutlara malik olduğunu vurğulamağa gərək olduğunu qeyd etdi. Dəlil şifahi və ya sənədli ola bilər. Bu, ərizəçinin ifadəsi və ekspertlər, ailə üzvləri və digər şahidlərin verdiyi hər hansı digər şifahi sübutları ola bilər. Sübut həmçinin yazılı, qrafik, rəqəmsal və vizual materiallar da daxil olmaqla sənədli ola bilər. Bu mənada, dəlillər də mənsə ölkə məlumatını (MÖ), fiziki obyektlər və ya bədən xəsarətləri, audio və vizual qeydlər kimi nümayişləri əhatə edə bilər.

Tədqiqat, ərizəçinin bəyanatlarının aydın şəkildə ərizəni əsaslandırma biləcək dəlil olaraq nəzərə alındığını və İnanırcılığın qiymətləndirmək üçün yetərli olduğu bir sıra yaxşı təcrübələri aşkar etmişdir. Bununla belə, bir sıra yazılı qərarlar göstərir ki, bəzi hallarda ərizəçinin bəyanatları sübut kimi və/və ya hər bir təqdim edilmiş materialların heç də hamısının sənədli və ya digər dəlillərlə dəstəklənməyə ehtiyacı olmadığı nəzərə alınmır. Həqiqətən, bir sıra nəzərdən keçirilmiş hallarda yazılı qərarlardakı əsaslandırma ərizəçilərin iddia edilən maddi həqiqətləri sənədli və ya digər sübutlarla təsdiq etməsi və onların ifadələrinin sübut kimi qəbul edilməməsini nəzərdə tuturdu.

Bəzi ərizəçilər heç bir sənədli sübut təqdim etmədikləri təqdirdə, onların işinə mənfi təsir göstərə biləcək bir "qapalı dairə" vəziyyətinə yerləşdirilə bilərlər. Bununla belə, onlar ərizənin bəzi faktlarına yardımçı kimi sənədli sübutlar təqdim etdikləri halda bu onlar üçün səmərəli olmaya bilər, çünki bu halda onlar həm də iddia edilən bütün faktları dəstəkləmək üçün sübut təqdim etməlidirlər. Nəzərdən keçirilən bəzi məsələlərdə qərar verən şəxslər, ərizəçilərin iddialarının müəyyən aspektlərini dəstəkləmək üçün *bəzi* sübutlar təqdim edə bildiklərinə görə, onların iddialarının *bütün* (və ya ən azından bəzi) aspektlərini dəstəkləmək üçün sənədli dəlillərlər təqdim edə biləcəkləri nəticəsinə gəlir. Bu məsələlərdə, maddi faktları dəstəkləmək üçün ərizəçinin əlavə sənədli sübut vermə bilməməsi təqdim edilmiş faktların İnanırcılığın pozmaq üçün qəbul edilmişdir. Bununla belə, ümumilikdə qərar verən şəxslər xüsusi sənədli sübutların olmamasına görə ərizəçidən izahat tələb etmir. Ona görə də, onlar tapıntılarını sübuta əsaslanmayan fərziyyəyə əsaslanaraq müəyyən sübutların mövcud olduğunu, lakin ərizəçi tərəfindən verilmədiklərini bildirdikləri aşkar edildi.

Ərizəçinin sərəncamında olan sənədlər və digər sübutlar

KD-nın 4(1) Maddəsi qeyd edir ki, Üzv Dövlətlər *ərizəçinin sərəncamında olan bütün sənədləri təqdimetmənin* ərizəçinin öhdəsinə düşdüyünü nəzərə ala bilər. Bu tədqiqat bu terminin, həmçinin KD 4 (5) (b) Maddəsində istifadə edilən "*qənaətbəxş izahat*" terminin necə izah edildiyini aydınlaşdırmağa çalışır. Əslində, sübutların olmaması üçün izahın qənaətbəxş olmadığını göstərən bir qərar, qərar verən şəxsin sübutların ərizəçinin mülkiyyətində olduğunu düşündüyü, lakin təqdim etmədiyini bildirir. Belə bir tapıntı ərizəçinin bəyanatlarının İnanırcılığına təsiredici ola bilər.

BMT QAK-ın araşdırması "*ərizəçinin sərəncamında*" termininin ərizəçinin saxladığı sənədlərdən daha çox kimi başa düşdüyünü təsdiq etmişdir. Məsələn, həm Hollandiya qanunu, həm də Böyük Britaniya siyasətinin rəhbərliyi, ərizəçinin dəlilləri əldə edə biləcəyi ehtimal edildiyi halda, dəlillərin ərizəçinin sərəncamında olduğu hesab edir. Bir Üzv Dövlətdə ərizəçilər, ehtiyac olduqda ailə üzvlərinin və digər əlaqəli şəxslərin köməyi ilə ərizənin dəstəklənməsi üçün sübut toplamaq üçün *öz səlahiyyətləri daxilində* hər şeyi etmələri tələb olunur.

Buna baxmayaraq, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırmalarının nəticəsi olaraq, müəyyən qərar verən orqanların ərizəçinin ərizəyə dəstək olaraq hansı sənədli və ya digər sübutlara malik olması və/və ya əldə etməsi və təqdim etməsi ilə bağlı ciddi gözləntilərə malik ola biləcəyi müəyyən edilmişdir. Bu yüksək gözləntilər, əsasən, əsassız nəzəriyyələrdən və ya insan davranışı və qarşılıqlı əlaqə haqqında ön fikirlərdən qaynaqlanır. Onlar, beynəlxalq məqafizəyə ehtiyacı olanların, məsələn:

- (a) digər ölkəyə beynəlxalq qoruma üçün müraciət edərsə, uçuşa əvvəlcədən mənşə ölkəsindən və ya adi yaşayış yerindən hansı sənədli və ya digər sübutlar lazım olduğunu bildiklərini;
- (b) hansı sənədli sübutların vacib olacağını bildiklərini və mənşə ölkəsində qalan ailə üzvlərinin ehtiyacından, səyahətin təhlükəsindən və ya digərlərinin məsləhət və ya təlimatlarından asılı olmayaraq bu sübutları, sığınacaq verən ölkəyə səyahət edərkən götürəcəklərini, diqqətlə qoruyacaqlarını və hər zaman özləri ilə saxlayacaqlarını;
- (c) agentlər və ya başqalarının məsləhətinə etimad etməyəcəklərini, lakin milli orqanlara etimad edəcəklərini;
- (d) məcburiyyət və ya zor tətbiq edilmədikdə, istənilən sənədli və ya digər sübutları istəyərək verməyəcəyini və ya təqdim etməyəcəyini düşünürlər.

Belə fərziyyələr insanların həqiqətən nə bildikləri, qorxu içində qaçarkən necə davranmaları olduqları, eləcə də kimə etibar etməli olduqları ilə bağlı empirik sualları doğurur.

Ərizəçinin sənədli sübut təqdim etməsi ilə bağlı əsaslı yüksək gözləntilər, ərizəçiləri bütün iddia olunan maddi faktları hər cür dəstəkləmək üçün, saxta sənədlər də daxil olmaqla sənədli sübutların təqdim edilməsinə həvəsləndirə bilər. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının tədqiqatı qərar verən şəxslərin ərizəçinin bəyanatının ərizəni əsaslandırması üçün yetərli sübut olduğunu bilmələrinin əhəmiyyətini vurğulayır. Burada, həmçinin fərdi və kontekstli hallar nəzərə alınmaqla, potensial dəstəkləyən sənədlərin və digər sübutların ərizəçinin sərəncamında olub-olmadığı müəyyənləşdirilməsinin vacibliyini nümayiş edildi. İzahatın qənaətbəxş olub-olmadığının müəyyən edilməsi, faktiki olaraq, hesabatın 5-ci Fəslində müzakirə olunan İnanırcılıq göstəricilərinə və ərizəçinin fərdi və kontekstli hallarına uyğun olaraq təklif olunan hər hansı bir açıqlamanın İnanırcılığını qiymətləndirmək deməkdir.

Ərizəçinin ərizəni ən qısa müddətdə əsaslandırmaq vəzifəsi

KD-nin 4 (1) Maddəsinin birinci cümləsində qeyd olunur ki, "Üzv Dövlətlər, ərizəçinin beynəlxalq mühafizə üçün ərizəni əsaslandırmaqda lazım olan bütün elementləri **mümkün qədər tez bir zamanda təqdim etməsi** ərizəçinin vəzifəsi hesab edə bilərlər" (əlavə vurğulanır). Əsaslandırma ərizəçinin bəyanatlarının İnanırcılığını dəstəkləmək üçün ən təsirli vasitədir. Doğru İnanırcılığın qiymətləndirilməsini təmin etmək məqsədilə, təyin edən orqanların ərizəçilərə İnanırcılığın qiymətləndirilməsinə kömək edəcək və əldə edilə biləcək sənəd və digər sübutları toplamaq üçün yetərli vaxt verməsi çox vacibdir.

"Mümkün qədər tez bir zamanda" ifadəsi ərizəçinin fərdi və kontekstual hallarını, o cümlədən məlumatların açıqlanmasına maneə törədəcək və dəstəkləyən sənədli və digər sübutların əldə edilməsi imkanlarına təsir edəcək halları nəzərə alaraq şərh edilməlidir. Buraya mənşə ölkəsində və ya adi yaşayış yerində olan şəraitin nəzərə alınması da daxildir. "Mümkün qədər tez bir zamanda" termini ərizəçiyə ərizəsini əsaslandırmaq üzrə öhdəliklərini və bu öhdəlikləri yetirə yetirmə qaydalarını, və müvafiq olarsa, xüsusi və ya əlavə dəlillər etməsi tələbini anlayacağı dildə və qaydada bildirildiyi vaxt nəzərə alınaraq şərh edilməlidir.

Bu tədqiqatda diqqət mərkəzi olan üç Üzv Dövləti, ərizəçinin "mümkün qədər tez bir zamanda" sübut təqdim etməsi onun vəzifəsi olduğunu düşünür. Bu praktikada milli prosedurlarda vaxt çərçivələri və düzəlişlər ilə bağlıdır. Bunlar dövlətdən dövlətə, prosedurdan proseduraya və qərarı verən şəxsdən qərar verən şəxsə (dəyişiklik və rahatlıq vermək istəyən və ya istəməyən) qədər fərqləndiyindən, bəzi ərizəçilər qaçılmaz olaraq ərizələrini əsaslandırmaq üçün digər ərizəçilərdən daha çox vaxta malik olurlar. Bu dəyişmənin dərəcəsi bu tədqiqat layihəsində iştirak edən üç Üzv Dövlətdəki müntəzəm proseduraya baxdıqda ortaya çıxır. Bəzi ərizəçilərin ərizələrini əsaslandırmaq üçün üç ay və ya daha çox vaxtı olmasına baxmayaraq, digər ərizəçilərdən ərizənin qeydiyyatından sonra ərizələrini əsaslandırmaq üçün bir neçə həftə vaxtı olur. Bir Üzv Dövlətdə, xüsusilə, maraqlı tərəflər prosedur çərçivəsində vaxt təzyiqlərinə dair narahatlıqlarını bildirdilər və bunun İnanırcılıq qiymətləndirməsinə mənfi təsir göstərdiyini qeyd edirlər.

Dəlillərin təqdim edilməsi üçün nəzərdə tutulmuş müddətlərə gəldikdə, BMT QAK tədqiqat aparılan hər üç Üzv Dövlətdə qərar verən şəxsin istəyindən asılı olaraq vaxt rahatlığı imkanları var, lakin bu kimi tədbirin həyata keçirilməsi qanunla müəyyənləşdirilə bilər. Bəzi hallarda vaxt rahatlığı verilsə də, digər hallarda qərar verən şəxs müvafiq sənədli dəlillərin təqdim edilməsi üçün vaxt müddətini uzatmamışdır. Bu kontekstdə, Hollandiya Konsulluğunda əraziçiyə görə qısa bir vaxt olsa da, müvafiq sənədli dəlillərin təqdim edilməsi üçün vaxtın uzadılması proseduruna ehtiyac olmadığı düşünülür.

Bu sənədlərin yoxluğunun İnanırcılıq qiymətləndirməsi üzərindəki təsiri bütün hallarda təsbit edilə bilməz. Bir işdə, ərizəçiyə sənədli sübutlar gəldikdə, onu apellyasiya şikayəti verə biləcəyi bildirilmişdir. Bu baxımdan qeyd etmək lazımdır ki, Kanada rəhbərliyi bildirir ki, əgər münsiflər hakimi ərizəçiyə sübutlar təqdim etmək üçün məqbul imkan təqdim etmərsə və ya ərizəçiyə sübutlar təqdim etmək imkanını rədd etsə, o, bu sübutların olmamasına etibarlısızlıq kimi istinad etməməlidir.

Bir üzv dövlətdə sübutların təqdim edilməsi üçün qısa vaxt çərçivələri İnanırcılığın qiymətləndirilməsi üçün əlavə təsir göstərir. Ərizəçi vaxtında təyin edən orqanın lazımi hesab etdiyi səyahət sənədini, şəxsiyyət vəsiqəsini və ya digər sənədini hazırlaya bilmədikdə və ərizəçi sənəd(lər)in təqdim edilməməsində məsul olmadığını sübut edə bilmədikdə, bu ərizəçinin bəyanatlarının əvvəlcədən İnanırcılığına zidd olaraq hesab edilə bilər. Ərizəçi, müvafiq sənədləri təqdim etdiyi hallara nisbətən, bu hallarda ifadəsində daha da inandırıcı olmalıdır.

Əlavə olaraq, məlumat və sənədli və ya digər sübutlar yekun qərar qəbul edilənə kimi istənilən anda təqdim oluna bilərsə də, müəyyən hallarda, o, son tarixə kimi verilmiş olsa belə, təyin edən orqan tərəfindən “çox gec” təqdim edilmiş olaraq nəzərə alına və rədd edilə bilər. Dəlillərin “Gec” təqdim edilməsi, ərizəçi sübutların erkən vaxtlarda açıqlanmaması və ya təqdim edilməməsi üçün qənaətbəxş bir izahat verməsə, ərizəçinin bəyanatlarının İnanırcılığını zəiflədə bilər. Bu baxımdan, Hollandiyada, apellyasiya mərhələsində əldə edilmiş və təqdim edilmiş sənədli sübutlar, sübutların birinci instansiya proseduru zamanı əldə ediləcəyi və təqdim edilə biləcəyi hesab edilərsə, qəbulolunmaz hesab edilə bilər.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı qərar qəbul etmək üçün təyin edən orqan və qərar verən şəxslərin siyasi və institusional imperativlər əsasında işləyə biləcəyini anlayır. Bununla yanaşı, məqsədəuyğunluq düzgünlük, ədalət və əsas insan hüquqları hesabına təmin edilməməlidir. İnanırcılığın qiymətləndirilməsi təbiətə görə son dərəcə çətin və səy tələb edəndir, və vaxt çərçivələri olduqca qısa və /və ya prosedur ərizəçinin işini mümkün qədər tam təqdim etməyə imkan verməyəcəyi şəkildə olduqda bu iş çox mane olur. Bu, ərizəçinin iddia edilən maddi faktları dəstəkləyəcək sənədli və ya digər sübutlar əldə etməyə imkan vermədiyi hallardır. Düzgün İnanırcılığın qiymətləndirilməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə, təyin orqanlarının müəyyən dərəcədə mövcud və müvafiq məlumatlara malik olması vacibdir. Vaxt baxımından rahatlıq həm təyin edən orqanın həm də ərizəçinin maraqlarındadır. Prosedurun və siyasətin qərar verən şəxsə ərizəçinin fərdi və kontekstli hallarını, habelə sənədli və ya digər dəlilləri əldə etmək üçün əllərində olan vəsaitləri, lazım olarsa tərcüməni nəzərə alması üçün göstəriş verir.

Ərizənin əsaslandırılması baxımından təyin edən orqanın vəzifəsi

KD-nin 4 (1) Maddəsinin ikinci cümləsində deyilir ki, “*ərizəçi ilə əməkdaşlıq edərək, ərizənin müvafiq elementlərini qiymətləndirmək Üzv Dövlətin vəzifəsidir*”.

Aİ ƏM qeyd edir ki, “*ərizənin aidiyyəti elementlərini təyin etmə mərhələsində ərizəçi ilə əməkdaşlıq etmək Üzv Dövlətin vəzifəsi olduğu fakt olaraq qalır*”.

Ərizənin əsaslandırılmasına gəldikdə, təyin edən orqan aşağıdakı vəzifələri daşıyır:

- (a) ərizəçiyə ərizənin əsaslandırılması və bu vəzifəni necə yerinə yetirmək barədə məlumat vermək və rəhbərlik etmək;
- (b) müsahibə zamanı müvafiq sorğu-sualdan istifadə etməklə rəhbərliyi təmin etmək;
- (c) ərizəçiyə hər hansı potensial mənfi İnandırıcılıq göstəricilərini aydınlaşdırma imkanı təqdim etmək; və
- (d) ərizə ilə bağlı, o cümlədən zəruri hallarda ərizəni dəstəkləyən müvafiq sübutları toplamaq üçün bütün vasitələrdən istifadə etmək və İnandırıcılıq qiymətləndirməsini ərizəçi tərəfindən təqdim edilmiş və öz vasitələri ilə topladığı materiallara əsaslandırmaq.

Ərizəçiyə məlumat və təlimat vermək

Ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaq vəzifəsini, bu vəzifəni necə yerinə yetirmək, hansı faktların və sənədli və ya digər sübutların müvafiq olduğunu bilməsi gözlənilməməlidir. Buna görə ərizəçiyə bu mövzuda yardım göstərilməsini təmin etmək təyin edən orqanın vəzifəsidir. Sorğuda iştirak edən üç Üzv Dövlətlərdə informasiya broşurları vasitəsilə ərizəçilərə ilkin olaraq və ümumiyyətlə ərizəni əsaslandırmaq üçün elementləri təqdim etmək vəzifəsi olduğunu bildirirlər. Bundan sonra, ərizəçi bu vəzifə haqda hüquqi məsləhətçilər və/yaxud müsahibənin başlanğıcında müsahibə alan şəxslər tərəfindən məlumatlandırılırlar. İki Üzv Dövlətdə ərizəni əsaslandırmaq üçün səmərəli olan sənədləri və ya digər sübutların bəziləri broşurlarda qeyd edilmişdir. Bir Üzv Dövlətdə ərizəçinin savadsız olduğu müəyyən edilərsə, informasiya broşurasının məzmunu ona şəxsi müsahibədə izah edilməlidir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı müsahibəçinin ərizəçini müəyyən sənədli sübut təqdim etməyə dəvət etmək üçün təşviq olunduğu bir sıra yaxşı nümunələri müşahidə etmişdir. Bununla yanaşı, BMT QAK faktlarla əlaqədar digər köməkçi sənədli dəlillərin olmasına baxmayaraq müvafiq sənədli dəlillərin olmamasının təqdim edilmiş maddi faktların İnandırıcılığını sual altına atdığı və ərizəçidən müvafiq dəlilləri təqdim etməsi haqda məsləhət verilmədiyini və ya bu sənədlərin təqdim edilməməsi səbəbinin araşdırılmadığını nəzərdən keçirtmişdir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırması İnandırıcılıq qiymətləndirməsinə kömək edə biləcək sənədli və ya digər sübutların ərizəyə dəstək olacağı haqda məlumat verilmədiyini üçün ərizəçi tərəfindən təqdim edilmədiyini göstərir. Bu İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinin bütövlüyünə təsir göstərə bilər. Əməkdaşlıq öhdəliyi və İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi mümkün qədər çox müvafiq sübutlar toplamaq məqsədi ilə ərizəçiyə ərizəyə dəstək ola biləcək hansı sənəd və digər dəlillərin təqdim edilməli olduğu haqda məlumatın verilməsi həm Üzv Ölkənin həm də Ərizəçinin marağındadır.

Müsahibə zamanı müvafiq sorğu-sualdan istifadə etməklə rəhbərliyi təmin etmək

BMT QAK ümumiyyətlə sorgunun münasib olduğunu təsbit etmişdir. Sualın mərkəzində dəyişiklikləri göstərmək üçün "işarə" kimi tanınan bir texnika müşahidə edilir. Məsələn: "*İndi sizə ... haqda suallar verəcəm*". Bu ərizəçinin bəyanatlarında tutarsızlıqlara səbəb ola biləcək bir sualdan digərinə keçərkən diqqətin yayınmamasının qarşısını almaq üçün qərar verən şəxslər tərəfindən nəzərə alın bilər.

BMT QAK-ın araşdırmaları həmçinin bir sıra hallarda, müsahibə üsullarının İnanırcılığın qiymətləndirilməsi üçün əsas təmin etmək məqsədilə kifayət qədər ətraflı məlumat ortaya çıxartdığını qeyd etmişdir. Bununla vələ, bəzi dəyərli istisnalar vardır. Məsələn, BMT QAK, fərdi müsahibə zamanı sorğunun müvafiq təfsilatın yaranmasına uyğun olmadığı təqdirdə, qeyri-inanırcılığın göstəricisi kimi təfsilatın olmaması hallarını müşahidə etmişdir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı müsahibələrə baxmış və müsahibə qeydlərini gözdən keçirtmiş və sorğuların bəzilərinin qeyri-qorxuducu və həssas olduğunu müəyyən etmişdir. Müqavimətsiz, rahat və təhlükəli olmayan müsahibə məkanının təqdim edilməsi maddi faktların açıqlanmasını həm ərizəçi, həm də qərar verən şəxs üçün asanlaşdırır bilər. Bundan əlavə, müsahibə alan şəxs həm şifahi, həm də qeyri-şifahi ünsiyyətdə müsahibə zamanı qərəzsiz və obyektiv qalmalıdır. Bununla yanaşı, BMT QAK bəzi hallarda sualların (və ifadələr) müsahibəçinin görüşü ilə təsirləndiyini və müsahibə zamanı inamsızlıq, ziddiyyətli və ya açıq ifadə etdiyini müşahidə etmişdir. Bu kimi qeyri-kafi ifadələr ərizəçinin müvafiq məlumatların daha da açıqlanmasına maneə törədə biləcək qeyri-kafi bir mühit yaradır.

Şəxsi müsahibə İnanırcılığın qiymətləndirilməsinin mühüm tərkib hissəsidir. Bu ərizəçiyə iddianın əsas elementləri ilə əlaqədar zəruri məlumatları təqdim etmək və qərar verən şəxsə iddia edilən maddi faktların İnanırcılığını araşdırmaq imkanı verir. Ərizəçinin bəyanatında ziddiyyətlər, uyğunsuzluq, təfərrüatların olmaması və çatışmazlıq ərizəçinin qeyri-şəffaflığının deyil, müsahibə mühitində və müsahibənin aparılmasında çatışmazlıqların olmasının göstəricisi ola bilər. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırması, müsahibə zamanı sualların təfərrüatları almaq üçün nəzərdə tutulmadığı halda təqdim edilmiş faktların İnanırcılığı təkzib edilməməli olduğunu vurğulamışdır. Bu həmçinin müsahibə mühitinin və/yaxud müsahibənin aparılması müvafiq detalların açıqlanmasına maneə olduqda tətbiq edilir.

İnanırcılığı araşdırmaq üçün 'ümumi məlumat' suallarını istifadə etmək

Təsdiq olunan maddi faktların İnanırcılığını araşdırmaq məqsədilə "ümumi məlumat" suallarının istifadəsi sorğu edilən üç Üzv Dövlət üçün ümumdür. BMT QAK-ın tədqiqatı diqqət mərkəzində olan üç Üzv Dövlətlərdə "ümumi məlumat" suallarının istifadəsi edildiyi şəraitlərlə əlaqədar bir sıra dəyişikliklər ortaya çıxarmışdır. Bir Üzv Dövlətdə, bu kimi sualların ərizəçinin iddia edilən mənşəyi, etnik mənsubiyyəti və ya dini ilə bağlı şübhələr mövcud olduğu halda istifadə edildiyi ortaya çıxarıldı. Bununla belə, digər Üzv Dövlətdə bu kimi sorğu qaydası digər sübutların olmaması halında İnanırcılığın yoxlanılması üçün "geri çəkilmə" metodu kimi istifadə edilmir. Bunun əvəzinə, ərizəçinin mənşəyini sübut edən etibarlı şəxsiyyət sənədlərinin təqdim olunmasına baxmayaraq, ərizəçinin iddia edilən ölkə və mənşə region haqda biliklərini müəyyənləşdirmək üçün ərizəçi uzun müddət sorğu-suala tutula bilər. Əslində, BMT QAK-ın tədqiqatı, ərizəçinin ölkə və ya region üzrə ümumi bilikləri haqqında suallara cavabından asılı olaraq ərizəçinin iddia edilən mənşə məlumatının etibarlı olmadığı müəyyən edildikdə, iddia ölkənin və ya mənşə regionunun dəstəklənməsi üçün verilmiş sənədli və ya digər sübutların qiymətləndirilmədiyini aşkar etmişdir. Belə hallarda, ərizəçinin ümumi biliklərini qiymətləndirmək üçün sorğulama iddia edilən faktın İnanırcılığını yoxlamaq üçün yeganə üsuldur.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı müşahidə etdiyinə görə, bir Üzv Dövlətdə, xüsusilə, fərdi müsahibə üçün ayrılan vaxtın əhəmiyyətli hissəsi Əfqanıstan, İraq və Somalidən olan ərizəçilər olduqda bu kimi suallara həsr edilə bilər. Bu müsahibələrdə ümumiyyətlə ərizəçinin iddia edilən ölkənin və/və ya mənşə regionunun, sonuncu iqamətgahın, etnik mənsubiyyətin və din/dini çevrilmənin ümumi məlumatlarını sübut edən qapalı suallara üstünlük verilir. Digər maddi faktlarla bağlı məhdud məlumatlar verilmişdir.

Eyni şəkildə, ərizəçinin iddia edilən cinsi oriyentasiya və /və ya cinsiyyət kimliyi ilə əlaqəli olduğu Üzv Ölkədən birində ərizəçinin bu Üzv dövlətdəki LGBTİ şəxslərinin vəziyyətinə dair məlumatlar və mənsə ölkəsində LGBTİ şəxslərinə dair müddəalar üzrə biliyi yoxlanılır. Bu sorğu-sualın, məsələn, dini dəyişmə, cinsi oriyentasiya və /və ya cinsi şəxsiyyət ilə bağlı iddia olunan faktların İnanırcılığını araşdırmaq üçün ən səmərəli üsul olub olmadığına dair sual yaradır. Belə sorğu-sual insan davranışı, qarşılıqlı əlaqə və bilik haqqında subyektiv stereotipləşmə və əsassız fərziyyələr üzərində düşünmə riski daşıyır.

Ərizəçinin hesabını təsdiqləyən və ya dəstəkləyən və /və ya müvafiq faktlara dair məlumatların verilməsi ilə bağlı digər məlumatları öyrənmək üçün bu cür sorğuya həddən artıq arxalanmaq problemlidir. İnanırcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçinin təqdim etdiyi və təyin edən orqanın öz vasitəsi ilə toplandığı mövcud olan bütün məlumatlara əsaslanmalıdır. Təqdim edilmiş bir faktın İnanırcılığının qiymətləndirilməsi yalnız ərizəçinin “ümumi bilik” suallarına verdiyi cavabın qiymətləndirilməsinə əsaslanarsa, səhv olar. Məsələn, etibarlı sənəd və faktları əhatə edən digər dəlilləri rədd etdikdə, bu yalnız olacaqdır.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı qeyd edir ki, bəzən ərizəçilərə bir mövzunu, öz sözlərini təsvir etməyi və ya sərbəst şəkildə onlara göstərilən şəkili izah etmələrini tələb edən açıq sual verilir. Atədən, ərizəçilərə xüsusi cavab tələb edən qapalı suallar verilir. Suallar tez-tez bilik səviyyəsini və ağılabatan hesab edilə biləcəkdən daha yüksək xatırlama qabiliyyətini tələb edirdi. Qərar verən şəxslər diqqət etməlidirlər ki, ərizəçilərdən onların adı bildiyindən və xatırladığından daha çox bilməsini tələb edən əsassız gözləntiləri yoxdur. İnsan yaddaşının işlədilməsi və çatışmazlığı barədə məlumatlılıq bu səbəbdən vacibdir. İnanırcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçinin yaddaş testi ilə məhdudlaşdırılmamalı olduğunu vurğulamaq vacibdir.

Həm ərizəçilərə verilmiş suallar, həm də onların cavablarının qiymətləndirilməsi ərizəçinin fərdi və kontekstli hallarını tam nəzərə almalıdır. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı qeyd etmişdir ki, diqqət mərkəzində olan üç Üzv Dövlətin rəhbərliyi insan yaddaşına aid əsas məsələləri qeyd etməsə də, rəhbərlik digər fərdi və kontekstli şərtləri nəzərə almaq zərurətini faydalı şəkildə təsdiqləmişdir. Bu baxımdan BMT QAK-ın bəzi yaxşı təcrübələri müşahidə etmişdir. Lakin, bir çox hallarda, ərizəçinin fərdi və kontekstli halları sualların hazırlanması və /və ya ərizəçinin cavablarının qiymətləndirilməsində nəzərə alınmamışdır. Nəticədə, suallara cavabların İnanırcılığının inanılmaz göstəricisi hesab olunurdu.

Ərizəçiyə potensial mənfi İnanırcılıq göstəricilərini açıqlamaq imkanının verilməsi

Ərizəçinin təqdim etdiyi informasiyanın təfərrüatında çatışmazlığın, əskikliyin, uyğunsuzluğun və ya qeyri-dəqiqəliyin olması əslində gerçək deyil, lakin qanunla izah edilə bilər. İnanırcılığın qiymətləndirilməsi mümkün qədər etibarlı sübutlara əsaslanmalı olduğundan, təyin edən orqan ərizəçilərə potensial etibar qazanmaq üçün təhlükəli nəticələrə səbəb ola biləcək məsələləri aydınlaşdırmaq üçün ağılabatan bir imkan verməlidir. Bundan başqa, ərizəçi tərəfindən təqdim edilən hər hansı bir açıqlama ərizədə yekun qərar qəbul edilməzdən əvvəl müvafiq qaydada nəzərdən keçirilməlidir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının tədqiqatı göstərir ki, ərizəçilərə verilən imkanların genişliyi, Üzv Dövlətdən Üzv Dövlətə, ərizədən ərizəyə dəyişir. Tədqiq edilən hər üç Üzv Dövlətdə rəhbərlik, müsahibəçilərə şəxsi müsahibə zamanı aydın görünən İnanırcılıq göstəricilərini artırmağa təşviq edir. Bəzi Üzv Dövlətlərdə bu, bütün əhəmiyyətli mənfi İnanırcılıq göstəricilərini əhatə edən tələb deyil.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının tədqiqatı, mənfi qərarın ərizəçinin qaldırmadığı bir uyğunsuzluq və ya gözlənilməzliyə əsaslanan qeyri-inandırıcılığın aşkar edilməsi nəticəsində yarana bilər. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı mənfi İnandırıcılıq göstəricilərinin prosedur zamanı ərizəçiyə ünvanlamaq imkanı verilmədiyi üçün tutarsızlıqlar və uyğunsuzluqlara əsaslanan çox sayda qərarı müşahidə etmişdir. Beləliklə, ərizəçi yekun qərar qəbul edilməzdən əvvəl izahat və ya yumlaşdırıcı hallar təmin edə bilməmişdi.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı müsahibəçilərə şəxsi müsahibə zamanı mənfi İnandırıcılıq nəticələrinin mənbəyi ola biləcəyi məsələləri qaldırmaq üçün milli rəhbərliyə müsbət baxır. Lakin, tədqiqatçı yalnız şəxsi müsahibədən sonra təfərrüat əksikliyi, uyğunsuzluq və /və ya gözlənilməzlikdən xəbərdar ola bilər. Müsahibəçilərin müsahibədə uyğunsuzluqlar, ziddiyyətlər və qeyri-obyektivlikləri müəyyənləşdirir və hamısını ərizəçiyə təqdim edə bilməməsi vaxt azlığı, zəif hazırlıq; müsahibə zamanı ərizəçinin hesabının detallarına diqqət yetirməməsi; və/və ya mənfi İnandırıcılıq göstəricilərini yalnız müsahibədən sonra müəyyən etməsi ilə əlaqəli ola bilər. Bu, həmçinin, tədqiqatçının şəxsi müsahibədən sonra ərizəçinin bəyanatlarını və digər sübutları daha yaxından araşdırması bacarığı və ya ərizəçinin bəyanatlarının mənşə ölkə məlumatı, dil və/və ya sənədlərin təhlili və s. nəticələri kimi şəxsi müsahibələrdən sonra əldə edilmiş dəlillərlə ziddiyyət təşkil etməsi ilə əlaqəli ola bilər.

Bu tədqiqatda sorğu edilən Üzv Dövlətlərdən heç biri əlavə şəxsi müsahibənin keçirilməsinə imkan verən qanuni şərtlərə malik deyil. Lakin, bu tədqiqat, ərizəçinin açıq və əhəmiyyətli mənfi İnandırıcılıq göstəricilərinin dəqiqləşdirilməsi və /və ya əlavə məlumat və çatışmaz məlumatlar vermək üçün ikinci bir şəxsi müsahibəyə nadir hallarda çağırıldığını göstərdi.

Hollandiyada, qanunvericilik və praktika ərizəçiyə təyin edilən orqanın beynəlxalq mühafizə üzrə ərizəni rədd etməyi düşündüyündə ehtimal potensial mənfi İnandırıcılıq tapıntılarının mənbəyi ola biləcək məsələləri həll etməyə imkan verir. Prosedur məsələsində ərizəçi “nəzərdə tutulan qərar” qəbul edir. Qərar verən şəxs istənilən qərarla potensial əhəmiyyətli mənfi İnandırıcılıq göstəricilərini ortaya qoyduqda, ərizəçinin yekun qərar qəbul edilməzdən əvvəl bu mənfi İnandırıcılıq tapıntıları barədə şərh vermək imkanı var.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, Üzv Dövlətlərin beynəlxalq mühafizə üzrə ərizələrin araşdırılması üçün lazım olan vaxtı və maliyyə resurslarını nəzərə aldığına başa düşür. Lakin, ilk instansiya qərar qəbul etmə prosesinin ədalətli, sağlam olduğundan və əsas insan hüquqlarının təmin olunduğundan əmin olmaq həm ərizəçinin həm də Üzv Dövlətlərinin marağıdır. Bu, təyin edilən orqanlardan yekun qərar verilmədən əvvəl mənfi İnandırıcılıq göstəricilərini izah etmək üçün ərizəçiyə imkan vermək və ya əlavə fərdi müsahibə keçirtmək imkanı təklif etməyi tələb edə bilər.

Təsdiq edilən orqanın öz vasitəsi ilə ərizə üzrə sübutları toplamaq vəzifəsi

Beynəlxalq mühafizə üçün ərizəni dəstəkləyən elementləri təqdim etmə öhdəliyi ərizəçi üçün prinsipaldır, lakin ərizəyə dəstək olmaqda zəruri dəlilləri təqdim etmək üçün əlində olan bütün vəsaitlərdən istifadə etmək tədqiqatçının vəzifəsidir. Bundan əlavə, müvafiq ərizəçilərin fərdi və kontekstual şərtləri səbəbindən təyin edilən orqandan ərizə ilə əlaqədar sübutların öz vasitəsi ilə toplanması üçün daha çox məsuliyyət daşması tələb edilə bilər. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin hazırkı qanunu Maddə 3-nin əhəmiyyətini və pis rəftar riskinin həyata keçirilməsi halında zərərin növünü nəzərə alaraq iddia edilən faktların İnandırıcılığına dair hər hansı şübhəni aradan qaldırmaq üçün milli orqanların hərtərəfli və ciddi qiymətləndirmənin aparılması vəzifəsi olduğunu təsbit etdi. Bu, milli orqanlardan mənşə ölkə məlumatı, ekspert dəlilləri, şahid bəyanatı və etibarlı mənbələrdən digər məlumatlar daxil olmaqla lakin bununla kifayətlənmədən dəlillər əldə etmək üçün proqnozlaşdırılan addımlar atmasını tələb edə bilər.

Müvafiq MÖ məlumatlarını toplamaq zərurəti sorğu edilən üç Üzv Dövlətin qanunları və rəhbərliyi tərəfindən tanınır. Ümumiyyətlə, qərar verən şəxslər arasında mənşə ölkə məlumatlarını toplamaq ehtiyacının məlum olduğu sübut edilmişdir. Bununla belə, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı bəzi hallarda müvafiq mənşə ölkə məlumatının olduğu, ərizəçidən məlumatın əldə edildiyi hallar istisna qərar verən şəxs tərəfindən mənşə ölkə məlumatına istinad edilmədiyini və ya məsələyə əlavə edilmədiyini müşahidə etmişdir. Bəzi hallarda, qərar verən şəxsin İnandırıcılıq nəticələrini dəstəkləyən mənşə ölkə məlumatları işə əlavə edilmişdir. Bəzi qərar verən şəxslərin fərdi maddi faktlarla əlaqədar mövcud və

müvafiq mənşə ölkə məlumatlarını nəzərə almadığı sübutları da mövcuddur. Çox vaxt mənşə ölkə məlumatı xüsusi maddi həqiqətlərin İnandırıcılığı ilə əlaqələndirilmir, lakin bunun əvəzinə ümumi və standartlaşdırılmış qaydada istinad edilmişdir. Nəhayət, bəzi işlərdə mənşə ölkə məlumatlarının mənfə İnandırıcılıq nəticələrinə kömək məqsədilə seçici olaraq istifadə olunma biləcəyinə dair sübutlar da mövcuddur.

BMT QAK-ın araşdırmaları, həmçinin, ekspert sübutlar (məsələn, sənədlərin yoxlanması, dil təhlili və s.) və ya xüsusi məlumatlar kimi digər sübutların toplanmasına dair üç Üzv Dövlət arasında gözəçarpan müxtəlifliklər göstərmişdir. Belə bir fürsət olduğu yerdə, BMT QAK, bəzi hallarda qərar verən şəxslərin ərizəni dəstəkləyən ekspert və xüsusi sübutlar əldə etmək üçün addımlar atdığını qeyd etdi. Digər tərəfdən, buna bənzər hallarda, əksinə, bu cür addımlar sübutların təqdim edilməsinin ərizəçinin vəzifəsi olduğunu əsas götürərək atılmamışdır.

BMT QAK-ın araşdırmaları, qərar verən şəxslərin öz imkanları ilə sübut topladığı ölçüdə əhəmiyyətli dəyişikliklər olduğunu göstərdi. Aydınır ki, İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinin keyfiyyətinə təyin edən orqanın öz vasitələri ilə təsdiqlənmiş maddi faktlara əsaslanan sübut toplamaq öhdəliklərini nə dərəcədə obyektiv və qərəzsiz şəkildə yerinə yetirməsi təsir edir. Təyin edən orqan ərizəçinin bəyanatlarının həqiqətlərini və İnandırıcılığını təsdiq edə biləcək (və ya təkzib etmək) mümkün hər hansı bir sübut toplamasını təmin etməlidir. Maddi həqiqətlə əlaqəli xüsusi və ya ümumi məlumatları və ya ekspert sübutları toplamaq qeyri-mümkün olduqda, bu yaxın və ciddi araşdırma tələbinə zidd ola bilər və İnandırıcılıq qiymətləndirməsinin İnandırıcılığını pozur.

İnandırıcılıq qiymətləndirməsini bütün sübutlara əsaslandırma

İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçinin təqdim etdiyi və təyin edən orqanın öz imkanları ilə toplanan müvafiq sübutların hamısına əsaslanmalıdır. Təqdim edilmiş bir faktın İnandırıcılığının qiymətləndirilməsi, məsələn, yalnız ərizəçinin bəyanatlarının qiymətləndirilməsinə istinadən həyata keçirildikdə və faktlarla əlaqədar mövcud olan etibarlı sənədli və ya digər sübutları nəzərə alırsa, qüsurlu olur. Eynilə, sənədli sübutların İnandırıcılığı bütün mövcud sübutlar əsasında müəyyən edilə bilər.

Ərizə ilə əlaqəli bütün mövcud sübutların işığında İnandırıcılıq qiymətləndirməsi aparılmış olub-olmadığını araşdırma işi fayllara baxaraq müəyyən etmək bəzən çətin idi. Bəzi daxili qeydlər və yazılı qərarlar, ərizəçinin təqdim etdiyi xüsusi sənədli və ya digər sübutların nəzərə alınb alınmadığını qeyd etməmişdir.

Buna baxmayaraq, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının nəzərdən keçirdiyi bir sıra hallarda, İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi mövcud olan sübutların yalnız bir hissəsinə əsaslandırıldığı müəyyən edilmişdir. Bir Üzv Dövlətdə, BMT QAK qeyd etmişdir ki, yazılı qərarların ərizəçinin təqdim etdiyi bütün sənədli və ya digər sübutlara istinad etməsinə baxmayaraq, iddia edilən maddi faktın dəstəklənməsi üçün təqdim edilən sübutlar tez-tez qiymətləndirilməmişdir. Bu, ərizəçinin yalnız bəyanatlarının etibarlı (və ya etibarsız) hesab edilməsi əsasında aparılmışdır. Sənədli və digər sübutları şifahi ifadələrlə birlikdə qiymətləndirmək və faktla bağlı bütün mövcud sübutların əsasında İnandırıcılığa nail olmaq yerinə, qeyri-etibarlı nəticələr bəzən yalnız şifahi sübutlara əsaslanırdı və bu tapıntı digər mövcud sübutları qiymətləndirməməyə səbəbi kimi verildi. Yazılı qərarlar, tez-tez təqdim edilmiş sənədlərin etibarlı bəyanatla dəstəklənməməsi səbəbi ilə dəyərsiz olaraq qeyd edildiyini ifadə edir.

BMMİ-nin araşdırması, ərizəçinin mənşə ölkəsi, ya da adi yaşayış yeri və /yaxud bir ölkədə son vaxtlar yaşadığı ölkələrə dair şifahi sübutların etibarsız olaraq müəyyən edildiyi halları da əhatə edir. Bəzi hallarda, nəinki yalnız sənədli sübutlar nəzərə alınmır, hətta mənşə ölkəsinə aid olan və /və ya ərizəçinin mənşə ölkəsində olduğu iddia etdiyi müddətə aid olan digər iddialı maddi həqiqətlərin İnandırıcılığı da etibarlı hesab edilmir. Ərizəçinin mənşə ölkəsinə və /yaxud son qaldığı yerə münasibətdə etibarsızlıq nəticələri yalnız ərizəçinin mənşə ölkəsi haqqında bilikləri ilə bağlı sorğuya verdiyi cavablara əsaslanma bilər. Bu iddia edilən maddi faktın dəstəklənməsi üçün sənədli dəlillərin təqdim edilməsinə baxmayaraq baş verə bilər.

BMT QAK həmçinin Əfqanıstandan iddia edən ərizəçilərə aid bir sıra qərarları nəzərdən keçirmişdir ki, ərizəçinin təqdim etdiyi sənəd sübutlarının geniş korrupsiya və saxta sənədlərin mövcudluğu göstərən mənşə ölkəsi məlumatı ilə əlaqədar heç bir probativ dəyər verməmişdir. Beləliklə, qərar verən şəxslərdə həmin ölkələrdən gələn ərizəçilərin təqdim etdiyi bütün sənədlərin saxtalaşdırıldığı və ya korrupsiya yolu ilə əldə olunduğu təəssüratları yarana bilər. Nəticədə, onlara heç bir probativ dəyər verilmir və daha çox araşdırma olmadan İnanırcılığın qiymətləndirilməsindən rədd edirlər.

Qərar verən şəxslər ümumi xarakterli mənşə ölkəsi məlumatları əsasında sənədli sübutların işdən çıxarılmasını nəzərə almaqda ehtiyatlı olmalıdırlar. Bəzi ölkələrdə korrupsiya və saxta sənədlərin olması yayılmış olsa da, bu, hər bir ərizəçinin təqdim etdiyi sənədlərin mütləq saxtalaşdırıldığı və ya korrupsiya yolu ilə əldə olunduğu mənasına gəlmir. Sənədli sübutların həqiqiliyini təsdiq etmədən onları qeyri-məcburi olaraq rədd etmək asan olsa da, bu milli orqanların yaxın və ciddi araşdırma aparma vəzifəsinə cavab verməyə bilər.

Bundan əlavə, BMT QAK-ın araşdırmaları göstərir ki, bəzi qərar verən şəxslər mövcud sənədli və ya digər sübutların fərdi maddi faktların İnanırcılığının qiymətləndirilməsində necə tətbiq edəcəklərini başa düşməyə bilərlər. Bir Üzv Dövlətdə bir çox işlər göstərir ki, qərarlar verən şəxslər sənədli sübutları onun bağlı olduğu maddi həqiqətdən ayrı hesab edirlər.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırmaları göstərir ki, bir çox işlərdə, İnanırcılığın qiymətləndirilməsi müvafiq sübutların hamısına əsaslanma bilməz. Xüsusilə də, araşdırmalar nəticəsində məlum olmuşdur ki, bir çox işlərdə İnanırcılıq qiymətləndirməsi müvafiq sənədli və digər təqdim edilmiş sübutları nəzərə almadan ilk növbədə ərizəçinin “ümumi bilik” suallarına verdiyi cavabların qiymətləndirilməsinə əsaslanmışdır. BMT QAK təkrarən qeyd edir ki, təqdim edilmiş maddi faktların İnanırcılığının qiymətləndirilməsi mövcud sübutların hamısı ilə deyil, müəyyən bir faktla bağlı mövcud sübutların bir hissəsinə əsaslanırsa, qüsurly ola bilər.

5. İnandırıcılıq Göstəriciləri

Ərizəçinin bəyanatlarının həqiqiliyinin müəyyən etmək üçün heç bir düzgün və tam obyektiv vasitə yoxdur. Bununla yanaşı, beynəlxalq və milli yurisdiksiyalar İnandırıcılıq göstəricilərindən istifadə edərək, ərizəçinin bəyanatları və ərizəçinin təqdim etdiyi digər sübutları qiymətləndirir. Bunlar effektiv və strukturlaşdırılmış bir yanaşmanın təşviq edilməsinə və ərizəçinin təqdim etdiyi maddi faktların İnandırıcılığını qiymətləndirərkən subyektivlik dairəsini azaltmağa xidmət etmişdir.

BMT QAK-ın araşdırmaları sorğu aparılan üç Üzv Dövlətdə təyin edən orqanın əsaslandığı bir sıra İnandırıcılıq göstəricilərini təsdiq etmişdir. Bu tədqiqat, qərar verən şəxslərə təqdim edilmiş maddi faktları qəbul edib etməmək üzrə qərar vermələri üçün ən çox istifadə etdiyi aşağıdakı İnandırıcılıq göstəricilərini müəyyən etmişdir:

- (a) kifayət qədər detallar və spesifikasiyalar;
- (b) ərizəçinin iddia etdiyi şifahi və /və ya yazılı maddi sübutların daxili tutarlılığı (ərizəçinin bəyanatları və ərizəçinin təqdim etdiyi sənədlər və ya digər sübutlar daxil olmaqla);
- (c) ərizəçinin bəyanatlarının hər hansı ailə üzvləri və /və ya digər şahidlərin verdiyi məlumatlarla tutarlılığı;
- (d) ərizəçinin bəyanatlarının ərizəçinin işinə aid olan mənşə ölkə məlumatları (MÖM) daxil olmaqla mövcud spesifik və ümumi məlumatlarla tutarlılığı;
- (e) Məqsədə uyğunluq; və
- (f) Davranış.

İnandırıcılıq göstəricisi kimi davranış məhdudyyətləri aşağıda verilmişdir.

İnandırıcılıq göstəriciləri ilə işləyərkən, heç bir İnandırıcılıq göstəricisinin İnandırıcılıq və ya qeyri-İnandırıcılıq təyin etməkdə müəyyən göstərici olmadığı qeyd etmək vacibdir.

Kifayət qədər detallar və spesifikasiyalar

Bu göstərici qərar verən şəxsdən ərizəçinin təqdim etdiyi detallın səviyyəsinin və xarakterinin öz təcrübəsinə əsaslanaraq ərizəçinin tələb olunan fərdi və kontekstual şərtləri ilə birindən gözlənilən nə dərəcədə əks etdirdiyini qiymətləndirmək üçün tələb olunur. Bu göstəricinin əsasını qoyan fərziyyə odur ki, real təcrübə yaşamış şəxs təcrübəni təfərrüatı ilə, məsələn, gördüklərini, eşitdiklərini, düşündüklərini və ya hiss etdiklərini yada sala və nəql edə biləcəkdir. Bu xatırlama bu təcrübəyə malik olmayan bir kəsdən daha böyük rol oynayacağı gözlənilir. Daha sonra bu, ərizəçinin fərdi və kontekstual şərtləri müvafiq olaraq nəzərə alındıqda, iddia edilən maddi faktlarla bağlı məlumatın çatışmazlığı, qısaltması və ya məlumatı təqdim edə bilməməsi həmin sənədin İnandırıcılığına şübhə yarada biləcəyi ehtimalı yaradır.

Hollandiyada siyasət rəhbərliyi açıq şəkildə bildirir ki, ərizəçinin bəyanatlarının etibarlı olub olmadığını qiymətləndirərkən, digər məsələlərlə yanaşı, ərizəçinin suallara mümkün qədər tam olaraq cavablandığını və müvafiq hadisələr və şərtlər üzrə kifayət qədər məlumat verə biləcəyini müəyyənləşdirmək lazımdır. Rəhbərlik daha sonra bildirir ki, ərizəçi qeyri-müəyyən və qısa bəyanatlar verirsə, bəyanatlar ardıcıl və düzgün hesab edilməyə bilər. Bənzər şəkildə, Böyük Britaniya siyasətinin rəhbərliyi, ərizəçinin iddialarını əsaslandırıdığı təfərrüat səviyyəsinin daxili İnanırcılığın qiymətləndirilməsinə təsir göstərə biləcək bir faktor olduğunu bildirir. Böyük Britaniyanın rəhbərliyi səmərəli şəkildə vurğulanır ki, qərar verən şəxs ərizəçinin ətraflı məlumat verə bilməyəcəyini və ya maddi faktların təfərrüatlarını təmin etmək üçün gecikmələrə səbəb olan hər hansı bir yüngülləşdirici səbəbindən xəbərdar olmalıdır.

BMT QAK-ın diqqət mərkəzində olan üç Üzv Dövlətdə baxdığı işlər təsdiq edir ki, kifayət qədər təfərrüat və spesifiklik ərizəçilərin bəyanatlarının İnanırcılığının bir göstəricisi kimi istifadə edilir.

Ərizəçinin iddia etdiyi şifahi və /və ya yazılı maddi faktların daxili tutarlılığı

“Tutarlılıq” termininin razılaşdırılmış bir tərifı yoxdur. Ərizəçinin iddia etdiyi maddi faktlardakı fərqlər, ziddiyyətlər və dəyişikliklərin olmamasını əhatə edən kimi başa düşülür. “Tutarlılıq” göstəricisinin istifadəsi, saxta bir hekayəni xatırlamaq və qoruyub saxlamaq çətin olduğundan yalan danışan insanın öz ifadəsində ziddiyyətli ola biləcəyi; və/və ya ona etiraz edildikdə yalan danışan şəxsin faktları dəyişərək onları uyğunsuzluqlarını gizlətməyə çalışacağı fərziyyəsinə əsaslanır. Əks ehtimal odur ki, əgər ərizəçi başından keçən hadisələri xatırlayarsa və öz bəyanatlarında doğrudurlarsa, o zaman onlar bu hadisələri və onlarla əlaqədar faktları da düzgün və ardıcıl şəkildə xatırlayacaqdır.

'Daxili' tutarlılıq ərizəçinin iddia etdiyi maddi faktların tutarlılığı ilə əlaqədardır:

- (a) müsahibə zamanı və ya təyin edilən orqana təqdim edilən yazılı bir məlumat daxilində;
- (b) təyin edilən orqana əvvəlki və sonrakı yazılı və /və ya şifahi ifadələr arasında olduğu kimi;
- (c) ərizəçinin yazılı və /və ya şifahi ifadələri və ərizəçinin təqdim edilən orqana təqdim etdiyi sənədli və ya digər sübutlar arasında olduğu kimi.

Hollandiya və Böyük Britaniyadakı rəhbərlik “daxili tutarlılığın” İnanırcılığın göstəricisi hesab edir. AİHM, BMT-nin İşgəncələrə Qarşı Komitəsi, beynəlxalq cəza məhkəmələri, ASP və BMT QAK tərəfindən də tutarlılıq İnanırcılığının mümkün göstəricisi olduğu hesab edilir.

Ziddiyyət kifayət qədər ciddi olmalıdır və beynəlxalq sığınacaq üçün maddi və ya əsas olan faktlarla əlaqəli olmalıdır. Kiçik uyğunsuzluqlar ümumiyyətlə iddia edilən faktın İnanırcılığını pozmaq üçün əsas kimi görülməməlidir; əsas faktların təqdim edilməsi və iddianın mahiyyətinin ardıcıl olması kifayətdir. Bu, beynəlxalq, regional və milli məhkəmə təcrübəsində dəfələrlə tanınmışdır. Bununla belə, BMT QAK nəzərdən keçirdiyi işlərdə qeyd edir ki, məsələn, dəqiq rəqəmlərlə bağlı kiçik uyğunsuzluqlar ərizəçinin hesabının əsas aspektlərini rədd etmək üçün istifadə oluna bilər.

Əvvəlki bəyanatlarla tutarlılıq baxımından, Hollandiyada müəyyən edilən orqana və digər orqanlara verilmiş ifadələr arasında fərq qoyulur. Uyğunsuzluq ərizəçinin Royal Holland Polis idarəsi ilə aparılan qeydiyyat müsahibəsi zamanı və ərizəçinin təyin edilən orqana verdiyi ifadələr arasında tutarsızlıqlarla əlaqəli olduğu halda, uyğunsuzluq qeyri-İnanırcılığın göstəricisi kimi istifadə edilə bilməz.

BMT QAK həmçinin müşahidə etmişdir ki, bir Üzv Dövlətdə ərizəçidən şəxsi müsahibə zamanı bütün müvafiq faktlar göstərməsi gözlənilir. Müvafiq informasiyanın təqdim edilməsi, yaxud müsahibə transkriptinə düzəliş və ya əlavə olunması və ya nəzərdə tutulan qərar barədə rəy verilməsi etibarsızlığın göstəricisi hesab edilə bilər. Qərar verən şəxslərin, ərizəçinin şəxsi müsahibə zamanı müvafiq məlumatları təqdim etməməsi və ya açıqlaya bilməməsi və ya istəksizliyi ilə bağlı bir sıra fərdi və kontekstual səbəblər olduğunu başa düşməsi mühümdür. Bəyan etməməyə dair izahat araşdırılmalı və tam nəzərə alınmalıdır.

Başqa bir Üzv Dövlətdə ərizəçinin iddiaların səbəbləri barədə ətraflı məlumat verməsi gözlənilmədiyi halda, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, yoxlama müsahibəsində qeyd edilməyən bir faktın şəxsi müsahibə zamanı bəyan edilməsinin faktın İnanırcılığına zidd kimi qəbul edildiyini müşahidə etmişdir.

Sənədli və ya digər sübutların dəstəklənməsi ərizəçinin ifadəsinin İnandırıcılığının ən təsirli göstəricilərindən biri hesab olunur. Sənədli və ya digər sübutlar ərizəçinin bəyanatlarını müvafiq iddia edilən faktları qəbul etmək üçün təsdiq edə bilər. Alternativ olaraq, iddialı həqiqətləri təsdiq etmədən, sənədli və ya digər sübutlar onların İnandırıcılığına dəstək verə bilər. Üç Üzv Dövlətdəki işlərin araşdırılmasına əsasən ərizəçinin təqdim etdiyi faktlarla sənədli və ya digər sübutların tutarlılığı təsdiq edilmiş faktın İnandırıcılığının göstəricisi hesab olunurdu. Əksinə, uyğunsuzluq qeyri-İnandırıcılıq göstəricisi hesab edilmişdir.

Ərizəçinin bəyanatlarının ailə üzvləri və /və ya digər şahidlərin verdiyi məlumatlarla tutarlılığı

İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinin bir hissəsi kimi təyin edən orqan ərizəçinin beynəlxalq sığınacaq üçün verdiyi bəyanatlarla hər hansı ailə üzvləri və /və ya şahidlərin verdiyi məlumatları və sübutları əldə edə və müqayisə edə bilər. Ərizəçinin təqdim etdiyi faktlarla digər ailə üzvləri və ya şahidlər tərəfindən verilmiş hər hansı bir bəyanatla uyğunluq İnandırıcılığın göstəricisi hesab edilə bilər. Bu göstəricinin əsasını qoyan fərziyyələr, ərizəçinin şəxsi və kontekstli hallarının ailə üzvləri vasitəsi ilə təsdiq oluna biləcəyini və yaşanmış hadisənin hadisədə iştirak edən bütün şəxslər tərəfindən eyni şəkildə xatırlanması və nəql edilməsi deməkdir.

Həm Hollandiya, həm də Böyük Britaniyadakı rəhbərlik bu İnandırıcılıq göstəricisinə istinad edir. Bu göstəricinin qiymətləndirilməsinin bir hissəsi olaraq, Böyük Britaniyanın rəhbərliyi qərar verən şəxslərin istənilən yumşaldıcı hallardan xəbərdar olması lazım olduğunu qeyd edir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırdığı iş sənədləri nümunələrinə ailə üzvlərini əhatə edən az sayda işlər daxil idi. Buna baxmayaraq, bu işlərlə əlaqədar sənədlərin nəzərdən keçirilməsi göstərir ki, praktikada ailə üzvlərinin ifadələri arasında tutarlılıq İnandırıcılığın göstəricisi kimi istifadə olunur. Eyni zamanda, bir Üzv Dövlətdə ərizəçinin bəyanatları ailə üzvləri və ya dostları ilə uyğun olduqda, ailə üzvləri və ya dostları tərəfindən verilən bəyanatlar qismən və qərəzli hesab edildiyindən onlara heç bir dəyər verilmədiyi qeyd edilmişdir. Lakin ziddiyyətlər olduqda onlar nəzərə *alınır*.

Ailə üzvlərinin fərdi müsahibələri qarışıqlıqların və ziddiyyətlərin qurulması məqsədi ilə aparılmamalıdır. Xüsusilə, BMT QAK, bir valideyn və ya valideynlərin ifadələrinin İnandırıcılığına zərbə vura biləcək uşaqların bəyanatlarına əsaslanmamaq haqda xəbərdarlıq edir. Əsas ərizəçinin iddiasının müəyyənləşdirilməsində əhəmiyyətli olan hər hansı uyğunsuzluq ailə üzvləri ilə aparılan danışıqlar zamanı yaranarsa, əsas ərizəçiyə bunları aydınlaşdırma imkanı verilməlidir.

Olan xüsusi və ümumi məlumatlar ilə ərizəçinin bəyanatının tutarlılığı

Bu göstərici, ərizəçinin iddia etdiyi maddi faktların İnanırlılığının qiymətləndirilməsi zamanı, əsasən, əraziçinin mənşə ölkəsində və ya adi yaşayış yerindəki vəziyyətlə bağlı məlumatlı olmasının nəzərə alınmasını tələb edir. Həmçinin, dəqiq, obyektiv və vaxtına uyğun mənşə ölkə məlumatlarını, eləcə də tibbi, antropoloji və ya dil və sənədlərin yoxlanılması təhlili hesabatları kimi xüsusi məlumatları və ya digər ekspert sübutlarını nəzərdən keçirməlidir.

Bu göstərici QD-nin 4 (5) (c) Maddəsinin müddəalarına əsasən Aİ-nin sığınacaq üzrə normative-hüquqi bazasına istinad edir. BMT QAK rəhbərliyi də bu göstəriciyə istinad edir. Böyük Britaniya və Hollandiya siyasət rəhbərliyi də “xarici tutarlılığa” istinad edir. ASP b göstəricini mənşə ölkəsi məlumatları, bilinən faktlar və ərizəçi və ya təyin edən orqan tərəfindən verilmiş digər sübutlarla uyğunlaşdırmaqla təyin edir. Bu məqamda xatırlamaq lazımdır ki, mənşə ölkə məlumatı ərizənin fərdi, obyektiv və qərəzsiz araşdırılmasını dəstəkləməlidir. Mənşə ölkə məlumatı müxtəlif mənbələrdən əldə edilmiş, dəqiq və müasir, müstəqil, etibarlı, obyektiv olmalıdır.

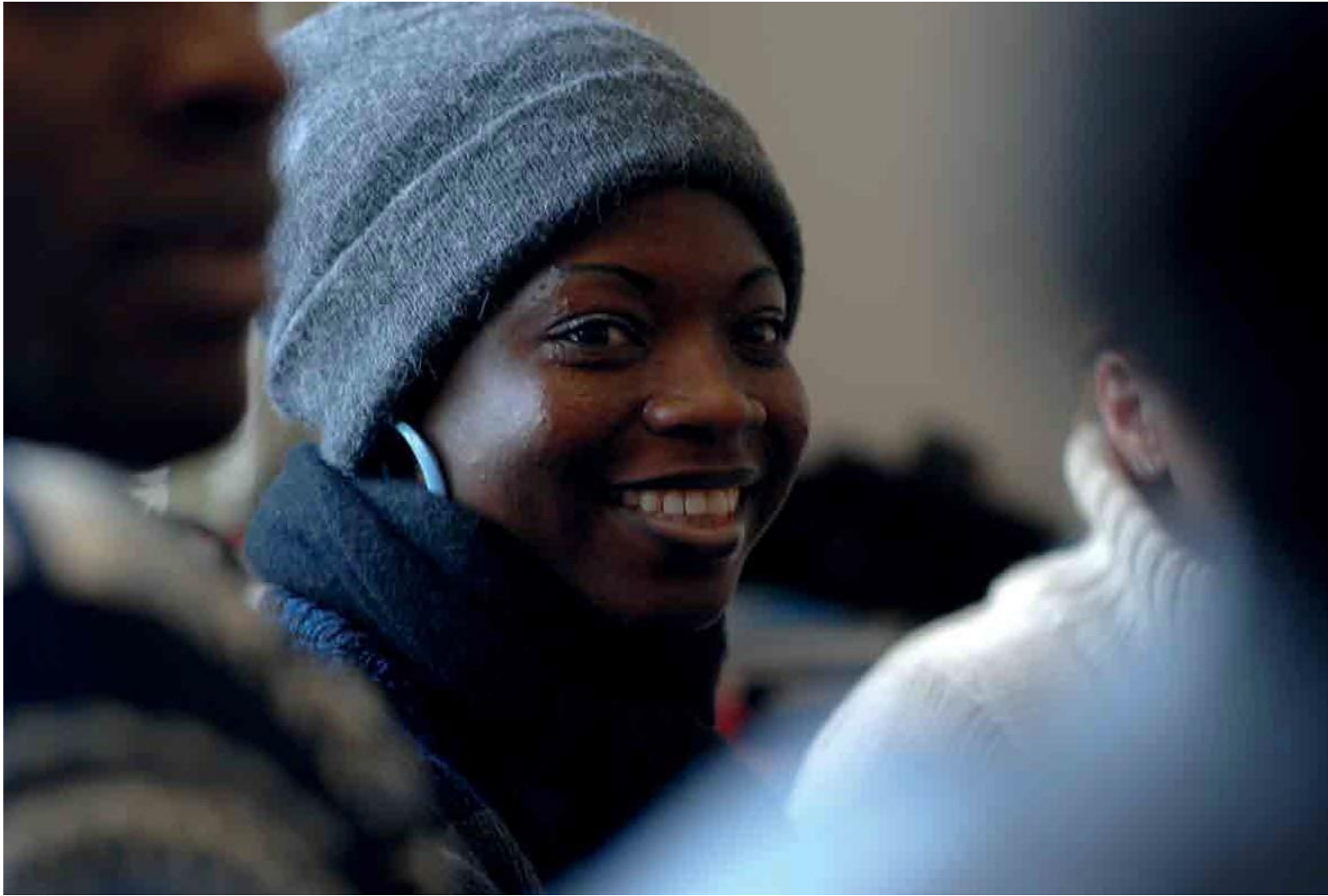
Mənşə ölkəsi məlumatlarının istifadə edilməsi, təyin edən orqanın öz vasitəsi ilə məlumat toplama vəzifəsi ilə əlaqədar yuxarıda müzakirə edilmişdir. Bununla yanaşı, az miqdarda araşdırılmış işlərdə BMT QAK qeyd etmişdir ki, qərar verən şəxslər öz tədqiqatlarını tövsiyə edilmiş mənşə ölkə məlumatları mənbələrinə istinad göstərmədən aparmışlar. Bunun əvəzinə, bəziləri mənşə ölkəsi məlumatı üçün müəyyən edilmiş meyarlara cavab verməyən digər internet səhifələrindən əldə edilən məlumatlara əsaslanmışdır.

İnanırlılıq göstəriciləri və ərizəçinin fərdi və kontekstual vəziyyətinin tətbiqi

Qərar verən şəxslər hər bir göstəricinin altında olan fərziyyələrdən xəbərdar olmalıdırlar və fərdi hallarda tətbiq edilməyən və /və ya etibarsız hala gətirə biləcək amillər və şəraitləri başa düşməlidirlər. Bu faktorlar nevrobiologiya, psixologiya, mədəni və gender tədqiqatları, antropologiya və sosiologiya kimi bir sıra sahələri əhatə etdiyi üçün İnanırlılıq göstəricilərinin istifadəsi bu sahələrdə mövcud olan müvafiq empirik sübutların əhəmiyyətli quruluşu tərəfindən bildirildiyi zaman daha effektivdir.

Həqiqətən, bu sübutlar bu göstəricilərin əsasını qoyan fərziyyələrin qeyri-səlis şəkildə tətbiq oluna bilməyəcəyini göstərir. Təfərrüatların təmin edilə bilməməsi və uyğunsuzluq sadəcə ərizəçinin insan yaddaşının normal xüsusiyyətlərini nümayiş etdirdiyini göstərə bilər. Digər sözlə, təfərrüat çatışmazlığı və ya uyğunsuzluq etibarlısızlıq göstəricisi kimi deyil, insan olaraq bizim xatirələri necə qeyd etdiyimizi, yadda saxladığımızı və xatırladığımızı əks etdirir. Tədqiqat göstərir ki, bir şəxs öz əvvəlki bəyanatlarının yalnız 20%-i ilə ziddiyyət təşkil edəndə yüksək səviyyədə bir ardıcılıq nümayiş etdirir. Bu sübuta əsasən, qərar verən şəxslər ərizəçinin hesabında uyğunsuzluqlar tapmalıdırlar. Buna görə, yaddaşa dair bir sıra ümumi fərziyyələr səhv olduğuna görə, qərar verən şəxslərin insanın hadisələri necə qeyd etdiyi, yadda saxladığı və xatırlaması haqda müvafiq səviyyədə anlayışı olması vacibdir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırmalarında ortaya çıxan əsas nəticələrdən biri, qərar verən şəxslərin bəzisinin ərizəçilərin xatırlaması və ya bilməsi ilə bağlı ümumi gözləntilərinin onların müvafiq empirik elmi sübutlarla kifayət qədər məlumatlı olmaması və ya uzlaşmamasıdır. BMT QAK qərar verən şəxslərin mütləq şərtlərdə və ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtlərindən təcrid olunmuş vəziyyətdə “təfərrüat yetərliyi” və “tutarlılıq” göstəricilərini tətbiq etməyə meyl göstərdiyi qeyd edir.

BMT QAK-ın qərarları müşahidəsi, bu kimi amillərin qərar verən şəxslər tərəfindən yazılı qəbul edildiyi və göstəricinin tətbiq olunmasının müəyyənləşdirilməsində nəzərə alındığı bir sıra yaxşı praktikanın bəzi nümunələri göstərmişdir. Bununla belə, bu, yalnız azlıq halında baş vermişdir. Bəzi hallarda, müvafiq faktorlar qəbul edilmiş, lakin yaddaşın və ya gözlənilən biliklərin işlədilməsi ilə bağlı açıq-aydın əsassız bir fərziyyə olduğundan, yumşaldıcı bir vəziyyət kimi diskontlaşdırılmışdır. Daha tez-tez, iddiaçının fərdi və kontekstual halları, prosessual şərtlər də daxil olmaqla, qərar verən tərəfindən nəzərə alınb-alınmamasından asılı olmayaraq, müvafiq halların mümkün təsiri açıqca qəbul edilməmişdir. Daha əvvəl qeyd edildiyi kimi, bu, həmin amillərin nəzərə alınmadığını mənasına gəlmir. Lakin, bu cür istinad olmadıqda və qərar verən şəxs tərəfindən tərtib edilən nəticələrin xarakteri tez-tez bu kimi faktorların nəzərə alınmadığı təəssüratını yaradır.

Məqsədə uyğunluq

İnanırcılığın qiymətləndirilməsi kontekstində “məqsədə uyğunluq” termininə veriləcək mənə aydın deyildir. “Məqsədə uyğunluq” bəziləri tərəfindən “etibarlı” ifadəsindən artıq mənə kəsb etməyə bilər. Bu İnanırcılığın bir göstəricisi olaraq “məqsədə uyğunluq” terminin mənasını sıfırlaşdırır. Bu terminin mənasını əhatə etmək üçün bir sıra digər terminlər istifadə edilmişdir, habelə: “ehtimal”, “əsaslılıq”, “mümkünlük” və “sağlam düşüncə”. Lakin, ərizəçinin təqdim etdiyi faktların ağlabatan, ehtimal və ya mümkün və ya sağlam düşüncələrə malik olub olmadığını qiymətləndirmək, intuitiv olmaq və obyektiv sübutlar deyil, subyektiv fərziyyələr, ön fikirlər, təxminlər, spekulasiya və stereotiplərə əsaslanma riskini yaradır.

Fakt Aİ Üzv Dövlətində və ya qərar verən şəxsin şəxsi həyatında baş verə bilməyəcəyi üçün inanılmaz deyildir. Qeyri-adi və ya diqqətəlayiq olduğundan da bir fakt inanılmaz hesab edilməyəcəkdir. Fəlsəfə, rəhbərlik və akademik ədəbiyyatda geniş bilindiği kimi, müxtəlif mədəniyyətlərdən olan insanların davranışlarını, normalarını və adətlərini və onların siyasi, ədalət və sosial sistemlərindəki təcrübələri və prosedurları qiymətləndirərkən böyük ehtiyatlılıq tələb olunur. Ərizəçinin cinsi, yaşı, cinsi oriyentasiya, gender bərabərliyi, təhsil, sosial və mədəni mənşəyi, həyat təcrübəsi və mənşəli ölkədə yaşadığı və ya adı yaşayış yerinin şərtləri kontekstində nəzərə alınanda iddia edilən bir fakt tamamilə məqsədəuyğun ola bilər. Eyni şəkildə, qərar verən şəxslər, stereotipləşmə və ya fiziki görünüşünə əsaslanaraq ərizəçinin iddia etdiyi yaş, etnik mənsubiyyət və ya cinsi yönümlü İnanırcılığınə dair fikir yaratmağa çalışmamalıdır.

Göstərici olaraq “məqsədəuyğunluq” terminin istifadəsi ilə bağlı bütün tədbirlərə baxmayaraq, BMT QAK-ın baxdığı rəhbərliklər və işlər bunlara çox etibar edildiyini göstərmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, Böyük Britaniya qanunvericiliyi və rəhbərliyi “məqsədəuyğunluq” göstəricisinin yalnız şübhənin faydasının tətbiq edilməsi prosedurunda qabaqcıl mərhələdə nəzərə alınmalı olduğunu qeyd edir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırması göstərir ki, yalnız çox az sayda işlərdə məqsədəuyğunluq mənşə ölkəsi məlumatı kimi sübuta əsaslanmış və istinad etmişdir. Bunun əvəzinə, ümumiyyətlə, daxili qeydlər və yazılı qərarlar, məqsədəuyğunluq nəticələrinin subyektiv fərziyyələrə, spekulasiyalara və subyektiv qavrayışlara əsaslandığı təəssüratını yaradır. Bundan əlavə, işlə bağlı sənədlərdə ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtlərinin nəzərə alındığına sübutlara rast gəlinməmişdir.

Məqsədəuyğunluq nəticələri aşkar edilməsi məqbul şəkildə tərtib edilmiş və obyektiv əsaslandırılmış nəticələrə əsaslanmalıdır. Tədqiqatçı hadisələrin necə baş verməsi və ya baş verməməsi və ya ərizəçi və ya üçüncü tərəfin necə davranması barədə fərziyyələr irəli sürməməlidir. Qərar verən şəxs bir hesabın və ya faktın məqsədəuyğun olmadığını aşkar etmək üçün açıq-aşkar bir səbəb göstərməlidir. O, İnanırcılıq üzrə mənfi nəticənin təkzib etmək üçün ərizəçi tərəfindən təklif edilmiş izahatların nə üçün yetərsiz olduğunu vurğulamaqla qərarının sübutlarla dəstəklənməsini və istinad olunmasını təmin etməlidir. Qərar verən şəxs sübutun daxili tutarlı olması və ölkənin və digər ekspert sübutların buna zidd olmaması faktına baxmayaraq bir tək məqsədəuyğunsuzluq əsasında beynəlxalq sığınacaq üçün ərizəni rədd edərsə səhv etmiş olar.

Davranış

"Davranış" termini şəxsin davranışı və tərzini, eləcə də özünüaparma, ifadə etmə və ya cavab vermə tərzini (məsələn, tərəddüd, şübhəsiz, etibarsız, özbaşına, spontan, düz və s), səs tonunu, modulasiya və ya danışma tempini, üz ifadəsini, göz kontaktını, hisslərini, fiziki duruşunu və digər qeyri-şifahi ünsiyyətini təsvir edir.

İnanırcılığın göstəricisi kimi davranışın istifadəsi müəyyən bir davranışın İnanırcılıq və ya qeyri-İnanırcılıq göstəricisi olduğu fərziyyəsinə əsaslanır. Lakin, bu çox qüsurly bir fərziyyədir. Sübutlar göstərir ki, insanların yalanı müəyyən etmək üçün davranışları etibarlı olmaya bilər. Aldatma üzrə davranış əlamətlərinə baxdıqda narahatlıq davranış əlamətlərini ortaya qoya bilər ki, bu da sığınacaq proseduru kontekstində aydın problemdir. Davranış insanın şəxsi xüsusiyyətləri, yaşı, cinsi oriyentasiyası və/və ya gender bərabərliyi, yetkinlik, mədəniyyət, sosial status, təhsili, psixoloji və fiziki vəziyyəti və sığınacaq

prosedurunda onların vəziyyəti ilə şəkillənə bilər. Davranışa əsaslanma kiminsə həqiqəti deməsini müəyyən etmək üçün hər hansı bir qaydanın olmaması faktını rədd edir.

Davranışa istinad edərək İnanırcılığın müəyyənləşdirilməsi qərar verən şəxsin düşüncələrini, ön mühakimələrini, şəxsi həyat təcrübələrini və mədəni normalarını qaçılmaz şəkildə əks etdirən subyektiv əsaslara malikdir. Beləliklə, hüquq-mühafizə, təlimat və akademik ədəbiyyatda geniş yayılmışdır ki, davranış İnanırcılığının etibarsız göstəricisidir. Buna baxmayaraq, bəzi təyin edilən orqanlar və apellyasiya orqanları davranışdan İnanırcılıq göstərici kimi imtina etməkdə istəksizdir.

Sorğuda iştirak edən üç Üzv Dövlətdə işlərin BMT QAK tərəfindən araşdırılması fərqlilik praktikasını ortaya qoydu. İki Üzv Dövlətdə davranışa İnanırcılıq və ya qeyri-İnanırcılıq göstəricisi kimi istinad edilməmişdir. Əksinə, digər Üzv Dövlətdə qərar verən şəxslər davranışa İnanırcılıq göstəricisi kimi əsaslanmışlardır. Məsələn, spontanlıq, dözümlülük ifadəsi, sükunət və həsrət ifadəsinin hamısı İnanırcılıq göstəricisi kimi nəzərə alınmışdır.

Ərizəçinin davranışı sual yaratsa da və ya istiqamətləndirsə də, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının fikrincə davranışa İnanırcılıq və ya qeyri-İnanırcılıq göstəricisi kimi istinad edilməməlidir. İstifadə edildiyi yerdə, BMT QAK qərar verən şəxsləri çox diqqətli olmağa, ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtlərini nəzərə almağa, davranışın qeyri-İnanırcılığın müəyyənləşdirməməsini təmin etməyə çağırır.

6. Ərizəçinin davranışını qiymətləndirmək

BMT QAK ərizəçi tərəfindən təqdim edilmiş maddi faktlara əsaslanan İnandırıcılıq qiymətləndirməsini və ərizəçi tərəfindən təmin edilmiş məlumatları qiymətləndirmək üçün İnandırıcılıq göstəricilərinin effektiv istifadəsini təşviq edir. Lakin, BMT QAK-ın tədqiqatı dövlət təcrübəsində və ASP-da (Avropa Sığınacaq Proqramı) ərizəçinin İnandırıcılığına əhəmiyyətli dərəcədə diqqət yetirildiyini müəyyən edir. Bu, ərizəçinin şəxsi İnandırıcılığına zərər verə bilən geniş və qeyri-müəyyən davranış növünə əsaslanır.

Hesabatda, KD-də 4 (5) (e) Maddəsində iddiaçının ümumi İnandırıcılığının müəyyənləşdirildiyi tələbin arxasında nə durduğuna dair məlumat verilməmişdir. ASP bu konsepsiyayı sığınacaq axtaran şəxsin "İnandırıcılıq qeydini" ifadə etmək üçün şərh edir. KD-nin 4 (5) (e) Maddəsinin şərhinə və ya məsələyə açıq şəkildə bağlı olmayan ASP modulunun müstəqil bir bölməsi ərizəçinin "şəxsi İnandırıcılığına" təsir göstərə biləcək davranışları ünvanlayır. Bu nöqtədə qeyd etmək lazımdır ki, "ərizəçinin ümumi İnandırıcılığı" və ASP tərəfindən qeyd edilən ərizəçinin "şəxsi İnandırıcılığı" anlayışı arasında əlaqəli olub-olmadığı və ya ASP effektiv şəkildə İnandırıcılıq qiymətləndirməsində ayrı bir amil təşviq etdiyi tamamilə aydın deyil.

ASP, APD-ın 23-cü (4) maddəsində göstərilən ərizənin araşdırılmasının prioritetləşdirilməsi və ya sürətləndirilməsi üçün 15 optional əsasın səkkizindən çoxunu əsaslandırılmış izahat olmadığı halda ərizəçinin İnandırıcılığına zərər verə biləcək davranış kimi ikiqat ola bilər. Məsələn, nümunə olaraq, əlavə yeddi digər davranışları siyahıya alır.

Vurğulamaq lazımdır ki, APD-ın 23-cü (4) maddəsi İnandırıcılıq qiymətləndirməsində nəzərə alınacaq amillər üçün hüquqi əsas təmin etmir. Qərar verən şəxslərin İnandırıcılığın qiymətləndirməsində APD-nın 23-cü (4) maddəsinə istinad etməməli olduğu BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının görüşüdür. Ərizəçini dəstəkləyən saxta məlumatların təqdim edilməsi, ərizəçinin istifadəsində olan müvafiq məlumat və/və ya digər sübutların təqdim edilməməsi kimi APD-nın 23-cü (4) maddəsinin əhatə etdiyi məsələlərdən bəziləri ərizəçinin hesabının uyğunluğunun və təfərrüatının kifayət qədər qiymətləndirilməsində nəzərə almaq olar. Müvafiq olduğu hallarda, ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaq üçün səy göstərdiyini qiymətləndirərkən də istifadə edilə bilər. Bundan əlavə, APD-nın 23 94) (f) Maddəsində qeyd edildiyi kimi ərizəçinin ziddiyyətli, təzadlı, əsassız və ya qeyri-kafi göstəricilər təqdim edib-etmədiyi məsələsi İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinin mərkəzidir və həm də KD-nin 4 (5) (c) Maddəsinin əhatə dairəsindədir.

ASP ayrıca bildirir ki, ərizəçinin aldatmaq üçün cinayətə əl atarsa, bu onun şəxsi İnandırıcılığına təsir göstərə bilər. ASP bunun üçün heç bir qanuni əsas vermir. BMT QAK öz araşdırmasında sorguda iştirak edən üç Üzv Dövlətin İnandırıcılıq qiymətləndirməsi üçün bu faktora istinad etdiyini müəyyən etmədi. Qərar verən şəxslər davranış üçün aydın bir nümunə olduğunu düşünməməlidir. Ərizəçinin aldatmaq kimi cinayət işi olsa belə, beynəlxalq sığınacaq üçün ərizənin səbəblərini həqiqətlə əlaqələndirə bilər.

Bu tədqiqatın nəticələrinə əsasən, bu davranışlar üç kateqoriyaya bölünür və aşağıdakıları əhatə edir:

- 1 Ərizəçinin davranışı, ərizəçinin zülməndən qorxma və ya ciddi zərərə məruz qalma ehtimalı olmadığını göstərmişdir və buna görə də, ərizəçinin maddi faktlara dair ifadələri inandırıcı olmadığı hesab olunur. Məsələn üçün:
 - (a) Ərizəçinin zərər riskini anlamaması; və ya ərizəçinin mənşə ölkəsini tərk etməyə yubanması.
 - (b) Sığınacaq tələb etmədə gecikmə. Bu aşağıdakı hallarda baş verə bilər:
 - i. Ərizəçi ən tez bir zamanda beynəlxalq sığınacaq üçün müraciət etməmiş və bunun üçün yaxşı bir səbəb göstərə bilmir.
 - ii. Ərizəçi həbsdən sonra sığınacaq istəyir.
 - iii. Hesab edilir ki, ərizəçi onun imtina edilməsinə səbəb ola biləcək əvvəlki və ya qətiyyətli qərarın icrasını gecikdirmək və ya mane olmaq üçün bu ərizəni vermişdir.
 - (c) sığınacaq üçün təhlükəsiz üçüncü ölkədə müraciət etməmişdir.
 - (d) Ərizəçi qərar qəbul edilməzdən əvvəl açıq və ya dolayısı ilə üçüncü bir ölkədə ərizəsini geri çəkmişdir.
 - (e) Ərizəçi daha əvvəl mənşəli ölkəyə könüllü qayıtmaq üçün müraciət etmişdir.
 - (f) Ərizəçi planlaşdırılmış müsahibəyə qatılma bilmədi və ya səlahiyyətli orqanların tətbiq etdiyi şərtləri yerinə yetirə bilmədi (bunu edə bilməməsi üçün tutarlı səbəbi yoxdursa).
- 2 Üzv Ölkəsində ərizəçinin davranışları İnandırıcılıq göstəricisi kimi qəbul edilmişdir. Bu, məsələn, ərizəçinin aşağıdakıları ehtiva edib etmədiyi daxildir:
 - (a) mənşə ölkəsində baş verən hadisələrin təkamülünə dair məlumatlıdır;
 - (b) LGBTİ olduğunu və mənşə ölkəsində qalan yoldaşı ilə əlaqə saxladığını qeyd edir;
 - (c) LGBTİ olduğunu, sığınacaq üçün müraciət etdiyi ölkədə LGBTİ-lərin vəziyyətindən xəbərdar olduğunu və LGBTİ şəxslərinin ictimai həyatında iştirak edəcəyini qeyd edir;
 - (d) Müəyyən bir dinə riayət etdiyini və sığınacaq ölkəsində bu dini tətbiq edəcəyini qeyd edir.
- 3 Ərizəçinin aldatma və nifrət meylini əks etdirən davranışlar nəzərə alınaraq, beləliklə qeyri-inandırıcılığın göstəricisi hesab olunur, məsələn:
 - (a) Qəsdən saxta məlumat və/və ya sənədləri etibarlı olaraq təqdim etmək
 - (b) Digər şəxsi məlumatları qeyd edərək beynəlxalq sığınacaq üçün başqa bir ərizə doldurmaq.
 - (c) Üzv Ölkəsinin ərazisinə qeyri-qanuni daxil olmaq və ya qalma müddətini qeyri-qanuni yolla uzatmaq və yaxşı bir səbəb göstərmədən. daxilolma səbəbini göstərmək üçün mümkün qədər tez bir zamanda rəsmi orqanlara müraciət etməmək və/və ya sığınacaq üçün vaxtında müraciət etməmək.
 - (d) Şəxsiyyəti və ya vətəndaşlığı təyin etməkdə köməkçi olacaq sənədli dəlilləri məhv etmək və ya pis niyyətlə atmaq.

İnanırcılığın qiymətləndirilməsinin bir hissəsi kimi nəzərə alınan bu amillər nəticəyə əhəmiyyətli təsir göstərə bilər. İnanırcılığın qiymətləndirilməsinin başlanğıcında müəyyən davranışlar mövcud olduqda, ərizəçinin ifadələrinin əvvəlcədən şübhəli hesab edilməsinə səbəb ola bilər. Bu, ərizəçinin razı salmaq üçün daha yüksək İnanırcılıq ərəfəsinin tətbiqi ilə nəticələnmə bilər. Bəzi davranışlar şübhənin faydası prinsipinin tətbiqi nəzərə alınmaqla qəbul edilə bilər və şübhənin faydasını verməmək qərarına gətirib çıxara bilər. Bəzi hallarda, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı qeyd etmişdir ki, yuxarıda göstərilən davranışlardan birinə əsasən mənfə İnanırcılığın aşkar edilməsi ərizəçinin hesabının ümumi İnanırcılığına zərbə vurmaq şəkildə qəbul edilə bilər.

Aşağıdakı amillər BMT QAK tərəfindən nəzərdən keçirilən hallarda daha aydın özünü göstərir:

Sığınacaq üçün müraciət etməyi yubatma

BMT QAK-ın araşdırması göstərir ki, müəyyən qərar verən orqanlar ərizəçilərin ən qısa müddətdə beynəlxalq sığınacaq üçün müraciət etmələrini gözləyirlər. Ərizənin yubalması iddia edilən faktların etibarsızlığının göstəricisi hesab edilə bilər və ya ərizəçinin başqa ifadələrində daha inandırıcı olmasına səbəb ola bilər. KD-nın 4 95) (d) Maddəsi ərizəçinin beynəlxalq sığınacaq üçün yubanma üçün tutarlı bir səbəbi yoxdursa, mümkün qədər tez bir zamanda müraciət etməsini tələb edir.

Əsas ehtimala görə, beynəlxalq sığınacaq üçün müraciətdə gecikmə təqibdən qorxmama və ya ciddi zərər vurma riskinin olmamasını göstərə bilər və buna görə iddia edilən maddi həqiqətlərin İnanırcılığını sual altına atır. Ancaq aydındır ki, beynəlxalq sığınacağa dair ərizə ən qısa müddətdə verilməməsinə baxmayaraq ərizəçi qaçqın ola bilər. Ərizə üçün səbəblərin İnanırcılığından asılı olmayan bir çox etibarlı səbəb, ərizəçinin bir Üzv Dövlətə daxil olmasından sonra dövlət orqanları ilə əlaqə qurmadığını və qanuni prosedurlarla dərhal məşğul olmadıqlarını izah edə bilər.

KD 4 (5) (d) Maddəsinin son bəndində qərar verən şəxslərdən ərizəçiyə beynəlxalq sığınacaq üçün müraciətdə gecikmənin səbəblərini izah etməyə imkan vermələrini tələb edir. Qərar verən şəxs ərizəçinin fərdi və kontekstli hallarını nəzərə alaraq təqdim etdiyi hər hansı bir izahı nəzərə almalıdır. Buna baxmayaraq, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının tədqiqatı göstərir ki, tez-tez ərizəçinin təqdim etdiyi izahatlar müraciətin yubadılması üçün yaxşı bir səbəb hesab olunmayıb. Bundan əlavə, bir sıra hallarda, sığınacaq üçün müraciətin gecikməsi, ərizəçinin iddiasının ümumi İnanırcılığına ziyan verdiyi hesab edilmişdir.

Ərizəçinin bəyanatlarının İnanırcılığı yalnız beynəlxalq sığınacaq üçün vaxtında müraciət etməmiş olması səbəblərinə görə pozulmalıdır. Həmçinin ərizənin gecikdirilməsi ərizəçi üçün İnanırcılıq səviyyəsinin aşağı salınmasına əsas olmamalıdır. KD 4 (5) (d) Maddəsinin tətbiqi nəzərdən keçirilərsə, qərar verən şəxs ərizəçiyə gecikmənin səbəblərini izah etməsi üçün imkan verməlidir.

Ərizəçi təhlükəsiz üçüncü ölkədə sığınacaq üçün müraciət etməmişdir

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırmaları bu sahədə dövlət təcrübəsində bir dəyişiklik müşahidə edir. Bəzi dövlətlərdə, ərizəçinin "təhlükəsiz üçüncü ölkədə" sığınacaq üçün müraciət etməməsi faktı İnanırcılıq tapıntılarını əsaslandırmaq üçün əsas deyil. Həqiqətən, sorğuda iştirak edən üzv dövlətlərdən birində üçüncü bir ölkədə sığınacaq almaq üçün müraciət edilməməsi BMT QAK-ın araşdırdığı hallarında heç birində qeyri-İnanırcılıq göstəricisi kimi nəzərə alınmamışdır. Buna baxmayaraq, BMT QAK-ın araşdırmaları müəyyən etmişdir ki, bəzi digər Üzv Dövlətlərdə "təhlükəsiz üçüncü ölkədə" beynəlxalq sığınacaq üçün müraciət etməməsi ərizəçinin İnanırcılığını pozmaq üçün nəzərə alın bilər. Əsas ehtimala görə, üçüncü bir ölkədə sığınacaq almaq üçün müraciət etməmək zülmündən və ya ciddi zərər görməyindən qorunmadığını göstərə bilər və buna görə də iddia edilən maddi həqiqətlərin İnanırcılığının göstəricisidir.

BMT QAK-ın fikrincə, “təhlükəsiz üçüncü ölkə” konsepsiyasına istinad etmək İnandırıcılığın qiymətləndirilməsində müvafiq deyildir. Birincisi, bir şəxsin ilk effektiv fürsətdə beynəlxalq sığınacaq axtarmaq üçün beynəlxalq hüquqda öhdəliyi yoxdur. İkincisi, “təhlükəsiz üçüncü ölkə” konsepsiyası sığınacaq tətbiqlərinin müəyyənəşdirilməsi üçün dövlət vəzifələrini müəyyən edən Aİ qanunvericiliyi ilə hazırlanmış və tənzimlənir. “Təhlükəsiz üçüncü ölkədə” sığınacaq almaq üçün “uğursuzluq”nun nəticəsi qanunvericiliklə tənzimlənir. Üzv Dövlətlərdən beynəlxalq sığınacaq üçün ərizəni araşdırması tələb edilə bilməz və ərizəçi, Dublin Tənzimləməsinin və APD-nin şərtlərinə uyğun olursa, ərizənin əsaslarını araşdırmaq üçün üçüncü bir ölkəyə göndərilə bilər. Əvəzində, təhlükəsiz bir üçüncü ölkədə sığınacaq almaqda “uğursuzluğun” ərizəçinin bəyanatlarının İnandırıcılığını poza bir faktor kimi hesab etmək nəticəni dəyişdirə və təsdiq edilmiş maddi həqiqətlərin qəbul edilməməsinə və tətbiqin rədd edilməsinə səbəb ola bilər. Üçüncüsü, təhlükəsiz bir üçüncü ölkədə sığınacaq almaq üçün müraciət edə bilməmə mənşə ölkəsində və ya adı yaşayış yerində zülm qorxusu və /və ya ciddi ziyan riski olmadığını göstərici olmamalıdır. Ərizəçinin üçüncü bir ölkədə beynəlxalq sığınacaq üçün müraciət etməməsinin bir çox qanuni səbəbləri ola bilər. İnandırıcılığın qiymətləndirilməsində belə bir amil üzərində dayanmaq qeyri-deportasiya prinsipinin pozulmasına səbəb ola bilər.

Üzv Dövlətdə Ərizəçinin davranışı

BMT QAK qeyd edir ki, ərizəçinin Üzv Dövlətdəki davranışı təhlil edilə bilər və bəzi davranışlar təsdiq edilmiş faktların İnandırıcılığı və ya etibarsızlığı göstəricisi hesab edilə bilər. Məsələn, bir Üzv Dövlətdə etibarlı ərizəçinin sığınacaq ərizəsini və mənşə ölkəsində dostların və ailənin rifahını tələb edən hadisələrin təkamülünü öyrənmək üçün səy göstərdikləri gözlənilirdi qeyd edildi. Bundan başqa, ərizəçinin LGBTI olduğunu iddia etdiyi iddianın İnandırıcılığı üzv dövlətdə LGBTI şəxslərinin vəziyyəti barədə məlumatlı olmaması halında; üzv ölkəsində bunu etdiyini iddia edib lakin Üzv Dövlətdə cinsi şəxsiyyətini yaşamaq üçün aktiv addımlar atmırsa; və/və ya mənşə ölkəsində qalmış iddia edilən yoldaşı və ya assosiasiya olunmuş şəxslərlə əlaqə qurmağa çalışmadıqda pozula bilər. BMT QAK müşahidə etmişdir ki, ərizəçi qərar verən şəxsə görə atmalı olduğu addımları niyə atmadığını izah etməsi tələb olunduqda, ərizəçinin izahı adətən qeyri-qənaətbəxş hesab edilmişdir.

Psixoloji və antropoloji tədqiqat tapıntıları olmadıqda, qərar verən şəxslər öz şəxsi və mədəni dünyagörüşünə əsaslanan və başqalarının motivasiyaları və davranışlarını izah etmək üçün kifayət olmayan fərziyyələrinə əsaslanırlar. Ərizəçinin sığınacaq verən ölkədə davranışı ərizəçinin bəyanatlarının İnandırıcılığının etibarsız göstəricisi ola bilər, çünki bu cür davranışı izah edə biləcək və İnandırıcılıq ilə əlaqəsi olmayan bir sıra səbəblər ola bilər. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komisarlığının fikrincə, İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi başda ərizəçinin davranışından çox, xüsusilə də sığınacaq verən ölkəyə gəlməsi ilə bağlı iddiaların maddi faktları ilə əlaqədar ərizəçinin verdiyi ifadələrə və digər sübutlara əsaslanmalıdır.

Ərizəçinin yalan və vicdansızlığa meyli olduğunu göstərən davranışlar

Beynəlxalq sığınacaq üçün ərizəni dəstəkləmək məqsədilə saxta bəyanatların və/və ya digər sübutların, habelə saxta və ya saxtalaşdırılmış sənədlərin qəsdən təqdim edilməsi İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinə təsir edə bilər. Bu göstəricinin əsas səbəbi, adətən, qanuni iddiası olan ərizəçi, yalan ifadələr və/və ya sənədli sübutlar təqdim etmək və ya müvafiq faktları və ya sənədləri gizlətmək zərurəti olduğunu düşünməməlidir. Buna görə, ərizəçinin saxta məlumat və ya yalan olan digər sübutlar təqdim etdiyinə inanmaq üçün güclü səbəblər olduqda, bu iddia edilən faktın İnandırıcılığına zərbə vurma bilər və şübhə faydasının tətbiq edilib edilməməsinə nəzərə ala bilər.

Ancaq UNHCR qeyd etdi ki, sorğu edilən Üzv Dövlətlərdə bir tərəfdən ərizə formasının səbəblərini dəstəkləmək məqsədi ilə yanlış məlumat və /və ya digər sübutlar təqdim etməklə, digər tərəfdən Üzv Dövlətə getmək və daxil olmağa köməklik etmək üçün yanlış məlumat və / ya da digər dəlillər təqdim etmək arasında

fərq yoxdur. Bəzi dövlətlərin praktikasında, İnanırcılıq, üzv dövlətə gəlişdə qüvvədə olduğı təqdirdə saxta sənədlərin təqdim edilməsi; marşrutda və ya ölkəyə çatdıqda səyahət sənədlərinin məhv edilməsi və ya atılması; və səyahət yolu ilə əlaqədar saxta məlumatların təmin edilməsi ilə zəifləmiş ola bilər.

Bəzi Üzv Dövlətlərin potensial İnanırcılığı sual altına atdığını hesab etdiyi saxta sənədlərin və qeyri-qanuni girişlərin istifadəsi əksər hallarda beynəlxalq sığınacağa ehtiyacı olan şəxslərin tez-tez müraciət etdiyi üsuldur. Ərizəçinin səyahət marşrutu və istifadə edilən sənəd ilə əlaqədar məlumat təmin etməməsi; saxta sənədlərin İnanırcılığını təmin edən; və/və ya səyahət sənədlərini məhv etməsi/tullamasının ərizə ilə əlaqədar olmayan bir sıra etibarlı səbəbi ola bilər. Ərizəçi, Üzv Dövlətə səyahət ilə bağlı saxta məlumatlar və ya saxta səyahət sənədləri təqdim etdikdən sonra beynəlxalq sığınacaq üçün ərizənin əsas səbəblərini həqiqətlə əlaqələndirə bilər. Bu cür davranışlar daha yüksək İnanırcılıq limitlərini qoymaq və ya ərizəçiyə şübhənin faydasını inkar etmək üçün əsas kimi istifadə edilməməlidir. Yanlış məlumat və / və ya sənədlərin təqdim edilməsi, şəxsiyyət kimi maddi bir fakt ilə əlaqəli olduqda, təyin edən orqan ərizəçinin davranışı üçün qənaətbəxş bir izahat verə biləcəyini müəyyən etməlidir.

Bəyanatın dəstəklənməsi üçün saxta sənədlərin təqdim edilməsi mütləq bəyanatın etibarlı olmadığı anlamına gəlmir. Bundan başqa, BMT QAK qeyd edir ki, yalnız bəyanat qaçqın statusu və /və ya əlavə mühafizə statusundan imtina edilməsi üçün təkbaşına əsas deyil.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırmaları dövlətlərin beynəlxalq sığınacaq üçün ərizələrin İnanırcılığını qiymətləndirmək üçün çoxsaylı ərizəçi davranışlarını nəzərdən keçirdiyini vurğuladı. Bununla yanaşı, müəyyən bir davranış bir Üzv Dövlətdə qeyri-İnanırcılıq göstəricisi hesab edilsə də, digərində hesab edilmir.

BMT QAK, bu hesabatın bu sahədə daha çox uzlaşmağa nail olmaq üçün Avropa İttifaqı səviyyəsində və Üzv Dövlətlər daxilində daha çox sübuta əsaslanan müzakirələrə zəmin yaradacağına ümid edir. Bu faktorlar və digərlərini, bu cür faktların istifadəsini dəstəkləyən hüquqi çərçivəyə və hüquq sistemi sual altına atan fərziyyələr üzrə əlavə tədqiqatların aparılması zəruridir. Eyni şəkildə, Aİ-nin sığınacaq sistemlərində İnanırcılığın qiymətləndirilməsinin uyğunlaşdırılmasını artırmaq üçün “ərizəçinin ümumi İnanırcılığının” şərh edilməsinə də əlavə rəhbərlik lazımdır.

7. İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinə aparan yanaşmalar

İnandırıcılığı qiymətləndirmək üçün qəbul edilə biləcək müxtəlif yanaşmalar, addımlar və ardıcılıqlar var. Aİ-də təyin edən orqanların İnandırıcılığının qiymətləndirilməsinə yönəldilmiş yanaşmalar, dəlillərin qiymətləndirilməsində milli hüquq anlayışları və praktikalar, habelə beynəlxalq hüquq prinsipləri və standartları ilə məlumatlandırılıb. Milli hüquqi anlayışlar və təcrübələr Avropa İttifaqı Üzv Dövlətləri arasında dəyişir, bəzi sübutların azad qiymətləndirilməsi prinsipini tətbiq edən bəzi yurisdiksiyalar vardır. Lakin sübutların sərbəst qiymətləndirilməsinə əsaslanan bir yanaşma İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinə strukturlaşdırılmış yanaşmanı qadağan etmir.

İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinə dair strukturlaşdırılmış və ya sistemli yanaşmanın olmaması müvafiq prinsiplər və standartların düzgün şəkildə tətbiq edilməsinə maneə ola bilər. Bundan əlavə, nəticələrdəki dəyişikliklər milli hakimiyyət orqanları arasında və müəyyən qərar verən orqanların və fərdi qərar qəbul edənlərin İnandırıcılıq qiymətləndirilməsinə əhəmiyyətli dərəcədə fərqli yanaşmalar olduğu halda baş verə bilər. Buna görə, Sübutların Qiymətləndirilməsi üzrə ASP modulu milli sıgımaç səlahiyyətlilərinə İnandırıcılığa dair strukturlaşdırılmış bir yanaşma tətbiq etməyə təşviq edir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının tədqiqatı bu tədqiqat üçün araşdırılmış və ASP tərəfindən irəli sürülmüş Üzv Dövlətlərin qəbul etdiyi strukturlaşdırılmış yanaşmaların geniş mənbəyini təmin etməyə, eləcə də bu yanaşmalardakı ümumi xüsusiyyətləri və fərqləri vurğulamağa çalışdı. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı (BMT QAK) Hollandiyada və Böyük Britaniyadakı rəhbərlikdə göstərilən yanaşmaların bir-birinə və ASP ilə ümumi xüsusiyyətlərə malik olduğunu müəyyən etməsinə baxmayaraq, aşağıdakılar ilə əlaqədar müəyyən fərqliliklər də var idi:

- 1 İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi üçün başlanğıc nöqtəsi;
- 2 Qərar verənlərin bütün iddia edilən maddi faktların İnandırıcılığını qiymətləndirmək üçün tələb olunduqda;
- 3 şübhənin faydası prinsipinin tətbiqi;
- 4 İnandırıcılıq və maddi faktları qəbul etmək üçün hədd.

Başlanğıc Nöqtəsi

Həm BMT QAK, həm də ASP, İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi üçün ən uyğun başlanğıc nöqtəsinin maddi həqiqətlərin müəyyən edilməsi olduğunu göstərir. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı qeyd etmişdir ki, sorğu edilən üç Üzv Dövlətdə nəzərdən keçirilmiş halların əksəriyyətində maddi həqiqətlər müəyyənləşdirilmişdir və bu, Belçika və Böyük Britaniyada İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi üçün başlanğıc nöqtəsi olmuşdur. Lakin, Hollandiyada maddi faktları təyin etmədən və ərizəçinin bəyanatlarının İnandırıcılığını qiymətləndirmədən əvvəl qərar verən şəxs əvvəlcədən iki İnandırıcılıq həddindən (ya da sübut standartının) hansının tətbiq ediləcəyini müəyyən etməlidir. Bu, İnandırıcılığın qiymətləndirilməsinin başlanğıc nöqtəsini təşkil edir. Fəsil 6-da müzakirə olunan davranışlara dair 31 (2) (a) - (f) Əcnəbilər haqqında Qanunda göstərilən hallardan hər hansı birinin müəyyənləşdirilməsi ərizəçinin bəyanatlarının İnandırıcılığının maddi faktların və İnandırıcılıq qiymətləndirilməsinin müəyyən edilməsindən əvvəl ləğv edildiyi və ərizəçinin “müsbət israr”ını tələb edən daha yüksək İnandırıcılıq həddinin tətbiq edildiyi mənasına gəlir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu kontekstdə, 2000-ci il Əcnəbilər “Əcnəbilər haqqında Qanununun” 31 (2) (a) - (f) Maddəsində təyin edilmiş şərtlərdən daha çox “müsbət israr” testinin tətbiqini genişləndirən Hollandiya Dövlət Şurasının qərarı aparıcıdır. Əks təqdirdə, İnandırıcılığın standart həddi tətbiq edilir və ərizəçi onun ərizəsinə əsaslanan faktları və şərtləri məqbul hesab etməlidir.

Hollandiyada ərizənin maddi faktlarının müəyyənləşdirilməsindən və qiymətləndirilməsindən əvvəl, həmin faktların İnanırcılığı ərizəçinin ərizə üçün təqdim etdiyi səbəblərlə bağlı olmayan əsaslarla əvvəlcədən zədələnmiş hesab edilə bilər.

Hər bir maddi faktın İnanırcılığının qiymətləndirilməsi

Böyük Britaniyanın yanaşması və ASP qərar verən şəxsdən hər bir maddi həqiqətin İnanırcılığını qiymətləndirməsini tələb edir. Təqdim olunan hər bir maddi həqiqət ərizəçinin fərdi və kontekstual şərtlərini və mənfi İnanırcılıq nəticələri ilə əlaqədar ərizəçinin təmin etdiyi əqləbatan izahatlarını nəzərə alaraq müvafiq İnanırcılıq göstəriciləri və bu faktla əlaqədar əldə edilmiş müvafiq sübutlar işığında qiymətləndirilməlidir. Lakin Belçika və Hollandiyada bu yanaşmaya istisnalar tətbiq edilir. Məsələn, ərizəçinin iddia qeyd etdiyi mənşə ölkəsi kimi mühüm bir maddi həqiqət etibarsız sayılırsa, qərar verən şəxs bu əsas maddi həqiqətdən irəli gələn digər maddi faktların İnanırcılığını qiymətləndirməməyə qərar verə bilər. Buna görə tədqiqat göstərir ki, hər bir maddi faktın İnanırcılığının qiymətləndirilməsinə dair dövlət praktikasında çoxlu fərqlər ola bilər.

Şübhə faydası prinsipinin tətbiq edilməsi

Şübhənin faydası prinsipi ərizəçilərin iddialarını dəstəkləmək üçün sübutların əldə olunmasında və təqdim olunmasında üzləşdiyi ciddi çətinliklərin tanınmasını əks etdirir. Prinsip ərizəçinin təqdim etdiyi maddi həqiqətlərə dair əlavə sübutlar toplamaq üçün ərizəçinin və təyin edən orqanın söylərinə baxmayaraq, ərizəçinin bəyanatlarını (bəzi) əhatə edən bəzi şübhə ola biləcəyini göstərir. Bundan əlavə, prinsipə olan ehtiyac beynəlxalq sığınacaq haqsız olaraq rədd edildikdə, ərizəçinin həyat və / və ya bütövlüyünün ağır riskə məruz qalması ehtimalı ilə tanınır. Şübhənin faydası prinsipinin tətbiqi qərarı verən şəxsə bir şübhə qaldıqda təsdiq edilmiş maddi faktları qəbul etmək üçün açıq bir nəticə əldə etməyə imkan verir.

İnanırcılığın qiymətləndirilməsi üçün şübhənin faydasının prinsipinə olan ehtiyac və uyğunluq milli qanunvericilik və məhkəmələr tərəfindən geniş şəkildə tanınıb. Bəyanatların İnanırcılığını qiymətləndirmək üçün ərizəçilərə şübhənin faydasını tətbiq etməyin vacib olduğunu bildiren İHAM daxildir. Buna baxmayaraq, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının nəzərdən keçirdiyi məsələlər göstərir ki, bu prinsip qərar verən şəxslər tərəfindən daxili qaydada yazılı qiymətləndirmədə və ya yazılı qərarlarda nadir hallarda açıq bir şəkildə istinad edilir. Bu, qismən, KD-nin 4-cü (5) maddəsində, şübhənin faydası prinsipi olaraq, Kvalifikasiya Direktivində aydın ifadə edilməməsi ilə bağlı ola bilər.

BMT QAK-ın işlərin araşdırmasına, maraqlı tərəflərlə müsahibəsinə və İnanırcılıq qiymətləndirməsi üzrə təlim sessiyalarının müşahidəsinə əsaslanan nəticələri göstərir ki, bəzi qərar verən şəxslər şübhənin faydasının prinsipinin məqsədi və aidiyyəti barədə aydın bir fikrə malik deyillər. Xüsusilə bunlar:

- 1 Şübhənin xeyrinə prinsipinin nəzərdə tutulduğu təqdim edilmiş faktlar;
- 2 Şübhənin faydası prinsipinin nəzərə alındığı nöqtə;
- 3 Şübhənin faydasını verib verməməyi müəyyənləşdirərkən nəzərə alınan meyar və məqamlar.

Aşağıdakı bəndlər bu xüsusi müşahidələri ümumiləşdirir.

Şübənin faydasının prinsipi nəzərdən keçirildiyi təsdiq edilmiş faktlar?

ASP-a əsasən prinsip sənədli və ya digər sübutlarla təsdiqlənməmiş, lakin "daxili etibarlı" (əsaslandırılmış şəkildə təfərrüatlı, ardıcıl və məqsəduyğun) olan təsdiq edilmiş maddi faktlara münasibətdə nəzərə alınmalıdır.

Hollandiyada şübənin faydası prinsipi açıq şəkildə KD-nin 4-cü (5) Maddəsinin tətbiq etdiyi milli qanunvericiliyin müddəalarına istinad edir. Hollandiyadakı rəhbərlik qeyd edir ki, ərizəçinin bəyanatlarının elementləri etibarlı hesab edilmədiyini hallarda, ərizəçinin bəyanatları hələ də etibarlı hesab edilə bilər və məsələn, uyğunsuzluqlar, qeyri-müəyyən və ya əsassız bəyanatlar əsas hesabatə deyil, ikinci dərəcəli məsələlərlə əlaqəli olduğu halda şübə faydası tətbiq edilə bilər. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının bu işlə bağlı sənədləri nəzərdən keçirərkən, şübə faydası prinsipinə heç bir açıq istinad göstərilmədiyini üçün prinsipin praktikada qəbul edildiyi şərtləri təsdiq etmək mümkün olmadığını müəyyən etmişdir. Qərar verən şəxslər BMT QAK-a məlumat verdilər ki, prinsip qanunvericiliyə toxunduğundan siyasət rəhbərliyi, prinsipin nəzərdən keçirilməsinin İnanırcılığın qiymətləndirilməsinə "qarışdığı"ni və yurisdiksiyada prinsipə açıq istinad edilmədiyini və beləliklə yazılı qərarlarda açıq istinad olmadığını qeyd edir.

Böyük Britaniya siyasətinin rəhbərliyinə əsasən, prinsipləri təsdiq etmək üçün "xarici sübutları" (yəni mənşə ölkə məlumatı) olmayan, lakin "daxili etibarlı" olan material faktları ilə əlaqələndirmək lazımdır. Ərizəçinin keçmişdə və ya indiki faktla bağlı hesabatını dəstəkləyən ölkə məlumatları olduqda və ərizəçinin hesabı "daxili etibarlı" olduqda, qərar verən şəxs şübənin faydası konsepsiyasına istinad etmədən maddi faktı qəbul edə bilər. Böyük Britaniyadakı məsələ ilə əlaqədar sənədləri nəzərdən keçirərkən, qərar verən şəxsin milli rəhbərliyə əsasən, şübənin faydası prinsipinin nəzərə alınması ilə əlaqədar hansı faktları təsdiq etdiyini anladıkları hər zaman aydın deyil: bəzi yazılı qərarlar hər bir maddi faktla bağlı İnanırcılıq tapşırığını aydın ifadə etmir və bu qiymətləndirmədən sonra hansı faktları şübə altına qoyduqlarını dəqiq müəyyən etmir; bəzi hallarda isə maddi fakt qeyri-müəyyən hesab edilmiş lakin şübə faydası prinsipinin tətbiq edilməsinə heç bir istinad və ya faktın qəbul edilib və ya rədd edilməsi haqda heç bir aydın nəticə yoxdur.

Belçikada, şübənin faydası prinsipi KD-nin 4-cü (5) maddəsinə köçürən "Əcnəbilər haqqında" qanunun 57/7-ci maddəsinin müddəaları daxilində başa düşülür. Bununla yanaşı, təyin edən orqan BMT QAK-a şübənin faydası prinsipinin tətbiq olunduğu və maddi faktı təsdiqləmək və ya dəstəkləmək üçün sənədləşdirilmiş və ya digər sübutların olub olmamasından asılı olmayaraq bütün iddia olunan maddi faktlara münasibətdə nəzərə alındığı haqda məlumat vermişdir. Belçikada nəzərdən keçirilmiş qaçqın status verilmiş qərarlardan alınmış məlumata əsasən sənədli sübutlarla təsdiqlənməsələrdə, təfərrüatlı, davamlı və məqbul olan maddi faktlar qəbul edilmişdir, və praktikada bu onu göstərir ki, konsepsiya ifadənin gündəlik mənasına və istifadəsinə əsasən tətbiq edilə bilər, yəni şübə olduqda və ya əmin olmadıqda, ərizəçiyə şübənin faydası tətbiq edilməlidir.

BMT QAK-ın tədqiqatlarına əsaslanaraq, prinsipin praktikada qəbul edildiyi şərtləri təsdiqləmək çətin idi. Yazılı qərarlar və daxili qeydlər tez-tez KD-nin 4-cü (5) Maddəsinə köçürən qanunvericiliyin və şübənin faydası prinsipinin maddi faktla bağlı olaraq nəzərə alındığını və ya tətbiq edildiyini müəyyən etmir.

Şübhənin faydasının prinsipinin nəzərə alındığı nöqtə

ASP təklif edir ki, şübhənin faydasının tətbiq edilib edilməyəcəyinin nəzərə alınması ərizəçinin bəyanatlarının daxili və xarici İnandırıcılığına, eləcə də məqsədəuyğunluğa əsaslanaraq qiymətləndirilməsindən sonra gəlir. Bu yanaşma həmçinin Belçika hüquqsünaslığında və Böyük Britaniyada siyasət rəhbərliyində əks olunur.

Bununla belə, BMT QAK-ın Böyük Britaniyadakı işlərə baxış, bu təlimatın həmişə praktikada tətbiq edilib bilməyəcəyini və bəzi qərar verən şəxslərin şübhənin faydası prinsipini İnandırıcılıq qiymətləndirməsi vasitəsilə və təqdim edilmiş bütün dəlilləri nəzərə almadan əvvəl tətbiq edə biləcəyini göstərir.

Görüldüyü kimi, bu addım Hollandiya və Belçikada siyasət rəhbərliyi və praktikasında fərqlənir. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının Belçika və Hollandiya üzrə araşdırmalarına əsasən, bu addımın praktikada qiymətləndirilməsinin sonunda tətbiq edilib edilmədiyini müəyyənləşdirmək mümkün olmayıb.

Şübhənin faydasını tətbiq edib-etməməyi müəyyənləşdirərkən nəzərə alınan meyarlar və məqamlar

Tədqiqat aparılan üç Üzv Dövlətdəki qanunvericilik, məsələn üzrə qanun, siyasət rəhbərliyi və /və ya təlim KD-nın 4 (5) Maddəsində qeyd edilən beş şərtin şübhənin faydasını tətbiq edərkən nəzərə alınmalı olduğunu müəyyən edir. Ərizəçinin bəyanatlarını təsdiq edən sənədli və ya digər sübutlara ehtiyacın aradan qaldırılması üçün beş şərt KD-nın 4 (5) Maddəsində qəti şəkildə əks etdirilir.

Digər tərəfdən ASP, qərar verən şəxsləri KD-nın 4 (5) Maddəsində göstərilən şərtləri “tarazlaşdırmağa” təşviq edir. Böyük Britaniyanın siyasət təlimatı izah edir ki, ərizəçi bütün beş müddəaya cavab verərsə, qərar verən şəxs şübhənin faydasını verməlidir. Lakin, ərizəçi bir və ya daha çox meyarlara cavab vermədikdə, bu, özü-özlüyündə qərar verən şəxsə ərizəçinin iddia ərizəsinin bütün əsaslandırılmamış sahələrini gözdən keçirməsinə icazə vermir, çünki, əsaslandırılmamış bəyanat daxili tutarlı, məlum faktlarla uyğun və məqbul olduqda etibarlı hesab edilə bilər.

Belçikadakı apelyasiya orqanı, şübhənin faydasının KD-nın 4 (5) Maddəsindən köçürülmüş “Əcnəbilər haqqında Qanun”un 57/7ter-ci Maddəsinin bütün şərtləri yerinə yetirildikdə təmin edə biləcəyini qeyd edir. Lakin, 4 (5) Maddəsinin qeyri-məcburi hala gətirildiyi nəzərə alınmaqla, beş maddənin yerinə yetirilməsinə baxmayaraq, maddi fakt etibarlı hesab edilməyə bilər. Bununla yanaşı, təyin edilən orqan BMT QAK-a məlumat vermişdi ki, praktikada qərar verən şəxslər hər bir maddi faktla bağlı bütün beş şəraitin mexanik şəkildə təmin edilməsini tələb etmirlər. Həqiqətən, BMT QAK qeyd edir ki, qaçqın statusunun verildiyi bəzi nəzərdən keçirilmiş işlərdə ərizəçinin bəyanatları, Əcnəbilər haqqında Qanun”un 57/7ter-ci Maddəsinin digər şərtlərinə açıq şəkildə istinad etmədən, bəyanatların sənədli və ya digər dəlillərlə dəstəklənmədiyi halda belə, təfərrüatlı, daxili və xarici tutarlı və uyğun olduğu üçün etibarlı hesab edilmişdir.

Eyni şəkildə, Hollandiyada, Dövlət Şurası şərtləri kumulatif olaraq qiymətləndirir. Hollandiya siyasət rəhbərliyi, Əcnəbilər haqqında Qanunun 31 (2) (a) - (f) Maddəsində nəzərdə tutulmuş altı şərtədən birinin tətbiq edildiyi halda şübhənin faydası saxlanıla biləcəyini qeyd edir. Bu o deməkdir ki, Hollandiya ərazisinə daxil olan ərizəçi, məsələn tələb olunan giriş sənədinə malik deyilsə və səlahiyyətli orqanlara vaxtında müraciət etməyibsə; və ya saxta və səhv səyahət sənədi, şəxsiyyət vəsiqəsi və ya digər sənəd təqdim edibsə və bu haqda sorğu-sual edilmələrinə baxmayaraq qəsdən özləri olduqlarını iddia edirlərsə; və ya qəsdən ərizəyə dəstək olmaq üçün onlarla əlaqəsi olmayan səyahət sənədi, şəxsiyyət vəsiqəsi və ya digər sənəd təqdim edirsə; ərizənin qiymətləndirilməsi üçün zəruri hesab edilən səyahət sənədi, şəxsiyyət vəsiqəsi və ya digər sənədləri təqdim edə bilməməsi üçün məsuliyyətli hesab edilirsə, şübhənin faydası verilməyə bilər. BMT QAK tərəfindən baxılan işlərin əksəriyyətində yuxarıda göstərilən hallardan birinin tətbiq edilməsi

nəzərdə tutulurdu.

Böyük Britaniyada siyasət rəhbərliyi, qərar verən şəxslərin ərizəçiyə şübhənin faydasının verilməsi məsələsinin ərizəçinin hesabının ümumi İnandırıcılığından asılı ola biləcəyini vurğulayır. Burada qeyd edilməlidir ki, ərizəçinin özünə ümumi İnandırıcılıq deyil, ərizəçinin hesabına ümumi İnandırıcılıq diqqətə alınır. BMT QAK-ın məsələlər üzrə sənədlərə baxış zamanı əldə etdikləri nəticələr göstərir ki, qərar verən şəxslər ərizəçiyə şübhənin faydasının tətbiq edilməməsi üçün KD-nın 4 (5) (e) Maddəsinə əhəmiyyətli dərəcədə arxalanırlar. BMT QAK-ın baxdığı şübhə faydası prinsipinin nəzərdən keçirildiyi bir sıra işlərdə, ərizəçinin 4 (5) (e) maddəsinə əsasən ümumi İnandırıcılığı digər şərtlərdən heç birini qeyd etmədən ayrılmış və bu müddəa müntəzəm olaraq ərizəçilər tərəfindən yerinə yetirilməməsi kimi istinad edilir.

İnandırıcılığın qurulması üçün hədd

İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçinin iddia etdiyi müvafiq faktların “sübut olunmuş” olması üzrə heç bir tələb olmadığını göstərir. Qərar verən şəxsin müvafiq faktları etibarlı hesab etməsi və status təyin etmək məqsədilə qəbul etməsi üçün müvafiq faktın doğruluğundan əmin olmasına və ya tam inandırıcı olmasına inanmasına ehtiyac yoxdur. Başqa sözlə, İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi məqsədyönlü və müsbət şəkildə şübhə və qeyri-müəyyənliyə imkan verir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırmaları göstərir ki, Üzv Dövlətlər ərizəçinin bəyanatları və digər hər hansı sübutların müvafiq qərar verən şəxsin təqdim edilmiş faktları etibarlı qəbul etməsi, və lazım gəldikdə, bu qərarı ifadə etməsinə inandırmaq üçün əminlik səviyyəsini formalaşdırmaq məqsədilə müxtəlif yanaşmalar tətbiq etməlidir.

Belçikada əminlik səviyyəsi müəyyənləşdirilməyib və qərar verən şəxslərə milli qanunvericiliyə uyğun olaraq KD-nın 4 (5) Maddəsinin müddəalarından başqa hər hansı əlavə göstərici təqdim edilmir. İddia hüququ sadəcə olaraq bəyanatların İnandırıcılığına razı olduğunda şübhənin faydasının veriləcəyini geniş şəkildə ifadə edir.

Hollandiyada qanunvericilik və məhkəmə təcrübəsi, ərizə ilə bağlı hallardan asılı olaraq iki İnandırıcılıq həddinin tətbiq edilməsini şərt qoyur. Ümumi qayda ondan ibarətdir ki, ərizəçinin bəyanatları ümumi xüsusiyyətlərə uyğun olduqda və mənşə ölkədəki vəziyyətlə bağlı digər mənbələrdən xəbərdar olduqda etibarlı hesab olunur. Bununla yanaşı, əgər 2000-ci il tarixli “Əcnəbilər haqqında Qanun”un 31 (2) (a)-(f) Maddəsində qeyd edilən bir (və ya daha çox) hallar və ya Dövlət Şurasının şərt qoyduğu hallardan hər hansı biri tətbiq edilirsə, ərizəçi öz bəyanatında daha da inandırıcı olmalıdır, yəni onun bəyanatları “müsbət inandırıcı” olmalıdır. Bu, bəyanatların məqsədəuyğun, ardıcıl, əlaqəli və ətraflı olması və müvafiq xüsusiyyətlər səviyyəsində etibarlı olması deməkdir. Ərizəçinin hesabında hər hansı uyğunsuzluqlar, qeyri-müəyyənliklər, qeyri-dəqiqlik və ya boşluqlar varsa, “müsbət inandırıcılıq” standartı təmin olunmur. Bu baxımdan, təyin edən orqan əsas və ikinci dərəcəli faktları ayırmaq üçün tələb olunmur. BMT QAK-ın Hollandiyada baxdığı iş nümunələrində ərizəçilərin əksəriyyətindən “müsbət inandırıcılıq” üzrə yüksək standartlara cavab verməsi tələb olunmuşdur. Təxminən bütün bu işlərdə, hədd təyin edən orqanın ərizəçinin səyahət sənədini, şəxsiyyət vəsiqəsini və ya ərizənin qiymətləndirilməsi üçün zəruri hesab edilən digər sənədləri hazırlaya bilmədiklərini izah edə bilmə imkanları olduqlarını müəyyən etdikləri üçün tətbiq edilmişdir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı 1951-ci il Konvensiyasının hazırlanması prosesində qaçqınların tez-tez sənədsiz qaçmaq məcburiyyətində qaldığını faktı və müəyyən şərtlər altında qanunsuz girişə görə cəzadan azad edilməsini təsdiq edən 1951-ci il Konvensiyasının 31-ci maddəsinin 1-ci bəndinin çox müzakirə edildiyini xatırlayır. BMT QAK-ın İcraiyyə Komitəsi 1981-ci ildə, sığınacaq axtaranların yalnız ölkədə qanunsuz olduqları əsasla pis münasibətə məruz qalmamalı olduğunu yenidən təsdiq etdi. Bir çox ərizəçinin sənədlərinin olmaması və ya saxta sənəd istifadə etməsi üçün etibarlı səbəbləri vardır, məsələn, onlar ölkələrini sənəd götürmədən tərk etmək və ya sığınacaq ölkəsinə çatmaq üçün onlara köməklik edən şəxslərin şəxsiyyətini qorumaq məcburiyyətində qalmışlardır. Buna görə də, belə hallarda yüksək İnandırıcılıq dərəcəsi tətbiq etmək üçün heç bir əsas yoxdur. Sənədli sübutların təqdim edilməməsi

ərizəçinin bəyanatları ümumiyyətlə, əlaqəli və inandırıcı olduğu halda ümumi iddiaların qəbul edilməsinə maneə törətməməlidir. Bu kimi yüksək İnandırıcılıq həddinin tətbiq edilməsi ərizəçinin hesabı düzgün olduğu halda belə razı salınmaya bilər və 1951-ci il Konvensiyasının 33-cü maddəsinə zidd olaraq deportasiya riskini artırma bilər.

Hollandiyada qəbul edilən ikili yanaşmaya zidd olaraq, Böyük Britaniyadakı hüquq və siyasət rəhbərliyi, bütün ərizələrlə əlaqədar qərar verən şəxslər bir yanaşma tətbiq etməli olduğunu təsdiq edir. Qərar verən şəxslər, əlbəttə ki, doğru olması ehtimal edilən lakin doğru olmasa da, mümkün bütün faktları qəbul etməlidirlər. Milli məhkəmələr bu yanaşmanı keçmiş faktların doğruluğunu “məntiqi ehtimal” və “real ehtimallar” testi standartı kimi adlandırır. İnandırıcılığın həddi “yanaşma” ya da sübut standartı olaraq müəyyən edilməsindən asılı olmayaraq, BMT QAK-ın Böyük Britaniyadakı qərarların nəzərdən keçirilməsi praktikada daha sıx bir yanaşmanın qəbul edilməsini təklif edir.

Bu araşdırma, QD-nin 4-cü (5) maddəsinin tətbiqinin sübut və ya müəyyən bir yanaşmanın konseptual çərçivəsində həyata keçirilməsinin Belçikada olduğu kimi, belə bir göstərici olmadan yerinə yetirilməsi ilə müqayisədə əhəmiyyətli bir fərq təşkil etdiyini yoxlamağa çalışmadı. Buna görə də, KD-nin 4 (5) müddələrinin şərh edilməsinə dair sübut standartları və ya müəyyən yanaşmanın hansı təsirə malik olduğu aydın deyil. Bu fərqli yanaşmaların praktikada İnandırıcılıq qiymətləndirməsində İnandırıcılıq həddinə təsiri ilə suallar daha da ətraflı tədqiqat tələb edəcəkdir.

Sorğuda iştirak edən üç Üzv Dövlətdə dövlət təcrübəsi göstərir ki, İnandırıcılığın qurulması üçün hədd məsələsi yalnız son dərəcə mürəkkəb bir mövzu deyil, onun tətbiqi də çox fərqlidir. Tədqiqat, sığınacaq prosedurunda İnandırıcılıq qiymətləndirməsini anlayışını daha aydın başa düşmək və ümumi standart və yanaşmaya nail olmaq üçün İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi sahəsində daha çox araşdırmaların, ekspertlər arasında müzakirələr və hakimlərlə fikir mübadilələrin aparılmasına ehtiyac olduğunu vurğulayır.

Hansı faktların inandırıcı olduğu və hansı faktların rədd edildiyi göstərən açıq-aşkar bəyanat

İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi qərarı verən şəxsin hər bir maddi faktın İnandırıcılığına dair aydın və birmənalı bir təsəvvürə çatmasını və hər bir maddi faktın etibarlı və ya etibarsız olduğunu açıq şəkildə ifadə etməsini tələb edir.

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının araşdırmaları bu baxımdan praktikada bir fərqlilik aşkar etdi. Bir Üzv Dövlətdə araşdırılmış qərarların əksər hissəsinin maddi faktın "qəbul edilmiş" və ya "rədd edilmiş" olub-olmadığı və hər bir tapşırığın səbəblərini açıqladığı müşahidə edilir. Buna bənzər, iki Üzv Dövlətdə, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissiyası qeyd etmişdir ki, beynəlxalq sığınacağın verilməməsi qərarı ilə əlaqədar yazılı qərarla hansı təqdim edilmiş faktların qəbul edilib edilmədiyini heç də həmişə aydın deyil.

Hollandiyadakı rəhbərlik müəyyən edir ki, fakt bir bütünlüklə etibarlı hesab edildikdə yazılı (nəzərdə tutulmuş) qərar bu tapşırıqə istinad etməməlidir və yazılı istinadın olmaması müvafiq faktın etibarlı hesab edildiyini göstərir. Ümumiyyətlə, BMT QAK-ın araşdırması etibarsızlıq üzrə tapıntıların birmənalı şəkildə ifadə edildiyini və səbəblərin göstərildiyini müəyyən etmişdir.

BMT QAK, qərarı verən şəxsin maddi cəhətdən müəyyən edilmiş hər bir faktın İnandırıcılığına dair aydın və birmənalı bir təsəvvürə çatmalı və təqdim edilmiş hər bir maddi faktın rədd edilmə və etibarsız sayılma səbəblərini açıq şəkildə ifadə etməli olduğunu təkrar edir. Şübhə elementi iddia edilən bir maddi həqiqətlə bağlı qaldıqda, şübhə faydasının tətbiqi qərara verən şəxsə, təsdiqləyici sübut olmadığı halda belə, bir faktın İnandırıcılığına dair dəqiq və birmənalı nəticə əldə etməyə imkan verir. Qərarlar, faktların tapıntılarını sübut edən səbəbləri bildirməlidir.

İnanırcılığın qiymətləndirilməsi üçün strukturlaşdırılmış bir yanaşma

BMT QAK-ın dövlət praktikasına riayət etməsi, İnanırcılığın qiymətləndirilməsinin müvafiq prinsiplərə və standartlara riayət olunmasını təmin etmək üçün strukturlaşdırılmış bir yanaşma ehtiyacının olduğunu göstərir. BMT QAK, intizam dairələrinin müvafiq sahələrindən verilən sübutların göstərdiyi kimi, ərizəçinin fərdi və kontekstli hallarını nəzərə alaraq, ərizəçinin təqdim etdiyi maddi həqiqətlərə diqqət yetirən strukturlaşdırılmış bir yanaşma təmin edir. BMT QAK, İnanırcılıq qiymətləndirməsində aşağıdakı əsas addımları müəyyən edir:

- 1 Ərizəçi ilə əməkdaşlıq çərçivəsində, ərizəni əsaslandırmaq üçün məlumat toplamaq.
- 2 Ərizəçinin keçmiş və indiki təcrübələrini və ya pis rəftar, işgəncə, təqib, zərər və ya digər ciddi insan hüquqlarının pozulması qorxusu, habelə geniş hüquqi, institusional, siyasi, sosial, dini, mənşə ölkəsinin mədəni konteksti, habelə yaşayış yeri, insan hüquqları vəziyyəti, şiddət səviyyəsi və mövcud dövlət qorunması kimi hallarını nəzərə alaraq ərizənin maddi faktlarını müəyyən etmək.
- 3 Hər bir maddi faktların İnanırcılığını qiymətləndirmək. Ərizəçinin fərdi və kontekstual şərtlərini və onun əsaslandırılması şərtlərini nəzərə alaraq, aşağıda göstərilən beş İnanırcılıq göstəricisini gözdən keçirərək ərizəçinin bəyanatları və digər faktları nəzərə alaraq, hər bir maddi fakt qiymətləndirilməlidir:
 - (a) Təfərrüat və spesifikliyin yetərliliyi;
 - (b) Daxili tutarlılıq;
 - (c) Hər hansı bir ailə üzvünün və /və ya digər şahidlərin verdiyi məlumatlarla uyğunluq;
 - (d) Mənşə ölkəsi məlumatı (MÖM) da daxil olmaqla mövcud spesifik və ümumi məlumatlarla uyğunluq; və
 - (e) Məqsədə uyğunluluq.
- 4 Maddi faktlar aşağıdakılara əsasən müəyyən edilməlidir:
 - (a) Etibarlı olaraq qəbul edilib;
 - (b) Etibarsız deyərədd edilib; və
 - (c) Şübhə elementlərinin qaldığı maddi faktlar.

Kifayət qədər təfərrüatlı, daxili tutarlı və ailə üzvləri və şahidlərin verdikləri məlumatlarla uyğun və ümumi obyektiv məlumatlara uyğun və ərizəçinin fərdi və kontekstli halları nəzərə alınmaqla qəbul edildikdə tutarlı olduğundan təqdim edilmiş bir fakt qəbul edilə bilər. Belə faktlar şübhənin faydası prinsipinə istinad etmədən qəbul edilə bilər.

Ərizəçinin potensial əlverişsiz İnanırcılıq tapıntıları və ərizəçinin fərdi və kontekstual halları ilə bağlı açıqladığı izahların tutarsız olduğu halda, ərizəçinin bu fakt barədə bəyanatları kifayət qədər ətraflı, ardıcıl, və etibarlı və /və ya digər etibarlı obyektiv sübutlarla ziddiyyət təşkil etdiyindən təqdim edilmiş bir fakt rədd edilə bilər. Yəni də, bu cür faktlar şübhə prinsipinə istinad etmədən rədd edilə bilər, çünki prinsip bütün mövcud sübutlara əsaslanaraq aydın olmayan şeyləri aradan qaldırmaq üçün tətbiq edilə bilməz.

5 Ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtlərini nəzərə alaraq, şübhə elementi qaldığı maddi faktlara şübhənin faydası prinsipinin tətbiqini nəzərdən keçirtmək. Ərizəçinin bəyanatları bütünlüklə məqsədəuyğun olub-olmamasını, əldə olan bütün məlumatlar, ərizənin əsaslandırılması üçün ərizəçinin söylərini, o cümlədən İnanırcılığın olmaması üçün onun izahatları əsasında müəyyən etmək və ümumi bilinən faktlara qarşı çıxmaq. Qərar vermək lazımdır:

(a) qalan faktları etibarlı kimi qəbul etmək; və ya

(b) qalan faktları etibarsız kimi rədd etmək.

Yazılı qərarla etibarlı olaraq qəbul edilmiş bütün maddi faktları və imtahanın ikinci mərhələsində risk qiymətləndirilməsini qeyd edin və etibarlı hesab edilməmiş bütün maddi faktları və bu tapıntıları əsaslandırdıqları səbəbləri göstərin.

8. Nəticə

BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı bu layihəni Avropa İttifaqı sığınacaq prosedurlarında İnanırcılığın qiymətləndirilməsi ilə bağlı praktikanın müəyyən aspektlərində əsas konsepsiyaları və anlayışları müəyyənləşdirməyi məqsəd qoymuşdur. Mövzunun mürəkkəbliyini və vaxt və resurs məhdudiyətini nəzərə alaraq, Aİ-də sübut qaydaları və praktikalarının müqayisəli analizi və ya ümumi təhlilini təmin etməyə çalışmamışdır. BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı, sığınacaq axtaranlara, ilk və son instansiyada qərar verən şəxslər, hakimlər, Aİ qurumları, EASO, siyasəti hazırlayanlar və Avropa və milli səviyyədə qanunvericilik orqanları, eləcə də akademiya və vətəndaş cəmiyyəti də daxil olmaqla hər kəsə daha çox tədqiqat, təhlil, dialoq və müzakirə üçün vacib olan bəzi vacib məsələləri aydınlaşdırdığına və vurğuladığına ümid edir.

Bu işin nəticəsi Avropa Qaçqınlar Fondu vasitəsilə Avropa Komissiyasının maliyyə dəstəyi, BMT QAK-ın digər CREDO layihəsi tərəfdaşları, Macarıstan Helsinki Komitəsi, Beynəlxalq Mühacirət Hüquqları Hakimləri Assosiasiyası (BMHHA), Sığınacaq üzrə Yardımın tövələri və əlaqədar bütün digər qurum və tərəflərin iştirakı ilə mümkün olmuşdur. BMT QAK, ayrıca beynəlxalq və Avropa qanunlarına uyğun olaraq, konstruktiv, prinsipial və praktiki şəkildə İnanırcılığın qiymətləndirilməsinə dair fikir irəli sürmək məqsədi ilə bu mövzuda daha çox müzakirə aparmaq üçün kollektiv iştiraka müsbət yanaşır.

Bu araşdırmadan BMT QAK-ın müşahidələri arasında nəzərdən keçirilmiş üç Üzv Dövlətdə dəyişikliklər İnanırcılığın qiymətləndirilməsinin praktiki olaraq bütün aspektlərində aydın oldu. Bu uyğunsuzluqlar Avropa İttifaqı Üzv Dövlətləri arasında daha geniş dəyişikliklər və çətin məsələlərin mövcudluğunun işarəsi ola bilər.

Bəzi Üzv Dövlətlərdə, İnanırcılıq qiymətləndirməsində siyasət və praktika arasında fərq ola bilər. Tədqiqat göstərir ki, bəzi qərar verən şəxslər rəhbərliyin məzmunundan xəbərsizdirlər və ya onların məzmunu aydın deyil və ya yanlışdır. Bu, daha çox tədqiqat, məsələni müzakirə və araşdırma (məhkəmələr də daxil olmaqla) ilə yanaşı, Aİ-də qərar verən şəxslər üçün İnanırcılıq qiymətləndirməsi üzrə təkmilləşdirilmiş təlimlər keçirilməsini tələb edir.

İnanırcılığın qiymətləndirilməsi sahəsində gələcək düşüncələr və müzakirələr, Aİ-də sığınacaq sistemlərinə daxil olan bütün maraqlı tərəflər üçün dəyərli olacaqdır. Sığınacaq prosedurlarında İnanırcılıq qiymətləndirməsinə dair yenidən işlənmiş rəhbərliyi inkişaf etdirmək üçün çalışdığından bu BMT QAK üçün yararlı olacaqdır. Bu, həmçinin, Aİ-də sığınacaq qərarlarının qəbul edilməsi prosesində keyfiyyət və uyğunluq yaratmaq və gücləndirmək istəyən dövlətlərə və digər aidiyyəti qurumlara kömək edəcəkdir. BMT QAK bu müzakirəyə daha da qatqı verməyi və gələcəkdə düşüncə tərzini inkişaf etdirməyə davam etməyə hazırdır.

Əlavələr

İnandırıcılığın Qiymətləndirilməsi üzrə Rəhbərlik – Xülasə.....	56
İnandırıcılığın Qiymətləndirilməsi – Məqsəd və Prinsiplər.....	57
Faktların toplanması: Ərizəni əsaslandırmaqda Ərizəçinin vəzifəsi.....	58
Faktların toplanması: Qərar verən şəxsin əməkdaşlıq vəzifəsi.....	59
İnandırıcılıq Qiymətləndirməsi – Nəzərə alınacaq amillər.....	60
İnandırıcılıq Göstəriciləri.....	62
İnandırıcılıq Qiymətləndirməsinə strukturlu yanaşma.....	63

İnanırcılığın Qiymətləndirilməsi üzrə Rəhbərlik – Xülasə

Təhlildə addımlar	☑ İzahat
-------------------	----------

Fərdi Müsahibəyə hazırlıq

1	Rəsmi orqanın vəzifəsi MƏLUMAT VƏ RƏHBƏRLİK TƏMİN ETMƏK	☐	Şəxsi müsahibədən əvvəl Rəsmi orqan ərizəçiyə ərizəni əsaslandırmaqda ərizəçinin vəzifəsi və bununla bağlı təlimat vermək barədə məlumat verir. Bu öhdəlik proses boyunca davam edir.
2	Rəsmi orqanın vəzifəsi ƏRİZƏÇİ HAQQINDA ÜMUMİ MƏLUMATLARI TOPLAMAQ	☐	Əsas bioloji məlumatlar (yaş, gender, vətəndaşlıq, etnik mənşə, fiziki / psixi sağlamlıq, təhsil, sosial status, din, şəhər və ya kənd görüşü, qohumlar və s.) şifahi və ya tələb olunarsa, tərcüməçinin köməyi ilə toplana bilər. "Niyə sığınacaq axtarırsınız?" sualı bura daxildir, lakin iddianın detallarına nəzər yetirmir.
3	DM Vəzifəsi FƏRDİ MÜSAHİBƏ ÜÇÜN HAZIRLIQ	☐	DM ərizənin faktları ilə tanış olur, ümumi və xüsusi mənşə ölkəsi məlumatını araşdırır, iddianın müəyyən aspektləri barədə məlumatlar toplayır, ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtlərini nəzərdən keçirir, ailə üzvlərinin istəklərini nəzərdən keçirir və müsahibə suallarını hazırlayır.

Fərdi Müsahibə zamanı

4	DM Vəzifəsi MƏLUMAT VƏ RƏHBƏRLİK TƏMİN ETMƏK	☐	Fərdi müsahibənin başlanğıcında DM ərizəçiyə ərizəni əsaslandırmaq üzrə vəzifələrini və bunun necə aparılması barədə məlumat verir.
5	DM Vəzifəsi MÜVAFIQ SORĞU VASİTƏSİLƏ ƏRİZƏÇİYƏ RƏHBƏRLİK ETMƏK	☐	DM, müvafiq sualları istifadə edir, həm də şifahi və qeyri-şifahi ünsiyyətdə müsahibə zamanı qərəzsiz və obyektiv olaraq qalır.
6	DM Vəzifəsi FƏRDİ VƏ KONTEKSTUAL ŞƏRAİTİ NƏZƏRƏ ALMAQ	☐	DM Ərizəçiyə sualların qoyulduğu şəkildə Ərizəçinin yaş, cins, mədəni və etnik mənşə, təhsil, sosial status, cinsi oriyentasiya və /və ya cinsiyyət kimliyini nəzərə alır, cavabları təhlil edir, qiymətləndirir və şərh edir və suallar mərhələsinə davam edir.
7	DM Vəzifəsi İDDİA ÜZRƏ DƏLİLLƏR TOPLAMAQ	☐	Lazım olduğu təqdirdə, DM, istənilən sübutlar da daxil olmaqla, ərizə ilə bağlı bütün müvafiq sübutları toplamaq üçün bütün vasitələrdən istifadə edir.
8	DM Vəzifəsi ƏRİZƏÇİYƏ POTENSİAL MƏNFI ETİBARLILIQ TAPINTILARI HAQQINDA ŞƏRH ETMƏK VƏ İZAH ETMƏK İMKANI VERMƏK	☐	DM, Ərizəçiyə təfərrüat əksikliyi, çatışmazlıqları, tutarsızlıqları və qeyri-obyektivliklərə aydınlıq gətirmək imkanı verir. Mümkün potensial mənfi İnanırcılıq göstəricilərinə dair şərh etmək imkanı qərar qəbul olunana qədər prosedurdax saxlanılır. DM Ərizəçiyə ərizəni əsaslandırmaqda vəzifəsini yerinə yetirmək üçün məqbul imkan və müvafiq vaxt çərçivəsi verir.

Fərdi Müsahibədən sonra: Ərizəçinin ifadələrinin və digər sübutların qiymətləndirilməsi

9	FACT HƏR BİR MADDİ FAKTLARIN ETİBARLILIĞINI QIYMƏTLƏNDİRMƏK	☐	Hər bir maddi faktların İnanırcılığını qiymətləndirərkən DM, Ərizəçinin fərdi və kontekstli hallarını və DM-nin məlumatı təfsir etməsinə təsir edən amilləri nəzərə almaqla İnanırcılıq göstəricilərinə müvafiq diqqət yetirir.
10	HANSI MADDİ FAKTLARIN QƏBUL EDİLMƏSİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK	☐	Ərizəçi qərar qəbul edilənə qədər DM-nin nəzərə alması üçün əlavə sübut təqdim edə bilər və qərarın qəbul edilməsinə imkan verəcək növbəti sübutlarla bağlı DM ilə razılaşa bilər. DM, hansı maddi faktları qəbul etməyi, rədd etməyi və şübhənin olduğu yerləri nəzərdən keçirməlidir.
11	ŞÜBHƏNİN FAYDASINI HƏR QALAN FAKTA TƏTBİQ EDİB-ETMƏMƏYİ NƏZƏRƏ ALMAQ	☐	Bəyanatlar Mənşə Ölkə məlumatı ilə bütünlüklə uyğundursa, köməkçi sənədlər və ya digər dəlillər, eləcə də Mənşə Ölkə məlumatı və ya şübhə faydası olmayan faktlar üçün Şübhənin faydasını tətbiq edin.
12	QƏBUL EDİLMİŞ VƏ RƏDD EDİLMİŞ MADDİ FAKTLARI SIRALAMAQ	☐	Qəbul edilmiş maddi faktlar, Ərizəçinin əsaslı bir qorxuya və ya ciddi zərərle üzlaşmə riskinə malik olub-olmamasını müəyyənləşdirərkən II mərhələdə ediləcək analiz üçün əsasdır.

İnanırcılığın Qiymətləndirilməsi – Məqsəd və Prinsiplər

DM-lərin İnanırcılığının qiymətləndirilməsində məhdudiyyətsiz qərarı yoxdur: onlar Aİ-nin əsas hüquq və prinsiplərinə və Aİ-nin inzibati hüquq prinsiplərinə hörmət etməlidirlər. DM-lər ərizəçi ilə birgə işləməlidirlər [4-cü Maddə] KD], ərizəni bəzi spesifik amilləri nəzərə alaraq fərdi əsasda qiymətləndirməlidir [Maddə 4 (3) KD] və müəyyən şərtlərdə dəstəklənməyən faktları qəbul etməlidirlər [Maddə 4 (5) KD]. Müvafiq sığınacaq və qaçqın hüquq normaları [Maddə 8 (2) (c) APD], habelə ABƏM, (AİHM), BMT-nin İQK standartları və BMT QAK-ın rəhbərlikləri haqqında ümumi məlumatla malik olaraq ərizələr fərdi, obyektiv və qərəzsiz şəkildə araşdırılmalı və qərar qəbul edilməlidir.

Prinsiplər və standartlar	Şərhlər	☒
Paylaşılan vəzifə	Bəyanat vermək və ərizəni dəstəkləyən sənədli və ya digər sübutları təqdim etmək vəzifəsi əsasən Ərizəçi üçün prinsipialdır. Bununla yanaşı, DM həmişə lazım olan bütün məlumatları toplamaq üçün onunla fəal əməkdaşlıq etmək öhdəliyi daşıyır. Ərizəni əsaslandırmaq vəzifəsi paylaşılır.	☐
Fərdi Qiymətləndirmə	İnanırcılığın qiymətləndirilməsi ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtlərini nəzərə alaraq fərdi şəkildə aparılmalıdır.	☐
Obyektiv və qərəzsiz qiymətləndirmə	Beynəlxalq mühafizənin müəyyənləşdirilməsi mənfi bir proses deyil. İnanırcılığın qiymətləndirilməsi obyektiv və qərəzsiz aparılmalıdır. DM, öz dəyərlərini, ön mühakimələrini və fikirlərini, emosional və fiziki vəziyyətinin qiymətləndirmənin obyektivliyinə təsir göstərə biləcəyini anlamalı və onları minimuma salmağa çalışmalıdır.	☐
Sübutlara əsaslanan qiymətləndirmə	DM bir faktı qəbul edib və ya rədd etməsindən asılı olmayaraq, bu qərarın sübuta əsaslanma bilməsi lazımdır. Mənfi İnanırcılıq tapıntıları əsassız fərziyyələrə, subyektiv spekulasiyalara, zənnə, stereotiplərə, intuisiya və daxili hisslərə əsaslanmamalıdır.	☐
Maddi faktlara diqqət	Maddi həqiqətlər bir iddianın əsasıdır. Periferik olanlar isə yox. İnanırcılığın qiymətləndirilməsi iddianın müəyyənləşdirilməsində ən əhəmiyyətli maddi faktlara yönəlməlidir. İnanırcılığa dair mənfi nəticələr əhəmiyyətli olmalıdır və yalnız kiçik məsələlərlə əlaqəli olmamalıdır.	☐
Mənfi tapıntılar haqqında şərh etmə imkanı	Hər bir ərizəçinin dinlənmə hüququ var [Aİ-nin Nizamnaməsinin 41-ci Maddəsi]. Bura, DM-nin İnanırcılıq üzrə şübhələri olan faktlar üzərində şərh etmək hüququ daxildir. DM, Ərizəçiyə, mənfi İnanırcılıq nəticələrinə səbəb ola biləcək hər hansı bir problemi həll etmək üçün müvafiq bir fürsət verməlidir.	☐
Bütün dəlillərə əsaslanan qiymətləndirmə	İnanırcılığın qiymətləndirilməsi Ərizəçinin təqdim etdiyi və DM tərəfindən toplanılan bütün müvafiq məlumatlara, habelə Ərizəçinin göstərdiyi ziddiyyətlər, qeyri-kamilliklər, qeyri-müəyyənlik və ya qeyri-obyektivliklər üçün əlavə izahatlara əsaslanmalıdır. DM, hər bir maddi fakta tək-tək İnanırcılıq barədə nəticəyə gəlməməlidir.	☐
Sıx və güclü araşdırma	Qərarlar həyat və ölüm məsələlərini həll edə biləcəyi üçün hər bir iş əldə olan bütün məlumatları yaxından və ciddi şəkildə nəzərdən keçirtməyi tələb edir. Ərizəçi öz işini tam şəkildə təqdim edə bilər; verilmiş bütün sübutlar nəzərə alınmalıdır; qərarlar mövcud olan bütün məlumatlara əsaslanmalıdır; DM hər bir şübhəni aradan qaldırılmalıdır.	☐
Şübhə faydası	Çünki qərarlar həyat və ölüm məsələlərini əhatə edə bilər və ərizəçinin və DM-nin maddi faktları dəstəkləmək üçün sübut toplamaq üçün ən yaxşı səylərinə baxmayaraq hələ də bəzi faktlar şübhə yarada bilər, bu səbəbdən də Şübhənin faydası çox vaxt lazımdır.	☐

İnandırıcı
cılığın
qiymətli
əndiril
məsi
hansı
faktlar
qəbul
edilə
biləcəyi
ni
müəyy
ənləşdi
rir və
sonra
əsaslı
təqibol
unma
qorxus
u/ ciddi
xəsarət
təhlili
riskini
nəzərə
alacaq
dır.
Şübhə
nin
faydası
prinsipi
, DM-
nin
şübhə
altına
alındığı
maddi
həqiqət
ləri
qəbul
etməsi
və ya
rədd
edilmə
si
barədə
aydın
bir
nəticə
əldə
etməyə
imkan
verir.
Struktu
rlaşdırıl
mış
yanaş
ma
müvafi
q
standar
tların
tətbiq
olunma
sını
təmin
edir

Faktların Toplanması: Ərizəni Əsaslandırmaqda Ərizəçinin vəzifəsi

KD-nin 4-cü Maddəsinin 1-ci bəndində deyilir: "Üzv Dövlətlər beynəlxalq mühafizə üzrə ərizəni əsaslandırmaqda bütün lazımi elementləri **mümkün qədər tez bir zamanda** təqdim etməyin ərizəçinin vəzifəsi hesab edə **bilərlər**."

KD-nin 4-cü Maddəsinin 2-ci bəndi ərizəni əsaslandırmaq üçün lazım olan müvafiq **elementləri** sıralayır və bunlar "Ərizəçinin bəyanatları və **Ərizəçinin səlahiyyətində olan bütün sənədlər**"dir.

KD-nin 4-cü maddəsinin (5) (a) bəndi ərizəçinin ərizəni əsaslandırmaq üçün **əsl səy** göstərməsini tələb edir.

KD-nin 4-cü maddəsinin (5) b bəndi: "verilmiş digər müvafiq elementlərin çatışmazlığına dair **qənaətbəxş izahat**" tələb edir.

ƏRİZƏNİN ƏSASLANDIRILMASI ÜÇÜN ƏRİZƏÇİNİN 'PRİNSİPCƏ' VƏZİFƏSİ

VƏZİFƏ ☒	İZAHAT	ELEMENTLƏR ☒
1. ƏSL SƏY GÖSTƏRMƏK ☐	<p>Sübut şifahi və ya sənədli ola bilər. Bura Ərizəçinin bəyanatı, ekspertlər, ailə üzvləri və digər şahidlərin verdiyi şifahi dəlillər daxildir. Sübutlar sənədli ola bilər, məs. Yazılı, şəkli, rəqəmsal, eyni materiallar, mənşə ölkə məlumatı, maddi sübut (fiziki əşyalar, cismani qram) və audio/video qeyd. Dəlillərə müvafiq faktları təsdiq edən, doğrulayan, dəstəkləyən və mühafizə edən hər bir şey daxildir.</p>	Yaş ☐ Cins ☐ Şəxsiyyət, vətəndaşlıq, Etnik qrup ☐ Mənşə ölkəsi və ya yaşayış yeri ☐ Ailə üzvləri ☐ Təhsil ☐ Sosial Status ☐ Kənd/şəhər dünyagörüşü ☐ Din ☐ Sənəd ☐ Fiziki/əqli sağlamlıq ☐ Sığınacaq üzrə əvvəlki ərizələr ☐ Beynəlxalq sığınacaq üçün müraciətin səbəbi ☐
2. ƏRİZƏÇİNİN SƏLAHIYYƏTİNDƏ OLAN BƏYANATLARI VƏ SƏNƏDLƏRİ TƏMİN ETMƏK ☐	<p>Ərizəçinin ərizəni əsaslandırma vəzifəsi təqdim edilmiş hər bir müvafiq faktları dəstəkləmək üçün sənədli və ya digər sübutları təmin etməsi demək deyildir. Ərizəçinin bəyanatları sübutdur və özlüyündə ərizəni əsaslandırma bilər. Bəzi təqdim edilmiş faktlar köməkçi sənədli və ya digər sübutları şübhəyə atmamalıdır.</p>	
3. MÜMKÜN QƏDƏR TEZ ZAMANDA ƏRİZƏNİ ƏSASLANDIRMAQ ☐	<p>Qərar verən şəxsin Ərizəçinin səlahiyyətində olması gərəkən və/yaxud məntiqlə əldə ediləbilən sənədli və/yaxud digər sübutlarla əlaqədar ağır gözləntiləri olmamalıdır. Əsl səyin qiymətləndirilməsi Ərizəçinin fərdi və kontekstual şəraitini, eləcə də sənədli və ya digər sübutları əldə etmək üçün əlində olan vasitələri nəzərə almalıdır.</p>	
4. DİGƏR MÜVAFİQ ELEMENTLƏRİN ÇATIŞMAZLIĞI İLƏ BAĞLI QƏNAƏTBƏXŞ İZAHAT VERMƏK ☐	<p>Ərizəçi, sübutların qiymətləndirilməsinə başladıqdan sonra əlavə müvafiq bəyanatlar və ya digər sübutlar təqdim etmək istəyə / ondan tələb oluna bilər. "Mümkün qədər tez" terminin şərh məlumatın bəyan edilməsinə mane olan və əlavə sənədli və digər sübutları əldə etməyə təsir edən fərdi və kontekstual şəraiti ilə başa düşülməlidir. Buraya mənşə ölkəsində şəraiti nəzərə almaq daxildir.</p> <p>Qərar verən şəxs vaxt çərçivəsi ilə əlaqədar rahat olmalı və Ərizəçinin ərizəni əsaslandırma vəzifəsi ilə öz dilində tanış olmasını nəzərə alaraq vaxt çərçivəsini şərh etməlidir. Qərar verən şəxs məlumat və digər sübutların təqdim edilməsi və toplanması prosesinin, eləcə də bu məlumatın qiymətləndirilməsinin xətti olmamalı və müvafiq faktla əlaqədar əlavə məlumatları əldə etmək üçün lazım ola bilər.</p>	

Faktların Toplanması:

Qərar verən şəxsin Əməkdaşlıq Vəzifəsi

AI Kvalifikasiya Direktivinin 4 (1) Maddəsində deyilir: “Ərizəçi ilə **əməkdaşlıqda** ərizənin müvafiq elementlərini qiymətləndirmək **Üzv Dövlətin vəzifəsidir**”.

Avropa İttifaqının Ədliyyə Məhkəməsi (AİƏM) bunu izah edir: “*ümumiyyətlə ərizənin əsaslandırılması üçün lazım olan bütün elementlərin təqdim edilməsi ərizəçinin vəzifəsidir, lakin fakt olaraq qalır ki, ərizənin müvafiq elementlərini müəyyən etmək mərhələsində ərizəçi ilə əməkdaşlıq etmək Üzv Dövlətin vəzifəsidir.*”

QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN ƏMƏKDAŞLIQ VƏZİFƏSİ

VƏZİFƏ	İZAHAT
☒	
1. QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN ƏRİZƏÇİYƏ MƏLUMAT VƏ RƏHBƏRLİK TƏMİN ETMƏSİ	☐ <p>Ərizəçidən ərizəni əsaslandırmaq vəzifəsi, bu vəzifəni yerinə yetirmək qaydası və hansı faktların və sənədi və digər sübutların növünün müvafiq olduğunu bilməsi gözlənilir. Qərar verən şəxs Ərizəçiyə onun anladığı dildə və qaydada ərizəni əsaslandırmaq üçün nə lazım olduğu haqda məlumat verir. Qərar verən şəxs Ərizəçini maddi faktları dəstəkləmək üçün əldə edilə biləcək dəlilləri təqdim etməyə dəvət edir və ona vaxt məhdudiyəti, tələb olunan bütün elementləri təqdim etmək üçün Ərizəçinin sərəncamında olan bütün vasitələr haqda məlumat verir. Bu öhdəliklərə əməl etmək üçün məlumat Ərizəçilərə vaxtında verilməlidir.</p>
2. MÜSAHİBƏ ZAMANI MÜVAFIQ SUALLARDAN İSTİFADƏ ETMƏKLƏ QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN RƏHBƏRLİK TƏMİN ETMƏSİ	☐ <p>Qərar verən şəxs ərizənin maddi faktı ilə əlaqədar müvafiq məlumatları toplamaqda Ərizəçiyə rəhbərlik etməlidir. Qərar verən şəxs Ərizəçiyə öz iddiasını əsaslandırmağa imkan vermək üçün açıq, araşdırıcı və qapalı suallardan istifadə etməlidir. Müsahibə ərzində müsahibə alan şəxs həm şifahi həm də qeyri-şifahi münasibətdə qərəzsiz və obyektiv olmalıdır. Sorğu-sual ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtlərinə həssas olmalıdır. İnandırıcılığın qiymətləndirilməsi standartlarına və Ərizəçinin insan ləyaqətinə hörmət hər zaman rəhbər prinsip olmalıdır.</p>
3. MƏNFİ ETİBARLILIQ NƏTİCƏSİNİ İZAH ETMƏK ÜÇÜN QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN ƏRİZƏÇİYƏ İMKAN VERMƏSİ	☐ <p>Qərar qəbul ediləne kimi Ərizəçiyə mənfi nəticələrə cavab vermək üçün imkan təmin edilməlidir. Qərar verən şəxs müsahibədə hər hansı ziddiyyət, fərqlilik, uyğunsuzluqlar, qeyri-obyektivlik, buraxılma və itxılafları müəyyən etməli və bütün bunları Ərizəçinin diqqətinə çatdırmalıdır. Ərizəçinin izahat təmin etməsi üçün Qərar verən şəxsin növbəti müsahibə və ya digər vasitələr təklif etməsi tələb oluna bilər. İzahatlar təmin edildikdə, bu ərizə üzrə yekun qərar qəbul edilmədən əvvəl nəzərə alınmalıdır.</p>
4. ÖZ VASİTƏLƏRİNDƏN İSTİFADƏ EDƏRƏK QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN DƏLİL TOPLAMASI	☐ <p>Ərizəçilərin bəyanatlara dəstək kimi sənədi və digər sübutları təqdim etməsi zamanı qarşılaşdıqları çətinliklərə görə, qərar verən şəxs öz hesabına Ərizəçinin təqdim etdiyi maddi faktlar üzrə müvafiq sübut və digər xüsusi məlumatları, eləcə də, bu faktları dəstəkləyən sübutları toplayır.</p>
4.1. MƏNŞƏ ÖLKƏ MƏLUMATI VƏ DİGƏR DƏLİLLƏR	☐ <p>Qərar verən şəxs, öz vasitəsi ilə, ümumi və xüsusi mənşə ölkə məlumatları və digər dəlilləri əldə edir, mənşə ölkə məlumatları müvafiq, dəqiq, obyektiv, qərəzsiz, etibarlı və vaxtına uyğun olmalıdır. Qərar verən şəxs ərizəçinin bəyanatları və digər sübutları mənşə ölkəsində və ya yaşayış yerində vəziyyət, habelə işlə əlaqədar səciyyəvi dəlillərlə əlaqədar məlum olan sübutlar işığında qiymətləndirir. Qərar verən şəxs təqdim edilmiş faktları təsdiqlənən, dəstəkləyən və ya sadəcə təqzib edən sübutları toplamaq üçün lazım olan obyektivlik və qərəzsizlik prinsipinə sadıq olmalıdır.</p>
4.2. CİDDİ ARAŞDIRMA RPİNSİPİ	☐ <p>Qərar verən şəxs ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtlərini nəzərə alaraq ərizənin əsaslandırılması üçün toplanan bütün materialları qiymətləndirir. Qərar verən şəxs həmçinin öz vasitəsi ilə əldə olunan materialları da nəzərdən keçirir. Bu məlumat haqqında şübhələrin aradan qaldırılması qərar verən şəxsin vəzifəsidir.</p>

İnanırcılıq Qiymətləndirməsi – Nəzərə alınacaq amillər

1/2

ƏRİZƏÇİYƏ TƏSİR EDƏN AMİLLƏR

İnanırcılığın qiymətləndirilməsi müəyyən hüquqi prinsiplərə və standartlara uyğun olmalıdır. Ərizəçinin fərdi və kontekstual şərtlərini nəzərə alaraq tam şəkildə aparılmalıdır. Bunlara onun şəxsi məlumatı (yaşı, vətəndaşlığı, etnik mənşəsi, cinsi, cinsi orientasiyası və/və ya cinsi şəxsiyyəti, təhsili, sosial statusu, dini, mədəni və kənd/şəhər məlməti, və əqli və fiziki sağlamlığı); onun keçmiş və cari xəstəlikləri, işgəncələr, təqib, zərər və digər insan haqlarının ciddi pozulması; eləcə də mənşə ölkəsi və ya yaşayış yerinin qanuni, institusional, siyasi, sosial, dini, mədəni konteksti, insan hüquqları vəziyyətini, zorakılıq səviyyəsini və dövlət mühafizə mövcudluğu daxildir. Qərar verən şəxs coğrafi, mədəni, sosial-iqtisadi, cinsiyyət, təhsil və dini maneələri aradan götürməlidir və müxtəlif fərdi təcrübələri nəzərə almalıdır.

İNSAN YADDAŞININ LİMİTİ VƏ FƏRQLİLİYİ	İZAHAT
BƏRPA	Qərar verən şəxs, insanların xatirələri qeyd etməsi, saxlaması və yada salması qabiliyyətində geniş dəyişənlikdən xəbərdar olmalıdır. Vizual, şifahi və eşitmə məlumatlar təcrübənin dəqiq bir surəti kimi qeydə alınır, ancaq xatırlama zamanı yenidən bərpa edilir. Heç bir iki islahat eyni ola bilməz; bəzi uyğunsuzluqlar qaçılmazdır. Xatirələr zamanla dəyişir, bəzən əhəmiyyətli və təbii şəkildə məhv olub gedir, ətraflı məlumatlar unutulur. Məşqlə (hadisədən bəhs edən) bəzi xatirələr yaddan silinə bilər, bəziləri təhrif olunacaq, bəziləri isə daha canlı olaraq qalacaqdır.
FAKTLAR, MƏLUMATLAR VƏ ƏŞYALAR ÜZRƏ YADDAŞ	Tarix, vaxt, tezlik, müddət və ardıcılıq; müvafiq adlar; verbatim şifahi mübadilə; periferik məlumat; ümumi obyektlərin görünüşü üzrə yadda etibarsızdır və xatırlamaq çətin və ya mümkün olmaya bilər. Xatırlama təxminən həmişə fərziyyə, qiymətləndirmə və təxminlərdən yaranır və nadir hallarda dəqiqdir.
EMOSIYA VƏ YADDA SAXLAMA	Yüksək səviyyəli duyğu hər hansı bir yaddaşın şifrələməsini poza bilər. Avtobiografik xatirələrin yada salınması əhvaldan təsirlənərək baş verir.
NƏQLETMƏ	Xatirələrin yada salındığı kontekst onların yenidən qurulmasına istiqamətləndirir. Yaddaşa məlumat əldə etmək üçün verilən suallar (qapalı və ya açıq suallar) və bu sualların soruşulma qaydası təsir edir. Xatirələr təklifə daha çox həssasdır, buna görə də insan stresslə qarşılaşdığı zaman özünə hörməti aşağı olar və ya müsahibəni kritik və ya mənfi hesab edir. Bəzi üz-üzə və ya özünü dolduran formalarda əldə edilən məlumatlar arasında dəyişiklik var.
TRAVMANIN YADDAŞA VƏ DAVRANIŞA TƏSİRİ	Travmatik hadisələrə məruz qalanlar tez-tez qaçma əlamətləri göstərirlər; onlar hadisəni düşünmədən və söhbətdən qaçırırlar. Onlar travmatik hadisə zamanı və ya onu xatırlayarkən dissosiasiya keçirə bilərlər; onlar başlanğıcda hadisəni kodlaşdırmadıkları üçün travmanın bəzi və ya bütün aspektlərini xatırlaya bilmirlər. Onlar emosional nifrət göstərə bilər və əlaqəli olduqları faktlardan özlərini emosional olaraq ayıra bilərlər. Onlar yalnız duyğu təəssüratlarını (emosiyalar, hissləri, səslər, qoxuları) və ya anları xatırlaya bilər; təcrübənin yalnız parçaları və ya təəssüratları ilə əlaqəli ola bilər. Onlar digər periferik detallar hesabına diqqət mərkəzində olan bəzi mərkəzi detalları yadda saxlamağa meyillidirlər. Özünü saxlama hadisələrin xüsusi detallarını qeyd etmək və əldə etmək qabiliyyətinə təsir göstərə bilər. Onlar xüsusi acı hadisələri xatırlamaq üçün hadisə ilə bağlı ümumi məlumata arxalana bilərlər (sxemantik yaddaş).
QORXU VƏ İNAMSIZLIQ	Ərizəçilər səlahiyyətli şəxslərə və tərcüməçilərə inanmaya bilərlər. Bəziləri, təqibçilərinin digər ölkələrdə, o cümlədən sığınacaq ölkəsində geniş şəbəkələrə malik olduqlarına inana bilər. Bundan əlavə, qohumlarının, dostlarının və ya yoldaşlarının həyatlarını təhlükəyə atmağa qorxduqlarından bəzi müvafiq faktları bəyan etmək istəməyə bilərlər. Gender, cinsi və gender əsaslı zorakılıq (SGBV), seksual orientasiya və gender şəxsiyyəti (SOGI) və insan alveri məsələsi ilə bağlı qorxusu olan ərizəçilər ailələri, cəmiyyət və/və ya insan alverçiləri tərəfindən repressiyalardan qorxa bilər. Ərizəçilər səyahət və giriş təşkil edən agentlər tərəfindən repressiyalardan qorxa bilər.
MƏDƏNİ DÜNYAGÖRÜŞÜ VƏ ƏNƏNƏLƏR	Mədəniyyət fonunda müxtəliflik ünsiyyətə təsir göstərir. Məlumatı başa düşmək və tərcümə etmək mədəni cəhətdən müəyyənləşdirilmişdir. Fərdi mədəni dünyagörüşü məlumatın çatdırılması və təfsirinə təsir göstərir. Sözlərin, fikirlərin və konsepsiyaların mədəni nisbiyyətini tanınamamaq səhv anlaşılmaqlığa və qüsurlu İnanırcılıq qiymətləndirməsinə səbəb ola bilər. Zaman, məsafə və yer konsepsiyası mədəni baxımdan nisbi ola bilər. Vaxt konsepsiyası Qərbi cəmiyyətində istifadə olunanlardan fərqlənə bilər; hadisələr mövsümlərə, dini bayramlara, festivallara və s. istinadən xatırlana bilər; doğum tarixləri və yubileyli bəzi mədəniyyətlərdə əhəmiyyətli ola bilməz. Ərizəçinin mədəni dünyagörüşü və normaları , ərizəçinin hesabatı necə əlaqələndirməsinə təsir göstərə bilər, məsələn, qadın yalnız həyata yaşaya bilər, yad insanlar və ya orqanlarla çox az ünsiyyət qurar və ya onun adından qohum kişi danışa bilər.
TƏHSİL	Ərizəçinin formal təhsil səviyyəsi onun ərizə formasının səbəblərini ifadə etmək suallara cavab vermək, o cümlədən, tarix, coğrafiya, siyasi, sosial-iqtisadi şəraitlə bağlı ümumi məlumatlar; və müəyyən hadisələri anlama qabiliyyətinə təsir göstərə bilər.

ƏRİZƏÇİYƏ TƏSİR EDƏN AMİLLƏR (DAVAMI)

GENDER	Gender cəmiyyətin üzvləri arasında şəxsiyyətləri, statusu, rolları, məsuliyyətləri və güc əlaqələrini müəyyən edir. Gender rolu sosial cəhətdən qurulur; cəmiyyətlər və mədəniyyətlər arasında, yaşa, dinə, etnik və sosial mənsəyinə görə fərqlənir; dəyişikliklərə cavab vermək üçün inkişaf edirlər. Gender rolu kişi və qadınların münasibətlərinə, davranışlarına, rollarına və fəaliyyətlərinə təsir göstərir; adətən qadınlar və kişilər arasında bərabərsizlik və güc balansını əhatə edir. Cinsi rollar kişilərin və qadınların zülmü, ciddi zərərləri və sığınacaq tələblərinə təsir edir. Qərar verən şəxs, ərizəçinin hesabını onun yaşı, mədəniyyəti, dini, ailəsi və sosial-iqtisadi vəziyyəti ilə əlaqəli olan gender kontekstində qiymətləndirməli və gender üzrə stereotiplərə, səthi, səhb və ya qeyri-münasib qavrayışa əsaslanan nəticələrdən çəkinməlidir.
CİNSİ ORİENTASIYA VƏ/YAXUD GENDER ŞƏXSİYYƏTİ (SOGI)	Bəzi LGBTI ərizəçiləri öz-özünə inamsızlıq, əziyyət, utanc, izolyasiya, özünə qarşı nifrət və psixoloji ziyan səbəb olan pis rəftardan qaçınmaq üçün cinsi orientasiyası və/və ya gender şəxsiyyətini gizlətməyə məcbur ola bilərlər; başlanğıcda ərizə üçün əsl səbəbləri açıqlaya bilməzlər. Nə qədər pis rəftar, ayrı-seçkilik, təqib və marginalizasiya məruz qalmış ola bilər; gender normaları bunları müzakirə etməyi çətinləşdirə bilər. LGBTI Ərizəçiləri proses zamanı cinsi orientasiyası və/və ya gender şəxsiyyətinə gəldikdə öz iddialarını dəyişə bilərlər. Təcrübələrinə mədəni, iqtisadi, ailə, siyasi, dini və sosial kontekst təsir edə bilər; bu onun cinsi orientasiyası və/və ya gender şəxsiyyətini ifadə etməsinə təsir edə bilər. Qərar verən şəxs LGBTI Ərizəçilərin təcrübələrini və ya yanlış / stereotipik fərziyyələr üzrə səthi anlayışla İnandırıcılıq qiymətləndirməsinə əsas verməməlidir.
STİQMA VƏ UTANC	Stiqma, utanc, ailə və cəmiyyət tərəfindən rədd edilmə qorxusu açıqlamaya maneə törədə bilər. Cinsi əsaslı şiddətdən xilas olanlar tez-tez mədəni cəhətdən qəbul edilməz və utanc verən hərəkətə görə əxlaqi cəhətdən günahkar hesab edilirlər. Onlar travma, özünü təqsirləndirmək, utanc, yaddaş itkisi və təhrifinə məruz qalır. Stiqma həmçinin qəza hesabatı, mənsə ölkə məlumatı kimi sənədli və ya digər sübutların olmamasında məsul ola bilər.
DİGƏR AMİLLƏR	Yaş, sosial status, peşə, din və inanc, kənd və ya şəhər dünyagörüşü və s.

QƏRAR VERƏN ŞƏXSƏ TƏSİR EDƏN AMİLLƏR

Obyektivlik və qərəzsizlik prinsipi subyektivliyi minimuma endirən İnandırıcılıq qiymətləndirməsinə yanaşma tələb edir. Qərar verən şəxs, subyektivliyin aşağıdakı vasitə ilə həyata keçirilə biləcəyini bilməlidir:

QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN DÜŞÜNMƏ PROSESİ	Qərar verən şəxs nəticə ilə bağlı qərara gəlmişsə, etibarlı olmasa belə, bu nəticəni dəstəkləyən sübutlara inanma ehtimalı çoxdur. Halo təsiri olaraq bilinən bir konsepsiya, qərar verən şəxsin hər şeyə inanma və ya inanmamaqda risk etməsidir. Halo təsiri ilkin təəssüratların ağırlığını artırır və sonrakı məlumatlar müvafiq hal kimi qəbul edilə bilər.
QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN FƏRDİ VƏ KONTEKSTUAL ŞƏRAİTİ	Qərar verən şəxs İnandırıcılıq qiymətləndirməsinə özünün və həyat təcrübələrindən çıxış edərək yanaşmalıdır (mən və ya mənim tanıdığım adam bu halda nə edərdi?). Qərar verən şəxs onun öz təhsil təcrübəsinin təsirdən xəbərdar olmalıdır. Qərar verən şəxs nəyin məqsədəuyğun olub olmadığı ilə əlaqədar öz görüşləri ilə təsirlənməməlidir. Qərar verən şəxs, məntiq və ya inanca əlaqədar olduğundan bəyanatlarına inanmağa meyləndirilməməlidir.
QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN PSIXİKASI	Qərar verən şəxs İnandırıcılıq qiymətləndirməsinə xələf gətirə biləcək və ya təhrif edəcək şübhəli və ya mənfə düşüncə ilə işə başlamamalıdır. Qərar verən şəxs Ərizəçinin yalan dediyini hesab etdikdə şəxsən narahat və ya qıcıqlanma etməməlidir. Subyektivliyin qarşısının alınması haqda məlumatlı olmaq lazımdır.
QƏRAR VERƏN ŞƏXSİN SIYASI, SOSIAL VƏ İNSTİTUSIONAL KONTEKSTİ	Qərar verən şəxs nizamsız immiqrasiyanın qarşısının alınmasına yönəldilmiş ictimai, siyasi və institusional kontekstlərin onun fikir və davranışlarına təsir edə biləcəyindən xəbərdar olmalıdır. Qərar verən şəxs daima xatırlamalıdır ki, məqsəd mühafizədir və əsas hüquqların qorunmasıdır.
TAPŞIRIĞIN TƏKRAR XARAKTERİ	Tapşırığın təkrarlanan təbiətinə görə, Qərar verən şəxs İnandırıcılıq ilə əlaqədar fərziyyələrlə ərizələri ümumi vəziyyət profillərinə təsnifləndirməyə meylli ola bilər.
İŞİN ÇƏTİNLƏŞMƏSİ, ETİBARLILIQ YORĞUNLUĞU, EMOSİONAL AYRILMA, STRESS VƏ VASİTƏLİ TRAVMA	İşgəncə, zorakılıq və ya pis rəftar ilə əlaqədar hesabatlara müntəzəm olaraq məruz qalma psixoloji təsirlərə səbəb ola bilər. İnamsızlıq mübarizə strategiyasıdır, lakin obyektivliyi və qərəzsizliyini poza bilər. Emosional parçalanma inamsızlıq və ərizəçinin hesabı ilə məşğul olmama istəyi ilə şərh edilə bilər.

İnanırcılıq Göstəriciləri

İnanırcılıq qiymətləndirməsi Ərizəçidən müvafiq məlumatların toplanması prosesinə aiddir; Qərar verən şəxsin malik olduğu bütün məlumatlar nəzərə alınmaqla araşdırılır; və iddianın maddi elementləri ilə əlaqədar hansı bəyanatların və digər sübutların qəbul edilməsini müəyyən edilir. Bu qəbul edilmiş faktlar, əsaslı təqibedilmə qorxusu və ciddi xəsarət riskinin təhlili zamanı nəzərə alın bilər.

Ərizələr araşdırılmalı və qərarlar fərdi, obyektiv və qərəzsiz qəbul edilməli, lakin Ərizəçinin təqdim etdiyi maddi faktların İnanırcılığını qiymətləndirmək üçün yanılmaz və tam obyektiv bir vasitə yoxdur. Subyektivliyi minimuma endirmək üçün İnanırcılıq göstəriciləri istifadə olunmalıdır. Heç bir göstərici İnanırcılığını və ya etibarsızlığı müəyyən etməkdə dəqiq deyil. Qərar verən şəxslər hər bir göstəricinin altında olan fərziyyələrdən xəbərdar olmalıdırlar və fərdi hallarda onları yararsız və /və ya etibarsız göstərə biləcək amillər və şəraitləri başa düşməlidirlər (Bax: İnanırcılıq Qiymətləndirməsinə təsir edən Amillər)

ETİBARLILIQ GÖSTƏRİCİSİ	İZAHAT
TƏFƏRRÜAT YETƏRLİLİYİ VƏ SPESİFİKLIK	Qərar verən şəxs Ərizəçi tərəfindən təqdim edilmiş təfərrüatların səviyyəsi və xarakterinin Ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtləri (yaş, gender, mənşə ölkəsi, təhsil və s.) ilə əsaslı olduğunu və fərdi təcrübənin göstəricisi olduğunu qiymətləndirməlidir.
DAXİLİ TUTARLILIQ	“Daxili Tutarlılıq” Ərizəçinin müsahibəsi və ya yazılı və şifahi bəyanatlarında və ya bəyanatlar ilə Ərizəçi tərəfindən təqdim edilmiş sənədli və ya digər sübutlar arasında tutarlılıqla əlaqədardır. Bu, uyğunsuzluqlar, ziddiyyətlər və verilən məlumatlarda dəyişikliklərin olmamasını tələb edir.
ƏRİZƏÇİNİN BƏYANATININ OLAN AİLƏ ÜZVLƏRİ VƏ YA ŞAHİDLƏR TƏRƏFİNDƏN TƏMİN EDİLMİŞ MƏLUMATLA TUTARLILIĞI	Ərizəçinin təqdim etdiyi faktlara ərizəçinin qohumları, digər ailə üzvləri və ya şahidlər tərəfindən edilən bəyanatlarla uyğunluğu İnanırcılıq göstəricisi hesab edilə bilər.
ƏRİZƏÇİNİN BƏYANATININ OLAN SPESİFİK VƏ ÜMUMİ MƏLUMATLAR ELƏCƏ DƏ MƏNŞƏ ÖLKƏ MƏLUMATI İLƏ TUTARLILIĞI	Qərar verən şəxs Ərizəçinin təqdim etdiyi maddi faktların İnanırcılığını mənşə ölkəsində və ya yaşadığı yerdə olan cari vəziyyət haqqında məlum olanlarla; dəqiq, müstəqil və vaxta uyğun mənşə ölkəsi məlumatları ilə, əldə olan xüsusi məlumatlarla və ya digər ekspert sübutları (tibbi, antropoloji, dil təhlili, sənədlərin yoxlanılması hesabları) ilə müqayisə edərək qiymətləndirməlidir.
MƏQSƏDƏUYĞUNLUQ	Məqsədə uyğunluq məntiqli, ehtimal və ya güman edilənlərlə əlaqədardır. Qərar verən şəxs, İnanırcılıq üzrə nəticələrin subyektiv fərziyyələr, ön fikirlər, zənn və spekuliyasalar üzərində deyil, müstəqil, obyektiv, etibarlı və zamanla uyğun olan sübutlara əsaslandırmaqda diqqətli olmalıdır.

İnanırcılıq Qiymətləndirməsinə Strukturlu Yanaşma

Beynəlxalq sığınacaqın təyinatı iki mərhələli bir yanaşma ilə aparılır. Birinci mərhələ müvafiq məlumatların toplanması, ərizənin maddi faktlarının müəyyən edilməsi və Ərizəçinin bəyanatlarının və digər sübutların hansının qəbul edilib edilmədiyini müəyyən etməkdir. İkinci mərhələ əsaslı təqibedilmə qorxusu və ciddi xəsarətə riskinin təhlilidir.

ADDIMLAR	İZAHAT	☒
MƏRHƏLƏ BİR: Ərizəçinin Bəyanatlarının və Digər Sübutların İnanırcılığını Qiymətləndirmə		
Qeyd: Potensial mənfi İnanırcılıq göstəricilərinə dair şərh etmək imkanı bir qərar qəbul olunana qədər təmin edilməlidir.		
ADDIM 1: ƏRİZƏNİ ƏSASLANDIRMAQ ÜÇÜN BÜTÜN MƏLUMATLARI TOPLAMAQ	İddianı əsaslandıran bütün bəyanatlar və digər sübutlar həm ərizəçi həm də qərar verən şəxs tərəfindən toplanmalıdır. İddia ilə əlaqədar sübutlar Ərizəçi tərəfindən təqdim edilə və ya qərar verilənə kimi qərar verən şəxs tərəfindən toplanabilir. Ərizəçinin beynəlxalq mühafizənin əsasları haqqında məlumatlı olmaması səbəbindən iddia faktlarının araşdırılması geniş olmalıdır.	☐
ADDIM 2: MADDİ FAKTLARI MÜƏYYƏN ETMƏK	Qərar verən şəxs işlə əlaqədar bütün faktları topladıqdan sonra bunlardan hansının müdafiə qərarları ilə əlaqəli ola biləcəyini müəyyən edir. Statusun verilməsi haqqında qərar ərizənin maddi faktlarının qiymətləndirilməsi əsasında edilir. Maddi faktlar ərizənin əsasıdır və aydın şəkildə müəyyən edilməlidir.	☐
ADDIM 3: HƏR BİR MADDİ FAKTIN ETİBARLILIĞINI QIYMƏTLƏNDİRMƏK	Hər bir maddi faktın İnanırcılığını qiymətləndirərkən qərar verən şəxs ərizəçinin fərdi və kontekstual halları və qərar verən şəxsin məlumatı şərh etməsinə təsir edən amilləri nəzərə almaqla İnanırcılıq göstəricilərinə müvafiq diqqət yetirir.	☐
ADDIM 4: MADDİ FAKTIN NÖVÜNÜ MÜƏYYƏN ETMƏK:		☐
1. Qəbul edilmiş maddi faktlar Qəbul edilmiş faktlar sənədli və ya digər sübutlarla dəstəklənməsindən asılı olmayaraq tutarlı, kifayət qədər ətraflı və etibarlı olmalıdır.	2. Rədd edilmiş maddi faktlar Rədd edilmiş faktlar kifayət qədər təfərrüatlı olmayan və uyğunsuz və qeyri-münasib faktlardır.	☐
3. Qeyri-müəyyən Maddi Faktlar Qeyri-müəyyən faktlar sənədli və ya digər sübutlarla dəstəklənmir və ya şübhə elementinin qaldığı faktlardır.		☐
ADDIM 5: ŞÜBHƏ OLAN FAKTLAR ÜZƏRİNDƏ ŞÜBHƏNİN FAYDASINI TƏTBİQ ETMƏK	Bəyanatlar bütünlüklə mənşə ölkəsi məlumatları ilə uyğun və müvafiq olduqda və aydın ziddiyyətlər, qeyri-obyektivliklər və uyğunsuluqlar ilə əlaqədar Ərizəçi tərəfindən edilən izahatlar məntiqli olduqda şübhə elementlərinin qaldığı maddi faktların hər birinə şübhənin faydasının təbiiq edilməsi nəzərə alınmalıdır.	☐
YAZILI QƏRAR: HANSI FAKTLARIN QƏBUL EDİLDİYİ HANSI FAKTLARIN RƏDD EDİLDİYİNİ, SƏBƏBİNİ QEYD EDİN	İkinci Mərhələ, əsaslı təqibedilmə qorxusu və ciddi xəsarətə riskinin təhlili mərhələsində nəzərə alınacaq bütün qəbul edilmiş maddi faktları qeyd edir. Bunlar 4-cü addımda qəbul edilmiş maddi faktlar, eləcə də şübhə faydası verildikdən sonra 5-ci addımda qəbul edilən faktlardır. Hər bir maddi faktın qəbulu və rədd edilməsi səbəbini göstərmək lazımdır.	☐
MƏRHƏLƏ İKİ: Əsaslı Təqibedilmə Qorxusu və Ciddi Xəsarətə Riskinin Təhlili		

Mündəricat – Tam Hesabat

FƏSİL 1 – Giriş	11
1. Ümumi Məlumat.....	13
2. Hesabatın məqsəd və predmeti.....	15
Tədqiqatda məhdudiyyətlər.....	16
3. Metodika.....	18
3.1. Tədqiqat Metodikası.....	18
3.2. Milli Tədqiqat Metodikası.....	19
Varolan məlumatların tədqiqatı.....	19
İşlə bağlı sənədlərin və qərarların seçilməsi və nəzərdən keçirilməsi.....	20
Fərdi müsahibələrin müşahidə edilməsi.....	21
Milli maraqlı tərəflərlə müsahibə və konsulasiya.....	21
Rəqəmlərdə milli araşdırma.....	21
4. Etiraz Ərizəsi, terminlərdən istifadə və izahatlar.....	22
Etiraz ərizəsi.....	22
Terminlərdən istifadə və izahat.....	22
Tərcümələr.....	23
FƏSİL 2 – İnanırcılıq Qiymətləndirməsi: məqsəd və prinsiplər	25
1. İnanırcılıq Qiymətləndirməsi nədir?.....	27
1.1. İnanırcılıq qiymətləndirməsinin məqsədi.....	27
1.2. İnanırcılıq qiymətləndirməsinin əhəmiyyəti.....	28
1.3. İnanırcılıq qiymətləndirməsində problemlər.....	30
2. İnanırcılıq qiymətləndirməsinin prinsipləri və standartları.....	34
2.1. Paylaşılan vəzifələr.....	35
2.2. Fərdi qiymətləndirmə.....	35
2.3. Obyektiv və qərəzsiz qiymətləndirmə.....	37
2.4. Sübutlara əsaslanan qiymətləndirmə.....	41
2.5. Maddi faktlara əsaslanma.....	42
2.6. Ərizəçilərin potensial mənfi İnanırcılıq göstəriciləri haqqında şərh vermək imkanı.....	43
2.7. Bütün sübutlara əsaslanan İnanırcılıq qiymətləndirməsi.....	45
2.8. Yaxın və ciddi araşdırma.....	48
2.9. Şübhənin faydası.....	49
2.10. Aydın və birmənalı İnanırcılıq nəticələri və strukturlu yanaşma.....	50
FƏSİL 3 – İnanırcılıq Qiymətləndirməsi: Çox intizamlı yanaşma	53
1. Giriş.....	55
2. Ərizəçinin fərdi və kontekstual vəziyyəti.....	56
2.1 İnsan yaddaşının məhdudiyyəti və fərqlilikləri.....	57
2.1.1. Yenidənqurma.....	57
2.1.2. “Faktlar” üzrə yaddaş: tarixlər və əşyalar.....	58
2.1.3. Hisslər və xatırlama.....	60

2.1.4. Nəql etmək.....	60
2.2 Travmanın yaddaş və davranışa təsiri.....	61
2.3 Qorxu və inamsızlıq.....	65
2.4 Mədəni dünyagörüşü və ənənələr.....	66
2.5 Təhsil.....	68
2.6 Gender.....	69
2.7 Cinsi orientasiyası və/ və ya cinsi şəxsiyyəti.....	71
2.8 Stiqma və utanc.....	72
2.9 Şəhər və ya kənd həyatı, peşə, sosial iqtisadi statusu, din kimi ərizəçinin digər özəlliklərinin digər aspektləri.....	74
3. Qərar verən şəxsə təsir edən amillər.....	75
3.1 Qərar verən şəxs.....	75
3.1.1. Qərar verən şəxs düşünmə prosesi.....	75
3.1.2 Qərar verən şəxsin fərdi və kontekstual vəziyyəti.....	76
3.1.3. Qərar verən şəxsin psixikası.....	77
3.2 Siyasi, sosial və institusional kontekst.....	78
3.3 Tapşırığın təkrar xarakteri.....	79
3.4 İşin çətinləşməsi, İnandırıcılıq yorğunluğu, emosional ayrılma və vasitəli travma.....	79
4. Nəticə.....	82
FƏSİL 4 – Faktların Toplanması.....	83
1. Giriş - Ərizənin əsaslandırılması.....	85
2. Ərizəni əsaslandırmaqda kimin vəzifəsi var?.....	86
3. Prinsipcə ərizəni əsaslandırmaqda ərizəçinin vəzifəsi.....	89
3.1 Ərizəçi ərizəni əsaslandırmaq üçün nə təqdim etməlidir?.....	89
3.2 “Ərizəçinin sərəncamında olan” sənədlər və digər sübutlar.....	92
3.2.1 “Ərizəçinin sərəncamında olan sənədlər” termininin mənası.....	93
3.2.2 “Qənaətbəxş izahat” termininin mənası.....	96
3.3 Ərizəçinin ərizəni “mümkün qədər qısa müddətdə” əsaslandırması vəzifəsi.....	97
3.3.1. Dövlət praktikasında “mümkün qədər qısa müddətdə” ifadəsinin mənası.....	98
3.3.2 “Mümkün qədər qısa müddətdə” təqdim etmək tələbi və ərizəçinin fərdi və kontekstli vəziyyəti.....	102
4. Ərizənin əsaslandırılmasında təyin edən orqanın vəzifəsi.....	104
4.1 Ərizəçiyə məlumat və təlimatın verilməsi.....	105
4.1.1 Rəhbərliyi təmin edərkən ərizəçinin dünyagörüşünü nəzərə almaq.....	106
4.1.2 Müvafiq ola biləcək sənədli və digər sübutların tipi barədə təlimat vermək.....	107
4.2 Müsahibə zamanı müvafiq sorğu-sualdan istifadə etməklə rəhbərliyi təmin etmək.....	110
4.2.1 İnandırıcılığı araşdırmaq üçün “ümumi bilik” sorğusundan istifadə etmək.....	113
4.2.2 “Ümumi bilikləri” test edən suallara verilən cavabları qiymətləndirmək.....	114
4.2.3 “Ümumi bilik” suallarından istifadəni qeyd edən fərziyyələr.....	116
4.3 Potensial mənfəi İnandırıcılıq nəticələrini aydınlaşdırmaq üçün ərizəçiyə ağlabatan imkanın təmin edilməsi.....	119
4.3.1 Dinlənmə hüququ.....	121
4.3.2 Əməkdaşlıq tələbləri.....	124
4.4 Təyin edən orqanın ərizə ilə əlaqədar sübutları öz hesabına toplaması vəzifəsi.....	126
4.4.1 Mənşə ölkə məlumatlarının toplanması (MÖM).....	128
4.4.2 Faktlar və ciddi araşdırma prinsipinin toplanması.....	131
5. Nəticə.....	134

FƏSİL 5 – İnanırcılıq

Göstəriciləri.....135

1. Giriş.....	137
2. Təfərrüat yetərliliyi və spesiflik.....	138
2.1 Təfərrüat yetərliliyi üzrə siyasət çərçivəsi.....	138
2.2 Yaddaş və təfərrüat yetərliliyi.....	139
2.3 Ərizəçinin fərdi və kontekstual şərtləri və təfərrüat yetərliliyi.....	142
2.4 Utanc və stiqma və təfərrüat yetərliliyi.....	145
2.5 Təfərrüat səviyyəsinə təsir edən digər amillər.....	145
2.6 Ümumi bilik sualları və təfərrüat yetərliliyi.....	146
3. Ərizəçinin iddia etdiyi şifahi və / və ya yazılı maddi faktların daxili tutarlılığı.....	149
3.1 Daxili tutarlılığa dair siyasət çərçivəsi.....	150
3.2 Yaddaş və daxili uyğunluq.....	151
3.3 Ərizəçinin fərdi və kontekstli şərtləri və daxili uyğunluq.....	153
3.4 Əvvəlki və sonrakı hesabatların tutarlılığı.....	154
3.5 Əvvəlki və sonrakı hesabatların tutarlılığına dair dövlət praktikası.....	156
3.6 Ərizəçinin bəyanatının təqdim etdiyi əlavə sənədli və digər dəlillərlə tutarlılığı.....	160
3.7 İnanırcılıq qiymətləndirməsini bütün dəlillərə əsaslandırmaq.....	161
4. Ərizəçinin bəyanatlarının ailə üzvləri və / və ya şahidlərin verdiyi məlumatlarla uyğunluğu.....	165
4.1 Xatirələr və Ailə üzvləri və / və ya şahidlərin verdiyi məlumatlarla uyğunluq.....	165
4.2 Başqa ərizəçilərin ifadələri ilə uyğunluq.....	166
4.3 Fərdi və kontekstual hallar və ailə üzvləri və / və ya şahidlər tərəfindən verilən məlumatlarla uyğunluq.....	167
4.4 Ailə üzvləri və /və ya şahidlərin verdiyi məlumatlarla uyğunluğuna dair dövlət təcürbəsi.....	168
5. Ərizəçinin bəyanatlarının mövcud və ümumi məlumatlarla uyğunluğu.....	169
5.1 Hüquqi və siyasət çərçivəsi.....	169
5.2 'Xarici tutarlılıqdan' istifadə haqqında təlimat.....	170
5.3 Ərizəçinin fərdi və kontekstual şəraiti və "xarici tutarlılıq".....	171
5.4 Mənşə ölkə məlumatı ilə tutarlılıq.....	173
6. Məqsədəuyğunluq.....	176
6.1 "Məqsədə uyğun" terminin mənası.....	176
6.2 Qərar verən şəxsin fərdi və kontekstual vəziyyəti.....	177
6.3 Dövlət praktikasında məqsədəuyğunluğun istifadəsi.....	181
6.3.1 Subyektiv fərziyyələr və spekulyasiyalar.....	181
6.3.2 Risk qavrama.....	183
7. Davranış.....	185
7.1 Fərdi və kontekstual vəziyyət.....	186
7.2 Davranış üzrə dövlət praktikası.....	189
8. Nəticə.....	191

FƏSİL 6 – Ərizəçinin Davranışının Qiymətləndirilməsi.....193

1. Giriş.....	195
2. Ərizəçinin təqibolunma qorxusu və ya ciddi ziyan riski olmadığını göstərən davranış.....	199
2.1 Sığınacaq üçün müraciət etməkdə gecikmə.....	199
Nəzərə alınmalı amillər.....	200
2.2 Ərizəçi təhlükəsiz üçüncü ölkədə mühafizə üçün müraciət etməmişdir.....	204
Nəzərə alınmalı amillər	205
Təhlükəsiz üçüncü ölkədə mühafizə üçün müraciət etməmə üzrə dövlət təcrübəsi	206
3. İnanırcılıq göstəricisi ilə əlaqədar Üzv Dövlətdə gözlənilən davranış.....	208
4. Ərizəçinin yalana və inadkarlığa meyl göstərdiyini nümayiş edən davranışı.....	211
Nəzərə alınmalı amillər.....	213
5. Nəticə.....	217

FƏSİL 7 – İnanırcılıq Qiymətləndirməsinə yanaşma.....219

1. Giriş.....	221
2. Dövlət praktikasında İnanırcılıq qiymətləndirməsinə dair yanaşmalar.....	222
2.1. Hollandiyada yanaşma.....	222
Mərhələ 1 – sənədlərin qiymətləndirilməsi.....	222
Mərhələ 2 – Tətbiq ediləcək İnanırcılıq həddinin müəyyən edilməsi: Əcnəbilər haqqında qanunun 31-ci Maddəsinin (2) (a)-(f) bəndinin tətbiqi.....	223
Mərhələ 3 – ərizəçinin bəyanatlarının İnanırcılığı.....	224
2.2. Böyük Britaniyada yanaşma.....	225
2.3. ASP-da yanaşma.....	226
2.4. Müxtəlif yanaşmaların təhlili	226
2.4.1. Başlangıç nöqtəsi.....	227
2.4.2 Hər bir maddi faktın İnanırcılığının qiymətləndirilməsi.....	227
2.4.3. Şübhənin faydası prinsipinin tətbiqi.....	229
2.5. İnanırcılığın qurulması həddi.....	237
3. Hansı faktların inandırıcı qəbul edildiyi və rədd edildiyinə dair hesabat.....	243
4. İnanırcılıq qiymətləndirməsinə strukturlu yanaşma.....	245
4.1. Şübhənin faydası prinsipi.....	246
4.2. Şübhənin faydasını nəzərə almaq.....	247
4.3. Şübhənin faydasının tətbiqi.....	248
5. Nəticə	250
Əlavələr.....	253
Qərar verən şəxslərin sxemi və yoxlama listi.....	254
Milli sığınacaq prosedurlarının sxemi.....	262
Bibliografiya.....	265

BMT QAK

QAÇQINLARI
MÜHAFİZƏ
HƏYAT
XİLASETMƏ

UNHCR Bureau for Europe
Rue van Eyck, 11b
1050 Brussels, Belgium

Avropa Komissiyasının
Avropa Qaçqınlar Fondu